

د هندوستان پښتانه

"بار ه بستي"

صفیه حلیم
Safia Haleem

تخنيکي خانگه
www.darululoomhaqqania.com

Ketabton.com

لړلیک

مخ	سرلیک
.....	پیژندنه
.....	د اکبر دولت
.....	شیخ رکن الدین
.....	جهان او جهانگیر
.....	دریا او جهان
.....	د جهان زوال
.....	وروستی پاڅون
.....	بهادر او دلیر
	د باره بستی اوسني پښتانه

Bara Basti

This is the fourth book in the series written by Pashto writer Safia Haleem. She studied Pashtoon Communities in Various parts of present day India in 2003/4 while working for the BBC. She met those Pathans who have now integrated in the society like the rest of Muslims living in India, but having their traditions and identity.

About 100 km from Delhi the road going towards Buland Shahar District takes you to a chain of villages by the Ganga River. They are known as Bara Basti, which roughly translates as twelve villages. This area is near Muradabad and Meerut and were established by one Pashtoon Tribe of Dawoodzais. In the 16th Century during the time of Sher Shah Suri, the first settlement was inhabited by families who built Mud forts (Garrhi) and lived as villagers rearing horses brought from the north of Afghanistan. In the Mughal period some of their powerful leaders provided trained soldiers and took part in various battles to expand the empire . The uprising of Khan Jehan Lodi against the Mughal King Shah Jehan was supported by Darya khan married and settled in Bara Basti. The 12 villages which originated the name of this place have multiplied in to nineteen and several Garrhis are no more there due to the

Ganges water erosion and migration. Bassi, Bagrasi, Chandyana, Khanpur, Hassan pur, Poth, Bahadur Garrh, Sher pur, Pulwarra, Mohammad pur, Daulat pur, and Grora were the original villages. The author interviewed people from that area and compared the information for facts with other historical sources. She was helped by the academics of Jawaharlal Nehru University and Jamia Millia Islamia in Delhi.

پېژندنه

د هندوستان تر ټولو لوی ولایت، اتر پردیش نومېږي چې دوه نیم لکه مربع کلومیتر زمکه کې یې یو سل او نوي میلیونه خلک ژوندکوي. دلته د مسلمانانو شمېره اتلس فی صده ده. د ډېلي نه په سرک ددی یوسر نه بل ته دري ورځې د موټر لاره ده. دا د هندو مذهب د زېږېدو اود مسلمانانو د کلتور مرکز گنل کېږي. لرغوني تاریخ دلته د نامتو سلطنتونو او ښارونو حال راکوي چې ځینې یې اوس نړۍ واله شهرت لري. اګره، لکهنو، کان پور، میرټ (میرتیه)، علي ګره، برېلي، بنارس او اله اباد د یادولو وړ دي.

په دی ولایت کې د گنگا او جمنا د سیندونو تر منځ پراخ مېدانونه یو وخت دواب نومېدل چې پکې روښانه پښتتو ښارونه ابادکړي و. هم دلته د میرټ (میرتیه) او مراد اباد سره جوخت د گنگا سیند پر غاړه دباره بستي په نوم یوه سیمه ده چې په پښتو کې د دولسو کلیو مانا ورکوي. اوس دا کلي په ورو ښارونو اوختي دي خو پکې د هم هغو پښتنو اولادونه ژوند کوي چې د شپاړسمې میلادي پېړۍ راهیسې دلته مېشت او اباد شول. د باره بستي په کلیو کې لومړي پښتانه د شېر شاه سوري پر وخت اباد شول خو مغل

باچا جهانگیر پر وخت دلته ځینو ته زمکې او جاگیر ورکړې شواو دوي پکې کچه کلاګانې جوړې کړې. په وولسمې پېړۍ کې دلته د مغل پوځ لپاره جنگیالي تربیه کېدل. له دی ځایه کله د مغلو پر ضداو کله ددی دساتني لپاره پښتنو ځاني او مالي قربانۍ ورکړې. د شاه جهان پر ضد د خان جهان په پاڅون کې هم ددی سیمې مشران وړاندې وچې د ځینو نومونه د مغل تاریخ په پاڼو کې ښکاري خونورپه زرګونو کسان بی نومه مړه شول. دلته اوسیدونکي ټول خلک د پښتونخوا د مومند او غوریاخېلو له تېر دي او په یویشتمې پېړۍ کې هم ددوي دودیزه ژوندېږ بدلون نه دی موندلی.

د باره بستي هغه دولس کلي چې د گنگا پر غاړه د یو بل نه په لږه فاصله اباد شول، بسی، بګراسي، چندیانه، خانپور، حسن پور، پوتهه، بهادرګر هه، شېر پور، پلواره، محمدپور، دولت پور او ګوروړا نومېږي. وروسته ورسره نور کلي هم اباد شول چې جلالپور، ګېسو پور، حیاتی پور، محي الدین پور، برواله او بهرکان دي، خودی سیمې اوس هم د باره بستي نوم د لاسه نه دی ورکړې. ددی ځای د پښتنو په اړه یو کتاب په اردو ژبه محمد عبید الله خان په ۱۹۳۹ میلادي کال کې ولیکلو چې "یادگار سلف، تاریخ باره بستي افغانان" نومېږي او د مغلو د بېلا بېلو تاریخي پېښو نه علاوه د هر یو کلي د خلکو شجرې پکې موندل کېږي. د باره بستي د پښتنو ځینې روایات د اتر پردیش د نورو پښتنو په څیر دي خو نور یې د پېښور د شاوخوا نه له ځانه سره راوړي دي. د هند د بېلا بېلو قامونو سره یو ځای ژوند پکې د خپلې پیژندګلوی احساس ژوندی ساتلي دي. هغه چې زمکې لري تر اوسه د کلي د ژوند سره تړاو لري خو نورو یې د ښار ژوند غوره کړی دی.

د باره بستي کیسه یواځې ددی ځای د پښتنو حال نه دی بلکه د مغلو د خواک په ټینګولو کې د هند د پښتنو هلو ځلو یو څرک دی. د شیر شاه سوري نه وروسته دده لوی سرداران په بنگال او بهار کې د یو ځای کېدو لپاره لاس پېښې وهلې خو تکره مشر یې نه لرلو. هغه څوک چې د مشرۍ وړ و، د اکبر باچا له خوا ولمانځل شول خو تر دي بریده چې ځواکمن نه شي.

شېر خان) نصرت خان ، بهادر خان او موسی خان. نصرت د تجارت د سامان سره لومړي لاهور ته ولاړو. د لاهور والي چي هغه هم دولت خان نومیدو او دده د خپلوانو نه و ، ورته هرکلی وویل ، د ابراهیم خان لور یې ورپه نکاح کړه او جاگیر یې ورله ورکړو. وروسته نصرت خان خپل نور وروڼه هم لاهور ته وروبلل.

څه موده وروسته ددولت دري واړه وروڼه د سکندرلودی په بلنه اگری ته ورغلل او هلته دوي ښه ونازول شول. د مغل باچا بابر د حملی اود لودی حکومت د ختمیدو سره دریو وروڼو د خپلو خپلوانو سره د پنجاب خاوره پریښوده او بهار ته ولاړل. هلته په پټنه کې یې د نورو پښتنو په شان ساده ژوند پیل کړو. په دی وخت کې د لودیانو د شاهي کورنۍ له خوا د دیلي د تخت د نیولو په هڅه پښتانه د سکندر لوری د زوی سلطان محمود بېرغ لاندې راټول شول چي پکې دا دري وروڼه هم شامل و.

بل خوا فرید خان (شېر خان سور) د مغلو نه د هند د مرکز اخستو په هڅه کې و او په بهار کې یې پلویان ډېر شول. په ۱۵۴۰ م کې د بابر د مړینۍ سره شېر خان په جونیپور کې د سلطان محمود لښکر ته ماته ورکړه. په دی لښکر کې نصرت خان او دده وروڼو د شېر خان (سوري) پر ضد جنگ کاو. د ماتي خورلو وروسته دی وروڼو پوځي ژوند ته شا واړوله او بېرته یې تجارت پیل کړو.

کله چي فرید د شېرشاه په نوم د دیلي پر تخت کښېناستو نو دولت خان (شېر خان) ورته سر تیت کړو او دده په پوځ کې شامل شو. مغل همایون د خپل سلطنت د بېرته اخستو لپاره لاس پېښي وېلي او په بهار او بنگال کې یې څو جنگونه وکړل. دولت خان (شېر خان) په داسی یو جنگ کې ووژل شو او څلور ځامن یې پاته شول. شېر شاه دوي ته زمکې او جاگیرونه ورکړل او عمر خان یې له ځانه سره وساتلو. د لودیانو ځیني امیران د مغلو په لنډه دوره کې دکن ته ورغلل و او په دوي کې یو تن عالم خان کله چي بېرته د شېر شاه سره مل شو نو دده یوه لور یې بې لاجي عمر خان ته ور وراده شوه. په ۱۵۵۱ م کې عمر خان د گوالیار په کلا کې و چي هلته د بي بي لاجي زوی وزیریدو او دي د خپل نیکه په نوم دولت خان ونومول شو.

د باره بستي سیمه د گنگا سیند پر غاړه ده . یو اولسي روایت کې واي، هغه مالونه چي شیر شاه سوري په کشتیو کې

د اکبر دولت

د ۱۵۷۵ میلادي کال په هند کې د مغل اکبر باچا د واک نولس کاله وتلي و. د اگری په بازار کې د یواولسي سندرغاري (بهاند) سندری ته را ټولولخکو غور نیولی وچي پرسویه (منظوم داستان) یې ویېلو. د داستان اتل دگجرات د احمد اباد نه مغل والي سره په قافله کې روان و دوي د سیروهي د سیمې نه تیریري چي داکبر باچا په قلمروکې نه ده شامله. ددی ځای د راجپوت ځوانانو یوه ډله د قافلي مخه نیسي اود والي د محافظانو سره په جگړه شي. د داستان اتل خبریري او لکه د زمري خپل اس زغلي و. د راجپوت ځوانانو مخی ته ورځي ، خپله لنډی توره راباسي، راجپوت ورباندی حمله کوي او ځوان په خپل تندي ټپ خوري ، دی په قهر شي او خپله توره دومره په زوره د راجپوت په سروهي چي هغه پری دوه ټوټی شي او د اس نه راپریوځي. د راجپوت ورورد بدل اخستو لپاره راوړاندی کیري خود هغه ځوان د توری په یو گوزار دی هم قتل شي. ددوي ملگري له وېرې په ټپېښته شي او د قافلي خلک په ارام خپل سفر جاري وساتي.

ددی " پرسویه" د سندری اتل د گجرات نه راروان شوی دولت خان نومیدو، چي د میراني کیسه یې له ده وړاندی اگری ته رارسیدلي و. د هندي پرسویه دا مضمون خلکیو بل ته په خوند ویېلو، ان تر دی چي یوه ورځ د اکبر باچا په دربار کې یو سندرغاري زمزمه کړه . باچا هم د شعر نه خوندواخیستوخو کله چي خبریري چي دسندری اتل دولت خان یو خیالي کیریکتر نه بلکه دده د والي په قافله کې شامل و نو والي ته دده د لیدو خواهش څرگندوي. دولت خان کله چي د اکبر باچا په خدمت کې حاضریري نو هغه د خپلو اوږو نه یو ښکلی طوسي شال لری کوي او د دولت خان پر اوږو یې تاووي. بیا په ډېر شوق ورسره خبری کوي او دده د تېر په اړه تری معلومات غواړي.

د دولت خان پلار عمر خان نومیدو او نیکه یې هم دولت خان و چي وروسته یې نوم په شېر خان واړاو. دوي په خټه لودیان او د یوسف خېلو د قبیلې نه و. کمال الدین ملک احمد د سکندر لودی په حکومت کې دیلي ته ورغلي و. دده څلور ځامن و، دولت خان (

چې د عمر خان د قافلي اسونه او پيلان وليدل نو حرص په مخه واخستو او له ده يې ښه اسونه او پيلان په زوره وگرځول. عمر خان هغه وخت ورسره جنگ کول مناسب وونه گڼل او وړاندې ولاړو خو شجاعت خان پښېمانه شو او ورپسې يې د تاوان په توگه يو زر روپۍ وروزلولې. عمر خان ددې پېسو اخستل خپل سپکاوې وگڼلو اود مننې سره يې ورله بېرته واستولې.

په ۱۵۶۱ م کې اکبر باچا د ماشومتوب له درشله وتلي اود خپل سرپرست او استاد بېرم خان د پنجو نه د وتلو لپاره يې لاس پيښې وېلي. بېرم خان د مغل سلطنت د ساتلو لپاره پښتنو ته امتيازات ورکول. ددوي لوي سرداران چې يو وخت د لودي باچاهانو د تخت پاې ټينگې کړې وې اوس د مغلو سره مله و. پدې کې عالم خان لوانې، شهپاز لودي، دولت خان لودي، محمد خان نيازي، ناد علي مېداني، حسن خان بېټي، مبارک خان کاکړ، عمر خان افغان، بابو منقلي، غازي خان مېداني او فتح خان سور شامل و. اکبر باچا د بېرم خان سره له يوې شخړې وروسته، هغه نه ټول اختيار واخستو او دې يې حج ته ورواستوو.

هغو پښتنو سردارانو چې په بنگال او اريسه کې يې تر هغې مغلوته غاړه نه وه ايښې، سلېمان کرلاني، داود خان، قتلو خان، او عيسا خان و. اخواپه گجرات کې د لودي پښتنو د بغاوت اود جنگونو له کبله اکبر نشو کولې چې بنگال او اريسه ته ولاړ شي او تر ۱۵۷۳ م دا سيمې خپلواکه وي. د لوديانود وخت زيات تره پښتانه اميران هغه وخت په گجرات کې راټول و چې يوه خپلواکه سيمه وه. د عمر خان اخښې (د مېرمنې ورور) عالم خان هغه وخت په احمد اباد کې دده کوربه و. دده په هلو ځلو ورته ملازمت پېدا شو خو عمر خان د پښتنود مشر شېر خان فولادي سره اړيکې جوړې کړې چې د پټنۍ نه ورغلي د شېر شاه پاته شوني پښتانه يې په ځان راټول کړي و.

مغل باچا اکبرنه غوښتل چې په دومره لوي شمېر پښتانه دې يو ځای په گجرات کې پاته وي. دده مورخينو ليکلي چې هلته دې اميرانو به مدام د يو بل سره ناندري وېلي، تر دې چې ددې ځاي واکمن اعتماد خان وويږي او اکبر ته يې پېغام ورواستاو چې دده مرستې ته دې راشي. هم هغه وه چې اکبر د خان کلان په مشرۍ يو لوي لښکر د گجرات د نيولو لپاره ورواستاو او اخر دا صوبه په مغل سلطنت کې شامله شوه. د ځوانۍ سن ته د رسيدو سره دولت خان د پلار او ماما نه بېل د گجرات د يو بل لودي امير حاجي خان سره ملازمت وکړو. ددې ټولۍ کورنۍ ځانگړتيا په دې کې وه چې

راغوښتل، زيات وخت د سيند پر غاړو دده له حريفانوله خوا چور شو. ددې د مخ نيوي لپاره هغه د خپل پوځ يو تن عيسا خان ته دا دنده وسپارله او هغه له خيبر پښتونخوا د سيمي نه ورته پښتانه راوبلل. هغه کلي چې دوي په لومړي سر کې پکې ديره شول "بسي" نومېږي.

د شېر شاه له مړينې وروسته دده زوي اسلام شاه لودي سرداران له ځانه سره وساتل او دوي ته يې لوړې عهدې ورکړې. د اسلام شاه تر ژونده دغه لودي وروڼه په امن کې و. خو دده د مړينې سره حالات بدل شول. د اسلام شاه د خورخاوند مبارز خان خپل ماشوم خوريونه ووژل او پخپله سلطان محمد عادل په لقب د گواليار په کلا کې خپله باچاهي اعلان کړه. عمر خان په دې وخت کې د هغه مبارکۍ له نه و ورغلي او مبارز خان دا خبره ورته په زړه کې غوټه کړه. هغه وخت مغل هماليون يو واري بيا ټول پنجاب نيولی، تر ډيلي سيمه يې په لاس کې وه او په اگري کې د واکمن په توگه پر تخت ناست و.

عادل شاه (مبارز خان) اوس په لکهنو کې خپل ځواکونه راټولول اوله کومو افغانانو چې په وېره او يا يې نه خوښيدل هغوي سره يې سمه دمه دښمني کوله. د عمر خان او دده له وروڼو يې ټول جاگيرونه واخستل نودوي پوه شول اوددې لپاره چې مبارز خان راضي کړي، لکهنوته ورغلل. هلته مبارز خان ددوي د نيولو او په بندي خانې کې د اچولو امر وکړو. خو عمر خان ته چا ژر خبر راوړ او ده د خپلې کورنۍ سره د گجرات د بهټه راجپوت حاکم سره پناه واخسته. هغه دده هرکلی وکړو، د خرڅ لپاره ورله زمکې ورکړې او دې هم هلته پاته شو.

د هماليون د واک موده دده په مړينې ختمه شوه خو دده زوي اکبر باچا د خپلو پټ منو اميرانو په ملاتړ پر تخت کښېناستو. افغانان د يو راجپوت هيمو چندرا په مشرۍ د پاني پټ په مېدان کې بيا مغلوته مخامخ شول. په دې جنگ کې د عمر خان وروڼه هم شامل و. چې محمود او قاسم دواړه پکې ووژل شول او کمال خان ژوندي پاته شو. له دې جنگ سره په هند کې سوري واک پاې ته ورسيدو.

عمرخان د خپلو وروڼو په وژنه دومره خفه و چې د مغلود واک په سيمه کې ژوند کول يې خوښ نه شو او د ۱۵۵۶ م په پاې کې د خپل عيال سره بيا د گجرات مرکز احمدآباد ته ولاړو. هغه وخت دده زوي دولت خان د دو کالو و. احمد اباد ته په لاره دوي د مالوي نه تېر شول چې هغه وخت شجاعت خان پکې واکمن و. ده

وی.

پښتنو سردارانو زور لگولو چې ددوي جاگیر اوزمکي دی په پنجاب کې وي، چې پښتونخوا ته نږدی و او دوي ورته په اسانه ورتلای شول. خواکبرنه غوښتل چې پښتانه په اقتصادي توګه قوي اوبیا سر راپورته کړی. په آبین اکبري کې لیکلي دي چې ۴۵ پرګنې داسې هم وې چې د اکبر پر وخت د پښتنو زمیندارانو سره وې. په دی کې زیات د ډیلي اود اګري په صوبو کې وې.

اکبر دا هم لیدل چې پښتانه په مغل دربار کې نارمه وي. ددوي لپاره مغلو ته سر نیټول عیب ښکار یږي. څوک چې به یې دربار کې ځان ته نږدی کړل هغوي چې هر وختی موقع پیدا کړه، ترې باغي شول. د سکندر خان سور زوی عبد الرحمان سور او غازي خان تتولي چې په ۱۵۵۷ م کې ده ته تابع شول، د مان کوټ د نیولو نه وروسته په ۱۵۶۰ کې د بېرم خان سره په بغاوت کې شامل شول او په سمبھل او پنه کې یې ورته جنگ پېل کړو. د سلېمان کراني وراړه جنېد کراني مغل دربار ته ولاړو او اکبر ورله په "هندان" کې جاگیر ورکړوخودې گجرات ته وتښتېدو او په ۱۵۷۲ او ۱۵۷۳ کې یې هلته د مغلو سره جنگ وکړو. گجرات د مغلو لاس ته ورغلو نو دی بهار ته ولاړو او هلته یې جنگ وکړو. د سکندر سور یو بل زوی محمود خان سور او د عادل شاه زوی حسین خان هم په ۱۵۷۲ م کې د اکبر د دربار نه ووتل، بېرته ورتسليم شول او ۱۵۷۴ م کې ترې بیا وتښتېدل.

په مغل دربار کې لږو افغانانو ته مهمې چوکۍ ورکړې شوی وې. د اکبر ۴۱۵ منصب داران و چې یولس پکې پښتانه و. په آبین اکبري کې لیکلي دي چې هغه وخت ۵۱ هندوان په لوړو منصبونو ټاکلي و. بل خوا د پښتنو لوی شمېر د مغل په پوځ کې د جنگیالو په توګه ځانونه ورګډول او مغلو به ددوي له جنگي صلاحیتونو کار اخستو. دده پالیسي دا وه چې د جنگ لپاره ترې کار واخله خو په مهمو عهدو یې مه اخله.

په هند کې بل جنگیالي قام د راجپوت هندوانو و چې اکبر د ودونو د لارې ورسره خپلوي وکړه او لوړې عهدۍ یې ورله ورکړې. هغه هڅه وکړه چې افغانان د نورو قامونو سره ودونه وکړي او خپلې لونه دوي ته ورکړي خو دا هغه مېدان و چې دی پکې کامیابه نشو. پښتنو په نورو قامونو کې ودونه نه کول. د مغل په پوځ کې د سپرو پوځیانو معاش د نورو سره برابر و او هغه کوماندانان چې ددوي په سرتاکل کېده، ورسره یې ښه چلن کوو. خو داکبر یو قانون دا و چې یو پښتون عسکر ته به د کال د

دوي به دیني او دنیوي دواړه زدکړی کولې. دولت خان ته په احمد اباد کې د "اوتاه" جاگیر په برخه ورسیدو. ده د یو بل امیر هېب خان لور یې بی راجي جیو راواده کړه.

خو د مغلو پر ضد د پښتنو بغاوت سور نه شو او د شېر خان فولادي په مشرۍ پښتنو هغه کلا محاصره کړه چې مغل امیر اتکه خان پکې تم و. ددی خبر په اوریدو اکبر باچا په ۱۵۷۲ م کې پخپله د اګري نه احمد اباد ته روان شو. په نهو ورځو کې یې هلته ځان ورسو او په یوسخت جنگ کې پښتانه مات شول. په دی جنگ کې عمرخان هم ووژل شو چې د باغیانو په صف کې ولاړ و. په داسې حالاتو کې مغل به د باغیانو کورنۍ نه غچ اخستو. له دی ویرې د پلار د مړینې سره دولت خان د ټولې کورنۍ سره د احمد اباد نه ووتلو او د سورت د راجه سره یې واړول. د سورت راجه دده هرکلی وکړو او دی یې خپل مشاور وټاکلو.

په ۱۵۷۷ م کې د گجرات حالات ښه شول نو د دولت خان پیر، ابو تراب ورپسې پیغام ورواستاو چې بېرته خپل وطن (گجرات) ته راشه. دولت خان یو واري بیا گجرات ته ورغلو نو د ابو تراب په هلو ځلو د مغل والي خان اعظم محمد عزیز کوکه سره معرفي شو. ده پوځي صلاحیت او علم سره، ښه اخلاق هم لرل نو ډېر ژر د مغل والي، نږدې ملګرو او امیرانو کې شامل او د "چله وار" نیمه پرګنه ورله د جاگیر په توګه ورکړی شوه. کله چې اکبر باچا خان اعظم اګري ته بېرته راوبللو نو د دولت خان هم له ځانه سره بوتلواو په هغه سفر کې د دولت خان مېراني سندرو ته کډه وکړه.

د اکبر باچا په تاریخونو کې دا خبره بیا بیا کیږي چې ده پښتانه ډېر ونازول او دوي ته یې زمکې او جاگیرونه ورکول خو په حقیقت کې داځایونه دومره لری پرتو سیمو کې و چې بل څوک به ورته نه تلل. د چهارکهنډ، اریسه او د بنگال کې په ځینو ځایونو کې دومره ګڼ ځنګلونه و چې په هغی کې کور جوړول ګران و. په زمکې د کرونډې لپاره دوي مجبور و چې په جونګرو کې ژوندو کړي، دختو کلاګانې جوړې کړي او د وحشي ځناورو نه ځان وساتي. هغه زمکه چې پخوا به پکې یوه نه وه ګرځیدلې د هغی اړول ګران وې او دا هر څه به زیات وخت په انساني متوکیدل. ځینو ځایونو ته به په میاشتو بهرني خلک نشول رسیدې. اکبر به په افغانانو شک کاو او که څه هم د خپل پلار همایون سره د شېر شاه سوري جنگونه ده پخپله نه و لیدلي خو د هغه پاته شوني افغانان یې لیدل، چې د هند په ختیځ او جنوب کې یې جنگ ته بډی وهلی

څلورو زرو روپو نه زياتې پيسې نه ورکول کيږي. دا هغه پاليسي وه چې دېر پښتانه پری خفه و.

په اگری کې مغل واکمن د دولت خان د صلاحیتونو او پوځي انتظام نه کار واخستو. ده ته یې د شاهي قواو مشر او سپه سالار مرزا خاني سره یو ځای د پوځي ډلو د جوړولو دنده وسپارله. دولت خان د تورې مېړنۍ و او په جنگونو کې به د سپه سالار سره مله و. په ۱۵۸۸ م کې د دکن سلطان مظفر شاه (درېم) د څلورو زرو عسکرو سره په گجرات کې د اکبر پاچا پر ضد پاڅون وکړو. اکبر خپل والي عبدالرحیم خان ته د اگری نه امر وکړو چې تر څو ورته کومک نه وي رسېدلی، هیڅ جنگ ونکړي. خو دولت خان والي ته مشوره ورکړه چې که بری دی وموندلو نو په دی کې به نور هم درسره شریک وي، که غواړی چې دخان خانان منصب درسره پاته شي نو پخپله دا جنگ وگټه. عبدالرحیم خان د لښکر ټول انتظام د دولت خان په لاس کې ورکړو چې دا سیمه یې ورته ونيوله. کله چې خان خانان لاهور ته ولاړو نو په گجرات کې یې خپل نایب دولت خان وټاکلو. وروسته د سنده صوبه هم د دولت خان پر مټ مغل سلطنت کې شامله شوه نو اکبر هغه ته د دوو زرو عسکرو منصب او نور اعزازات ورکړل. په ۱۵۷۹ م کې دولت خان د رنتهنبور په کلا کې و چې دده دویم زوی پیر خان وزیریدو. راتلونکي دېرش کاله دولت خان دخان خانان په ملازمت کې و او د هغه سره یې دومره نږدې ملگرتیا لرله چې په هر یو جنگ کې به یې دې له ځانه سره بیولو. دی د شهزاده مراد سره د دکن د نیولو لپاره هم ورواستول شو. د مراد د مړینې نه وروسته دی د شهزاده دانیال لوی مله او منصب دار وټاکل شو او د احمد نگر په جنگ کې یې د خپلو دوو زامنو مېا محمد خان او پیر خان سره یو ځای د جنگ په مېدان کې مېرانه وښودله.

پیر خان پخپل انتظامي صلاحیت د اکبر باچا د باور وړ شو او په ۱۶۰۰ م کې یې دملتان والي وټاکلو. هغه وخت د پارس باچا په کندهار د حملې گواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د یو ناممکن دفاع د تیاري لپاره امر وشو.

دولت خان د یو څه مودې لپاره د احمد نگر والي هم پاته شو. دی په ۱۶۰۱ م کې مراو په برهان پور کې یې څښ کړو. دده په مړینې د هغه وخت مورخینو ولیکل "که سل دولت خان زېږېدلی وای نو ددی یو د مېړانۍ سره یې نشو برابرولی". د هغه په مړینې اکبر باچا وویل "نن شېر شاه له دی نړۍ رخصت شو"

سليم د ركن الدين مشوره وومنه او هم هلته په انتظار شو. خو ساعته وروسته ركن الدين ته خپلو ملگرو خبر راوړو چې د اكبر باچا پټ منو پوځيانو هغه سازش رنگ كړو او شهزاده خسرو د نورو باغيانو سره له كلا تښتېدلې دي. سليم ددې خبر په اورېدو د ركن الدين مننه وكړه او كلا ته د خپلو ملاتړو سره وردننه شو. اته ورځې وروسته سليم د هند پر تخت د جهانگير باچا په لقب كښېناستو. ورپسې د خپل زوي خسرو مرزا د نيولولپاره تر پنجاب ورپسې ولاړو، دې ونيول شو، په اگري كې يې بند، په سترگو وړند او اخر د خرم په وېنا په زندان كې ووژل شو. ځينې تاريخي سرچينې واي چې د مارچ په څلورمه په ۱۶۲۲ م كې يوه شپه خرم بندي خانې ته ورغلو او خپل (ميرني) ورور ته يې مړۍ خپه كړه. په بله ورځ د هغه جنازه يې په ډېر درناوي وكړه او په عالم گنج كې يې خښ كړو. عامو خلکو دده په قبر، وير او ماتم كوو او د هري جمعي په شپه به هلته ورتلل. د خرم په امر دده مړې هلته نه وويستل شو او د گجرات اله اباد ته يې يوړو. كله چې دده مړې كومي ښاريي نه تيريدو نو خلکو به هلته ورله يو زيارت جوړ او چې هره جمعه به ورته خلك ورتلل. په اله اباد كې دده ښكلي مزار اوس هم شته.

ركن الدين د شېر شاه سوري د يو تكړه پوځي كوماندان شېخ عيسا زوي و، چې په خټه بازيد خېل و. شېخ عيسا د پېښور او د چارسدې تر منځ د گيډرۍ نومۍ كلي اوسيدونكې و. د خپلو خدمتونو په بدل كې ورته مراد اباد او د ميرټ تر منځ لويه زمكه ورکړې شوې وه چې هلته يې د خپلو شپږو زامنو، يوسف، حسن، عمر، خضر، داود خان او ركن الدين سره څو كلي اباد كړي و. ركن الدين تر ټولو مشر وچې درې زامن او يوه لور يې لرل. د مشر زوي نوم يې كمال الدين، د دوېم عبد الرحمان او درېم يونس خان و.

شهزاده سليم د باچا كيدو نه وړاندې ركن الدين ته لوړ منصب او لوي جاگير ورکړی و او دې لا پخوا د جهانگير نږدې ملگرو نه و. هغه ورته د شېر خان خطاب او د دريو زرو او پنځو سوو عسکرو منصب ورکړی و. د دې نه وړاندې ركن الدين د يو ازيك سره ملازمت كوو او په يو جنگ كې يې لاس غوڅ شوی و. ده د پېښور سره نږدې په بازيد خېلو كې هم د خپلوانو سره اړيكي نه وې شولې.

اخو د دكن په برهان پور كې د لودي دولت خان زوي پير خان د خپل كور مخۍ ته په باغ كې ناست و. د ورور دواړه

شيخ ركن الدين

۱۶۰۵ م كال دې او مغل باچا اكبر د هندوستان پر تخت پنځوس كاله حكومت نه وروسته د اگري په كلا كې د ژوند وروستۍ سلگۍ وهې. د ده كټ ته يو خوا دده د امېرور ورور مان سنگه ولاړ دي او بلې خوا ته يې با اعتباره سردار خان اعظم مرزا عزيز كوكه دي. د باچا لمسی شهزاده خرم كله دده كټ ته او كله بهر په دالان كې د نورو سردارانو خوا ته ورځي. ده خپل پلار شهزاده سليم پسې پېغام وراستولی دی چې په شاهي ماني كې سازش روان دی.

مان سنگه او خان اعظم غواړي چې د شهزاده سليم زوي خسرو دی د اكبر باچا ځاي ناستي اعلان شي. دوي د اكبر باچا هغه خبره پر ځاي كوله چې د خپل زوي شهزاده سليم د بغاوت پر وخت يې كړې وه. سليم نافرمانه او كمزوري و او يوځل يې د پلار پو ضد بغاوت هم كړی و. خواوس دی د باچا يواځيني ژوندې زوي او ځاي ناستي و. دسليم وروڼه دانيال او مراد په دكن كې مړه شوي و. په مغل سلطنت كې د ځاي ناستي قانون نه و او هر څوك چې به برلاسی شول، پر شاهي تخت به كښېناستو. اكبر باچا اوس د خبرو كولو هم نه و چې د خپل زوي سره كيدونكې ناانصافي مخه يې نيولې وای. سليم چې د پلار د ځنكدن خبر تر لاسه كړو نو د اگري كلا ته وروخوږيدو خو په لاره ورته بل خبر د خپل زوي خرم له خوا ورته راوړسيدو چې دده مېړنۍ ورور خسرو مرزا اوس پر باچاهي تخت ناست دی او خلك ورته سر ټيټوي. د هند په سياست كې هغه وخت دا كار د سليم د مرگ اعلان و.

شهزاده خرم چې كله خپل ځان هم په خطر كې وليدونو له كلا يې پښې وويستې. دواړه پلار او زوي په يو كشتۍ كې له جمنا سيند پورې ووتل او نږدې وه چې له اگري تښتېدلې وای چې د شهزاده سليم يو منصب دار ركن الدين ورته ډاډ ورکړ چې هم هلته دی ايسار شي. ركن الدين د اگري په كلا كې دننه څو پښتانه پېژندل او پوهيدو چې هغوي به چری هم خسرو د باچا په توگه نه مني. هلته سليم ته پټ من كسان هم و او د شپې په تياره كې د يوې او بلې ډلې خلك په دالانونو كې خپلې پری ته ځانونه رسول.

راونځينيتي. د شهزاده خسرو په هغه بغاوت چې د اگری په کلا کې يې د اکبر باچا په مړينې کې وه، جهانگیر داسې فکر کاو چې دخان اعظم پکې لاس و. د هغه سره يې ليدل بند کړل او نږدې وه چې ټول القاب او امتيازات يې ترې اخستی وای چې خان جهان باچا ته د هغه وکالت وکړو، دلایل يې ورکړل، د هغه د پلار شمس الدين محمد اتکه خان نېکي يې ورپه یاد کړه او دا چې د هغه مور دده څومره خدمت کړې و. هم دده په وېنا باچا د خان اعظم زور منصب او جاگیر ورته بېرته ورکړل او ده ته د سزا ورکولو فيصله يې بدله کړه.

په دې سازش کې د شهزاده خسرو ماما مان سنگه هم شامل و او جهانگیر د راجپوت قام نه دومره زړه تور شو چې ددې د هر غمې د وژلو هوډ يې وکړو. په دې موقع هم خان جهان باچا ته د مان سنگه پخواني خدمتونه ورپه زړه کړل او د راجپوت قام د ښوکارونو او ددوي د مثبت ونډې يادونه وکړه. باچا دا خبره هم وومله او په دکن کې دمان سنگه جاگیر يې ورته بحال کړو. خان جهان د خپل پلار دولت خان د ملګري خان خانان په اړه هم د باچا په زړه کې رخه ليرې کړه. په هغه دا تور وچي ده عنبرحبشي ته په دکن کې ډېرې پرګنې جاگیر ورکړې اوله کبله يې هلته ډېر اغېز پيدا کړې و. هغه له خپلو اختياراتو ناوړې ګټه اخسته. باچاعنبر اګری ته راوبللو او ترينه پوښتنې پيل شوې. خان جهان ډېر په جرات دخان خانان وکالت وکړو. جهانگیر ته يې دده د پلار او نيکونو هغه خدمتونه ورپه زړه کړل چې د بابر، همايون او د اکبر په وخت يې په تېرو څلويښتو کالو کې دده کورنۍ ورته کړې و. داسې ښکاري چې خان جهان په خبرو کې تکړه او د يو وکیل په حيث به يې داسې دلایل ورکول چې خلک به يې قانع کړل.

د جهانگیر د تخت پر کښېناستو درېم کال دليپ رای د خپلو اختياراتو نه ورتير شو اونږدې زنداني شوي وای خو د خان جهان په وېنا هغه ته معافي ورکړې شوه. ډېرو نورو امراو خپله خبره دده د لارې باچا ته رسوله او هم دا وه چې باچا غوښتل ده ته د سلطان لقب ورکړې شي او دې د غسل خاني په امراو کې شامل شي. خو هغه دا عهده او لقب قبول نه کړل. دا هر څه د نورو درباريانو او اميرانو د حسد باعث ګرځيدو چې د افغانانو اغېزو ته يې د خطر په سترګه کتل او باچاته به يې د شير شاه سوري وخت ورياداوه. يو ځلې امير لامرا شريف خان د جهانگیر د باچاهۍ په شروع ورځو کې ورته مشوره ورکړه چې ټول پښتانه دې د مغل

يټيمان عزيز خان او بهادر خان ورسره و. هلته د مړي د ختم او د دعا نه وروسته خلک خپلو کورونو ته تللي وخو يو څو تنه ايسار و. د ده ورور محمد خان تري تم و او يواځې د سر وېښته يې په څنگله کې موندل شوي و چې د پير خان زړه يې له نړۍ تور کړو. محمد خان څو ورځې وړاندې په مجذوب حالت کې له کوره وتلی او په لاره د سيمې ګوند او بهېل قبایلو وژلی و. پير خان د سيمې له خلکو د ورور بدل اخستی و او ډېر يې له توري ايستلي و. هغه ته د مغل باچا جهانگیر له خوا ايلچي رارسيدلي و. په دکن کې د نورو اميرانو سره پير خان ته هم نوي باچا د يو خلعت، او اس په ورليولو خپل دربار ته د راتلو امر کړی و. پير خان لکه د خپل پلار دولت خان د تورې مېړنۍ، په ديني علم سمبال و او د ښو اخلاقو خاوند و. دې د پرهان پور نه روان شو او مخه يې اوس لاهور ته وه چې جهانگیر پکې مېشت و. کله چې دې دربار ته حاضر شو نو باچا ورله د خلعت خاص نه علاوه يو مرصع خنجر هم ورکړو او دې يې پخپلو خاصو سردارانو کې شامل کړو. څو ورځې يې پير خان دربار ته رابللو، د دکن حالات يې پوښتل اوکله چې دده قابليت يې وليدو نو ده ته يې د صلابت خان (د اوسپنې په څېر کلک) خطاب او دوه هزارې منصب ورکړو.

جهانگیر باچا په اوړي کې د کابل د سفر هوډ وکړو او پير خان يې له ځانه سره بوتلو. په دې سفر کې به هره ورځ د پير خان صلاحيتونه او د هغه استعداد نه خبريدو. درې مياشتې وروسته چې دې بيرته لاهور ته وګرځېدو نو هلته يې ده ته نه يواځې د خپل زوی، "فرزند ما" په ويلو د خان جهان خطاب ورکړو، بلکه دده منصب يې پنج هزارې کړو. په ۱۶۰۷ م کې دوي بېرته کابل ته راغلل. جهانگیر ملا احمد ته امر وکړو چې د پير خان لپاره يوه خاص انگشترې جوړه کړي. په دې ليکلي و.

"فرزند خاص شاه شداز قدرت الله.

خان جهان مريد جهانگیر بادشاه

ښايي دا شعر پخپله د جهانگیر وي. په دې موقع پير خان د ځانګړو سوغاتونو سره ولمانځل شو. د مرواريدو لړۍ، اسونه، خلعتونه، دومره چې بېلګه يې چرته نه وه ليدل شوی. له دې وروسته پير خان له خلکو هېر شو او د خان جهان نوم په تاريخ کې پاته شو. په باچا دده اغېز دومره وچي خلکو جهانگیر ته که څه خبره رسوله نو خان جهان ته ورتلل چې سفارش يې وکړي.

د باچا کيدوسره، خپلو پټ منو اميرانو ته د منصبونو ويشلو وروسته جهانگیر خپلو دښمنانو ته د سزا ورکولو لپاره مټي

وشوه چې د شهزاده دانيال پر وخت چې د بالا گهاټ نه احمد نگر، جالنه او مونگي پتن پوری کومې پرگني وې هغه دی بېرته دوي ته ورکړی شي.

د روغي نه وروسته شهزاده پرويز برهان پورته مخه کړه او څو ورځو وروسته د جهانگیر په امر اگری ته روان شو. د دکن ټول مالي ملکي او پوځي اموريي خان جهان ته وسپارل چې تريوکال يې دا دندی سر ته ورسولی. په برهان پورکي د کومو خلکو زمکي چې د برگيانو د بغاوت پر وخت ددوي له لاسه وتلی وي، خان جهان هغه بېرته ورله ورکړې. خو جهانگیر د دکن د حالاتو نه مطمئن نه و ځکه په دربار کې د هغه مغل اميرانو ورته غوږ کې دا خبره څخوله چې دومره لويه سيمه دپښتنو په لاس کې نه وه پکار. باچا، خان اعظم (مرزا کوکلتاش) دکن ته ورواستاوچې د خان جهان نه ټول انتظام پخپل لاس کې واخلي. داسې ښکاري چې يا خو جهانگیر ورباندې اعتماد نه کوو او يا بيا ددکن انتظام يواځې خان اعظم کولی شو، باچا اوس هم عنبر ته سزا ورکول غوښته او فرمان يې جاري کړو چې د شمال لوېديځ نه دی په دولت اباد حمله ووشي.

د دکن ددوېم جنگ تياري وشوه. شهزاده پرويز او خان اعظم يوې خوا، او خان جهان له بلې خوا نه د برگيانو د حملو د مخ نيوي لپاره ورغلل. په دی غرنۍ جنگ کې شلو زرو برگيانو چريکي جنگ کاو چې د غرونو په غارونوکې يې بارود اووسله پټه کړې وه. کله چې خان جهان د خپل پوځ سره "دپهاري" ته ورسيدو نو هلته ځاي اوسيدونکو ورته مورچې نيولې وې. خان جهان په يوه بله لاره بالا گهاټ ته ورسيدو. هغه وخت دې وړاندې، د مان سنگه پوځ په منځ کې اوراچه صورت سنگه د خان اعظم سره ورپسې و. په سخت باران کې دوي وروورو دولت اباد ته وخوځيدل. اخوا هغه ځواک چې د عبدالله خان فدوي په مشرۍ کې دوي سره يوځای کيدو، له وړاندې رسيدلی و خو انتظار يې ونکړو اوپخپل مخ سر د دولت ابادنيولو لپاره روان شو. په لاره کې د يوې تنگۍ درې نه د تيريدو پر وخت د عنبر پنځوسوزرو عسکرو ورباندې حمله وکړه. دوه درې ورځې سخت جنگ کيدو خواخوځر مغل تېښتې ته اړ شول.

دمغل د پوځ مشرانو اوس د يونوی جنگي پاليسي لپاره مشوره وکړه. مان سنگه او نورو وېيل چې د برسات او د خوراكي موادو دکمي له امله پکار ده چې دوي بېرته برهان پور ته ولاړ شي. خو خان جهان ويل که تاسو بېرته ځئ نو ولاړ شئ، زه نه شم تللي. د

سلطنت نه وباسي. ځکه چې دوي د مغلو د دښمن په توگه را زيږيدلي دي. ددی په نتيجه کې د فرمانونود ليکلو کار پيل شو خو بيا خان اعظم باچا ته ددی کار نتيجي په گوته کړې نو لاس په سر شو.

خان جهان په ۱۶۰۰ م کې دملتان والي ځکه وټاکل شوچې ايرانيانو په کندهار د حملې گواښونه کول او دوه کاله وروسته کله چې شاه عباس د کندهار په کلا حمله وکړه نو خان جهان دربار ته وبلل شو او ورته په کندهار د يو ناممکن دفاع د تياري لپاره امر ووشو. کله چې پښتانه خبر شول نو ډېر خلک پری راټول شول.

دکن د هند جنوبي برخه او د سمندري تجارت يو مهم مرکز و. اکبر باچا دلته څو ښارونه نيولي و چې پکې د ده زوي دانيال حاکم و. ددی سيمي ساتنه په دی گرانه وه چې ځاي قبایلو د مغلوواک نه منلو. د دانيال د مړينې نه وروسته د جهانگیر بل زوي شهزاده سلطان پرويز دی سيمي ته ورواستول شو خو هغه هم ناکامه شو. هلته دعنبر اولس راپورته کړی او د مغلو ډېری زمکې او پرگني يې نيولي وې. باچا دپورا دکن سيمه نيول غوښته اوځينواميرانو ورته مشوره ورکړه چې خان جهان د دکن سره بلد و نو پکار ده چې د شهزاده پرويز د پوځي مشاور په توگه ور سره ولاړ شي. باچا په دی خوشاله نه و ځکه خان جهان له درباره لېري لېرلو ته يې زړه نه و خو داخبره يې وومله. ښاي نورو درباري اميرانو غوښتل چې خان جهان له باچا ليری شي او په دی توگي يې اغيزه کمه شي.

د دوو مياشتو د سفر نه وروسته خان جهان د مغل پوځ د تازه ډلو سره برهان پور ته ورسيدو او د دکن د لومړي جنگ لپاره يې مورچې ونيولې. د عنبر جنگيالي د سيمي سره بلد او چريکي جنگ يې کوو. ده سره په لوی شمير برگي قبایل مله و. يو وخت هلته د سختی گرمۍ له کبله په مغل لښکر کې د خوارو او د اوبو کمی پيدا شو. خان جهان د نواب سپه سالار او نورو امراو سره د بالا گهاټ سيمي د يوکلې په څنډو ايسار و. ځاي خلکو ورباندې غله او نور شيان ډېرگران خرڅول. څو ورځې وروسته برسات پيل شو او خواره نور هم کم شول. د شاوخوا برگي قبایلو به په نهرو مغلو پوځيانو حملې کولې تر دی چې د پوځ مورال راټيټ شو او د يو بل سره به ونښتل. خو عنبر ددی موقع نه هيڅ گټه وانخسته او د صلح لپاره يې خواست وکړو. شهزاده پرويز او خان جهان صلح ته راضي نه و خو اخر يې حالاتو ته وکتل او په دی شرط روغه

جهان او جهانگیر

په ایلچپور (دکن) کې د لمر خاته سره خان جهان د خپل کور نه بهر دیوان خانی (جبری) ته ولاړو چې په یو باغ کې یې جوړ کړي و. هلته ځینې خلک دده سلام ته حاضر شوی و. دوي یې رخصت کړل نو هغه چار واکي چې د حکومتي کارونو لپاره ورغلي و، ده سره کښېناستل. د دکن د بیلا بیلو سیمو د پوځي امورو په اړه خبرونه ورته واورول شول. یو څو مهمو لیکونو ته د ځواب لپاره یې هلته ناستو علماو نه مشوره واخسته او درې ساعته وروسته دی بیرته کور ته ورغلو. هلته د کورد غرو سره یې ډوډی وخوړه، په جومات کې د ماسپښین له لمانځه وروسته بیا دیوان خانی ته ولاړ او پاته کارونه یې سر ته ورسول. نن ماڅیگر له لمانځه وروسته په باغ کې د گفترو د الوت سیالي وه او ډېر خلک ورته راټول و. د ماښام د لمانځه پر وخت جمع وشوه او خلک خپلو کورونو ته ولاړل. خان جهان بیا په دیوان خانه کې کښېناستو او دخپل استاد مولانا ابراهیم سره د نویو کتابونو په اړه خبری وکړي. په ځینو مسایلو یې ځان پوه کړو او هغه سره د شپې د ډوډی خوړلو وروسته کور ته ولاړو. ده په وونی کې یوځل د ښکار لپاره ټاکلی وه او په یو تېز رفتار اس سپورد ملگرو سره به ځنگل ته تللو. یو کال او نهه میاشتې په برار کې یې تېر کړل نو دجهانگیر باچا لیک یې تر لاسه کړو، چې زه درېسي خفه شوی یم بیرته دربار ته راشه.

د خان جهان وکیل بهگوان داس نومېدو. هغه ورته وویل چې اوس د خریف د فصل اخستو وخت دی او په داسې وخت کې ستا ورتلل به د اولس لپاره ستونزې جوړی کړي. ښه به دا وي چې د یوې میاشتې لپاره خپل سفر وځنډوه. خان جهان په دکن کې مغل سپه سالار ته لیک ورواستاو، نو هغه د اگری دربار ته عریضه ولیکله چې تر څو ددی صوبی ټول کارونه په پورا ډول سر ته ونه رسیږي او په دی تسلي وشي چې هر څه سم دي، خان جهان ته دی هم دلته د پاته کیدو اجازه ورکړي شي. ددی عریضې څو ورځې وروسته د شهزاده سلطان پروېز عریضه هم ورورسیده. باچا دواړو ته ځواب ورکړو چې که داسې ده نو پیر خان دی په دکن کې

هغه ځایه څو میله شاته په "ترتم" نومی سیمه کې د مغلو یو بل لښکر پروت و. مان سنگه خان جهان ته مشوره ورکړه چې دی د هغه لښکر سره یو ځای وړاندی ورشي. خو خان جهان په دی هم راضي نه شو، بېرته گرځیدل ورته ناځواني ښکاریده. اخر ټولو ورته مینت زاری پیل کړې او په بله ورځ دی ترتم کې د خواجه ابوالحسن د لښکر سره یو ځای شو. درې شپې هم هلته د برگیانو له خوا ورباندې گولی وریدي خود دکن د جنگ څه فېصله نه کېده او خان جهان د یو لوی حملې لپاره ناقراره و. اخوا د" ملکپور" نه ورپسی بیا بیا د شهزاده پرویز او د خان اعظم لیکونه راټلل چې برگیانو سره جنگ مه کوئ. مان سنگه او خواجه ابوالحسن پوهیدل چې دوي د شهزاده خبره که ونه منله نو ورته جنجال جوړیږي. خان جهان ورته وویل چې ماته باچا د دکن د نیولو امرکړي دي او زه اختیار نه لرم چې بېرته ولاړ شم. اخر مان سنگه او خواجه ابوالحسن باچا ته یو لیک ورواستو چې خان جهان بېرته گرځیدو ته تیار نه و خو ددی امکان نشته چې دومره لږ پوځ سره دی دکن فتح کړو. که مقابلې وشوه نو نتیجه به زمونږ ماته وي. که باچا سلامت زمونږ په بېرته گرځیدو خفه کیږي نو ددی پره مونږ پخپله غاړه اخلو.

په هغه ورځ د خان اعظم له خوا هم یو لیک راغی چې د بیجا پور حاکم عادل شاه دکهنې په یو لیک کې د صلح خواست کړی دي نو ځکه ده دمغلو ټول لښکر ته د بېرته راستنیدو امر وکړو. د روغی نه وروسته خان جهان برهان پور ته ولاړ او هم هلته پاته و، تر څو شهزاده پرویز د خان اعظم په مشوره ور ته د خلعت او نورو امتیازاتو سره د "بیرار" انتظام وسپارلو. باچا هم په دی فېصله خوشاله و او هغه ته یې د لیک سره ځینې پرگنې په انعام کې ورکړې. خان جهان ډېره موده په بیرار کې پاته شو دده د علم سره مینه وه او لوی شمېر د تصوف کتابونه به ورسره و چې دده په محفلونو کې به خلکو په زوره ولوستل او ورباندې به تبصری کیدی.

لمانځه نه وروسته پير محمد د څوځوانانو په بدرگه د يواراسته پيل اوبيلو بيلو سوغاتونو سره د باچا په خدمت کې حاضر شو. دلته باچا په دارلامارات خاص و عام کې چې د محل بهرنی غولی و د عامو خلکو په وړاندې راتلو او د عوامو سلام او درشن به يې ورکول. عامو خلکو ورته سوغاتونه، هاتې، اسونه، اوبښان او غوايان د ډالۍ په توگه او منصب دارانو او سرکاري اهلکارو د خپلو خپلو سيمو رپورتونه وړاندې کول. دا چلن د اکبر باچا له وخته رواج شوی و. بيا ليکوال وايي.

"کله چې نواب (پير محمد) دی ديوان کې وردننه شو نو باچا يې له ليرې وليدو او سر يې ورته ټيټ کړو. د باچا او دده تر منځ د يو غشي د ويشتلو فاصله وه چې نيم فرلانگ کيرې. د باچا د غبر په اوريدو، دی هغه ځای ته ورسيدو چې "کلان بار" نوميدو او يواځې وزيران او نور امرا به پکې ولاړ و. نواب هلته باچا ته درې وارې (فرشي) سلام وکړو، هغه ځای چې د گلانو سبج (دکانه) ورباندې جوړ و او خلکو به باچا ته سجده کوله، هلته يې ورته سجده وکړه. د شاه د محفل بساط (فرش) يې په ادب بوسه کړو. هلته چې باچا په جهروکه (گېلري) کې ناست و اشاره يې ورته وکړه چې بره راوڅېژه. خواجه ابوالحسن چې د بخشي گري په لور مقام ناست و د چغتاي دستور سره سم د نواب لاس ونيولو، بره يې بوتلو او د باچا د پښې د ښکلولو شرف يې ورته ورکړو. باچا پخپلو گونډو ودرېدو او نواب ته يې غيږه ورکړه. بيا يې دده تندي ښکل کړو او حال يې وپوښتلو. بيا دی (خان جهان) د جهروکي نه راښکته شو او پخپل ځای ودرېدو او درې ځلې يې بيا ورته ټيټ سلام او درې سجدې وکړې.

خان اعظم چې پخپل ځای ناست و راپاڅېدو او د نواب له خوا ورته څلور لعل (ياقوت) پښخه لوي مرواريد او سل جهانگيري اشرفي ډالۍ کړې او د شهزاده پروېز سلام او سجدات يې ورته وړاندې کړل. باچا به بيا بيا ترينه د سفر حال احوال پوښتلو تر څو چې نورو کارونو ته يې هيڅ پام ونکړو.

کله چې لمر پروتو نو د څوکيدارانو او د محافظانو سلامي وشوه او (باچا) د مانۍ دننه دولت خانه کې چې ديوان خاص نومېدو ولاړو. په سر کې شهزاده خرم ورته حاضر شو. بيا نور ارکان دولت، خان اعظم، نواب خان جهان اعتمادالدوله (غيث بيگ) مهابت خان، خواجه ابوالحسن مير بخشي او ځيني نور ملگري . هلته هم ټول وخت د پير محمد نه يې د سفر د تکليفونو پوښتنې کولې. يو ساعت وروسته د دکن په معاملو بحث پيل شو. باچا

ايسار شي.

وروسته يوبل فرمان يې خان جهان ته ورواستاو چې د تهانپسر ضلع (ولسوالي) په غرونو کې دکول او بهېل زات ډاکوانو کورونه جوړ کړي دي او خلک په ازاروي. داسې می اوريدلي دي چې بهادر گجراتي هم دکن کې د ورننوتلو هوډکړي دې نو ضروري ده چې ته هلته ورشي او د بيرار د پرگنو په بدل کې هلته خان له پرگنې واخلې. کله چې شاهي فرمان وورسيدو نو خان جهان دا شهزاده پروېز ته ښکاره کړو او د هغه په اجازه تهانپسر ته روان شو. د مغل باچا له خوا د يو امير دبرياليتوب لمانځنه او د نوری زمکې د هوس دا يوه بېلگه ده. نه يواځې دا چې پښتانه، بلکه نور هم د ارامه او څوکاله سيمو نه يې ليرې کړل، او هغو سيمو ته به يې ورواستول چې پکې ناارامي وه. هغه پرگنې (زمکې او کلي) چې پښتنو به اباد کړل، له دوي به يې واخيستل او بل ځای به يې ورله زمکه ورکړه. خان جهان تر يوکال د تهانپسر په پوځي کلا کې پاته شو او د باچا امر يې پر ځای کړو. بل کال يې بيا برهان پور ته ورواستاو او په دی موده کې څو واري قيمتي خلعتونه او اسونه د تحفي په توگه وروپېرل.

خوجهانگير د دکن د حالاتو نه راضي نه و او غوښتل يې چې پخپله ورسره وويني. خان جهان پسې شاهي فرمان ولاړو چې څومره ژر کولی شي دربار ته حاضر شه. باچا په دی وخت کې په اجپېر شريف کې لنډ محال پلازمېنه جوړه کړې وه. د لاری فاصله دولس سوه ميله وه او خان جهان د دوياشتو ورځو د سفر نه وروسته اجپېر ته ورسيدو. هلته دده هرکلی چې په کوم ډول وشو ددی ټول حال د حيات افغاني ليکوال په دی ډول بيان کړي دي.

دی لا اجپېر ته نه و رسيدلی چې شهزاده خرم ورته يو عراقي اس او نوری تحفي ورواستولی. د ښار نه بهر باچا ورته خپل خسر مرزا غياث الدين بيگ (د ملکي نورجهان پلار) د هغه زوی مرزا ابوالحسن اصف الدوله (د خرم خسر) او نواب مهابت خان د هر کلی لپاره واستول. دوي څوميله وړاندې پخپله خوښه د هغه سره بدرگې لپاره ورغلل. د باچا سره د ليدو لپاره د ماڅيگر د لمانځه نه وروسته وخت وټاکل شو دوي يې د اجپېر سره نږدې په گورشاه کې يو ښکلی اراسته مکان کې ايسار کړل. ملکي نورجهان د ايراني مېوو څو طشته چې په هغه ورځ ورته د مشهد نه رسيدلي و، او په شاهي مطبخ کې تيار شوي څو ډوله خواړه د گرمۍ د ډوډۍ لپاره د سوغات په توگه ورواستول. د ماڅيگر د

دکن مهمات پورا شي. او شهزاده ته يې وويل تا ته دا مناسبه نه ده چې د خپل مشر ورور په اړه داسې خبرې وکړي چې گوندی دکن ته پام نه کوي."

د حیات افغاني دا لیکنه د مغل دربار د غورځو پرزو او د دربار د سازشونو یوه انځور وړاندې کوي. جهانگیر یو عېش خوښوونکي، نازولي او جاه طلب انسان و. دزمکو نیول دده ارمان و او د هند چار چاپېره یې لښکری لېږلي چې ملکونه ورته وونیسي. دده اته سوه ښځې وي چې ځینې نکاح شوي او نورې مینځې وي. په دی مجلس کې شهزاده خرم پخپل مشر ورور اعتراض کوي چې د پلار زړه ترې بد شي. د تخت د وراثت په اړه د نفرت زړې په دی محفلونو کې به کرل کیده. ښايي د خان جهان له خوا د شهزاده پروېز دفاع د خرم په زړه کې رخه اچولې وي چې پایله یې د هغه په وژنه تمام شوه.

په بله ورځ د خان جهان کور مخی ته گڼ خلک راټول و. د خپلو خپلوانو نه علاوه د هرې طبقې کسان هغه ته د سلام لپاره ورتلل. د باچا ترور، (د اکبر باچا لور) خان جهان ته د رنگارنگ خواړو، میوو او شیرینیو سل د سرو زرو او سل نقری طشتونه د غرمې ډوډۍ ته ورواستول. په ټول ښار کې ددی ډوډۍ کیسی کیدي. تر دی وروسته باچا به هره ورځ ده ته خلعت او سوغاتونه ورکول. په دی کې اسونه، جواهرات او نور شیان شامل و. تر ټولو هغه قیمتي او ښکلې اس و چې د ایران باچا شاه عباس حسيني د خپل سپرلي لپاره د عراق نه راغونښتی او جهانگیر ته ورواستولی و. شهزاده خرم چې د اسونو شوقي و، ډېر وغوښتل چې د پلار نه دا اس واخلي خو ورپې نکر و هغه دا اس د خپل سپرلي ته ساتلي و خو او س یې دا خان جهان ته وردالی کړو.

مغلو د دکن او هلته اوسېدونکو په اړه ډیر معلومات نه لرل چې دا سیمه له نور هند نه توپیر لري.

دکن (دکهنش) په سانسکرت ژبه کی جنوب لوري ته وایي ځکه چې داسیمه د هندوستان د گنگا د وادی په جنوب کی پرته ده . که څوک د هند نقشه وگوري نو ددی په جنوب کی یو لوی مثلث په سمندر کی غزېدلی دی. همدغه ددکن سیمه ده چی د یو لوی میزپه شان دغرونو د دریو سلسلو په مینځ کی راښکېل شوې ده . ددکن د لوېدیځ او ختیځ ساحلونه چی په ځایي ژبه کی ورته گهاټ وایي دوه سرحدونه لري . چی د سمندر نه ورپورته د هند تر جنوب پوری رسېږی. ددغي سیمې د لوېدیځی غاړی غرونه لوړدی او د جنوب لوېدیځ نه د لمدي هوا مخه نیسی. هم دا ده چی دلته باران لږ او د

وویل، دا څوکاله کیږي چې زما په زړه کې خواش دی چې ټول دکن دی ونیسم، نوضروری ده چې ددی صوبی ټول حالات دی راته بیان شي. مثلاً دا چې شاهي پوځ کله چې په لومړي ځل په بالا گهاټ حمله وکړه نو بی له جنگه ولي بیرته وگرځېدو. دوېم ځل چې د عبدالله خان کومک وونه رسیدو نو ددی سبب څه و، او پوځ لپاره بېرته برهان پور ته د راگرځیدو فیصله، په تېره بیا مان سنگه دا فیصله په کوم مصلحت وکړه. د دکن د نورو معاملاتو د سر ته رسولو لپاره نواب سپه سالار (خان خانان) څه هلی ځلی کوي. پیر محمد ډېر په احتیاط باچا ته ټول حالات وویل. په دی مجلس کې یو تن د خان خانان مخالف و ده وویل تر څو چې خان خانان هلته موجود وي د دکن یوه معامله به هم سمه نه وي او دا صوبه به چری هم د مغلو لاس ته ورنشي. دی سړي نور هم غوښتل چې د خان خانان سپکاوي وکړي خو پیر محمد خپل دلایل پیل کړل او وې ویل د دکن په معاملو په داسې محفلونو کې بی له سوچ او فکر خبری کیږي او هغه خلک چې داسې خبری کوي هیڅ د حالاتو نه نه دي خبر، که نه دخان خانان په وفا او کار کې هیڅ شک نشته. ځینې امرابی احتیاطه دي او د دی خبری نه د دکن واکمنو پوراپورا گټه اخستی ده . د دکن خلک په خلاص مېدان کې جنگ نه کوي، چې د شاهي پوځ ځوانان ورته خپله مېړانه وښاي. هم دا ده چې دکن نه فتح کیږي. خان خانان په دی گرم نه دی ځکه د هر کار لپاره یو خاص وخت ټاکلی وي. باچا وویل زه دا دی لس کاله کیږي چې په تخت ناست یم . د هغه وخت راهیسي تر نن پوری می ډېر خلک دکن کی وټاکل ، لویه سرمایه می خرڅ کړه خو د دی سره هلته حالت د لومړي ورځې په ډول دي. هر څوک چې راځي واي چې خان خانان هیڅ گناه نلري. ښايي دا خلک پخپله په حالاتو نه دي خبر که نه د زړه نه یې هڅی کړي وې نو دا سیمه به یې نیولی وي.

په دی وخت کې شهزاده خرم خبره راوچوله چې خان خانان د دکن امورو ته پام نه دی کړی . پلار ته یې وویل که اجازه وي نو زه به د گجرات له خوا او سلطان پروېز به د دکن (جنوب) له خوا پوځ کشي وکړي نو زما باور دی چې دا سیمه به ونیسو. ددی په ځواب کې خان جهان وویل شهزاده دی ژوندې ووسي، هغه د باچا مشر زوی او ځای ناستي دي او د ډېرو کلونو نه په دی صوبه کې هڅه کوي. خانخانان دده اتالیق دي که دی د گجرات له خوا د دکن د نیولو لپاره ولاړو نو ددی دواړو زړه به مات شي چې گني دوي ددی کار جوگه نه دي. زما باوردې چې تر راتلونکي کال به د

فارس اغیزه پرې تر ټولو ډېره وه. د بیجا پور یو واکمن یوسف عادل شاه چی ماشومتوب یې په فارس کې تېر شوی و، د پینځلسمې پېړۍ په پای کې دجمعی په خطبه کې شیعیه د دکن سرکاري مذهب اعلان کړ.

په دکن د مغلو حملي د اکبر باچا پر وخت پېل شوې وې. دده زوی شهزاده مراد د احمد نگر ښار تر دوو کالو کلا بند کړي و چې ددی نامتو ملکي چاند بي بي ورسره مقابله وکړه. چاند بي بي د خپل ماشوم زوی د سرپرستی په توگه حکومت کاو. خواحمد نگر په کورنی جنگونو دومره کمزوری شو چې اخري يي روغه وکړه او مغلوته د باج ورکول يي وومل. د اکبر بل زوی دانبال هم هلته مړ شوې واوبیا د جهانگیرزوي پروېز د ټول دکن په نیولو کې پاته راغلي و.

د وولسمې پېړۍ په سر کې مغلو په برهان پورکي خپله پوځي چاونی جوړه کړه. هغه وخت دا ښار په اتلس کلومیټره مزکه کی غزېدلی وو. په ۱۶۱۶ م د نومبر په میاشت کې مغل پوځ د شهزاده خرم په مشرۍ د دکن د نیولو لپاره روان شو. دې د خپلې نازولي مېرمنې ممتاز محل او اولادونو سره د برهان پور په کلا کې ایسار شو. دده مرستې لپاره په سیمه کې پاته مغل پوځ هم فعاله شو او په څو کالو کې بهمني سلطنت رنګ شو. شهزاده خرم، عبد الرحیم خان خانان د دکن صوبه دار وټاکلو او دده د کومک لپاره د مغلو دېرش زره سپاره، شپېته زره پلي پوځ يي هلته وساتل. د دکن نه خرم ډېر مال و زر تر لاسه کړل. په دی کې دوه سوه پیلان چې دری پکې د سرو زرو او نهه په نقرۍ ساز اراسته و. ددی ځای نامتو پیل "سرنات" نومیدو چې هغه وخت يي بیعه یو لک روپۍ وه. خرم دا مال اسباب خپل پلار ته ورواستول. ددی ټول مال او دولت اندازه ۲۲ لکه او شپېته زره روپۍ لگول شوې وه چې دوه لکه جهانگیر باچا خپلې نازولۍ ملکي نورجهان ته او شپېته زره يي د حرم نورو مېرمنو ته دالی کړې.

خان جهان د جهانگیر یومهم مشاور و او باچا به د هغه مشورو ته درناوي کاوو. داسی وخت و چې خان جهان به په اس ورختلو نو جهانگیر ده ته لاس ونيولو او په اس يي سپور کړو بیا به يي ورپسې ووژل. د جهانگیر په دربار کې اروپايي سفیرانو هم دخان جهان د اغیزو زکر کړي دي. په ۱۶۱۶ م کې "لارډ ټېري" د جهانگیر په دربار کې و اووی لیدل چې باچا، پیر خان (خان جهان) زما د زړه مالک، سلطان، نواب(لارډ) په توگه مخاطب کړو.

مارچ له میاشتي بیاد جون ترمیاشتی پوري پکې هوا وچه وې. د دکن ختیځه برخه ټیټه ارتفاع لری، له جون بیاداکتوبر تر میاشتي د باران اوبه پکې په بخاربدلیږي. زیات سیندونه يي وروسته په بنگال خلیج ور گډېږي خو په اوړي کې وچ شي.

مرهټه د هندي اریاي نژاده خلک دي. چې زیات تره د هند د اوسني مهاراشتره ایالت کې اوسیدل. دوي په وولسمې او اتلسمې میلادي پېړۍ کې د هند په جنوب ختیځ برخه کې ځان له سلطنت جوړکړو. دوي ته کله کله کهشتریه جنگیالي هم ویل کېږي او ژبه يي مراټهي ده. مرهټه توری په عام ډول د مهاراشتره کې اوسیدونکو لپاره چې په مراټهي ژبه خبری کوي کاریدله خو مراټهي ژبه نور قامونه هم واي ځکه دا د مرهټه تعریف نه شي کېدې.

مها په سانسکرت کې لوی او راشتي یا راشته د ځای یا د قام لپاره کارېږي. په درېم .ق.م پېړۍ کې د اشوکا راجه پر وخت په ځینو لیکنو کې د راشتریکا (راشترک، راشتریه) خلکو زکر شوی دی چې په دکن کې اوسیدل. د مرهټو ۹۶ قامونه و چې هر یو يي بیلا بیل نومونه لري.

د دولسمې پېړۍ نه وړاندی ددوي بېلا بېل مشران و خو په وولسمې پېړۍ کې دوي د چتر پتي شیواجي د مشرۍ لاندې یو شول او په لومړي ځل دوي ځان ته د هند په جنوبي ساحلونو یو سلطنت جوړ کړو. د هغه د مړینې نه وروسته د مرهټو مشر به پېشوا نومیدو او د مغلو او نورو قامونو سره به تل په جنگ و.

په ۱۴۸۲م کی د مسلمان بهمني سلطنت په ټوټی کیدودکن په پینځو مسلمان واکمنو ریاستونو وېشل شوی و،چې گولکنده، بیجا پور، احمد نگر، بیدر، او بیرار نومېدل. د دکن په زیاتوځایونو کې د لرغونو مرهټه واکمنو له خوا، کلا گانی او حصارونه جوړ شوي وو. پردغوکلاگانو مسلمانانوداسی دفاعي برجونه ور زیات کړل چی له بهر نه د حمله کونکولپاره يي نیول گران وو. د دکن بهمني واکمنو د پارس (ایران)، ترکی او ځینو اروپایي ملکونو سره تجارتي اوسفارتي اړیکې ټینگی کړی. برهان پور د ململ ټوکر، گلداره ورېښمو او کمخواب چی د سرو زرو په تار به اویدل کېدو، لپاره نوم لرلو او له دی ځایه به پارس، مصر، ترکی، روسیې او پولېنډ ته استول کیدل.

دی مسلمان واکمنو د خپلې ساتني اودفاع لپاره دختیځي او شمالي افریقي نه مرثیان راوستل اوهمداسي به بی شمیره عرب او ترک تجاران او عالمان د سمندر له لاری دکن ته ورتلل. خو د

دریا او جهان

د پېښور په سویل کې د بربرو نومی کلی ملک ابراهیم خان داود زې پخپله حجره کې ناست دې یو ماشوم په منډه راځي او ده ته خبر ورکوي چې اسونه راروان دي. د ملک ابراهیم په سترگو کې د خوشالۍ رڼا لیدل کېږي، خپل کشر زوی نېکنام ته اشاره کوي او دې سمدلاسه کور لوري ته ورځي چې پر ښځو د مساپرو د ډوډۍ غږ وکړي. هلته چا د وړاندې نه د کور له بامه خېبر لوري ته گرد او دوری لیدلي دي او ښځې د خاورو په لویو لویو خانکونو کې د اوږو په اخیستلو بوختې دي، ماشومان چرگانو پسې منډې وهي او ښځو ته یې رانیسي چې پښې ورله تړي. د نېکنام مور د کلي قصاب کره ماشوم ورلیري چې ژر ورله غوښه راوړي. په حجره کې ناست ټول کسان د ابراهیم خان سره یو ځای بهر پټیو ته روان شول درې ځوانان د څارویو د یوې جوړې مخې ته په اسونو راغلي، د لیرې نه د خپل کلي خلک ویني نو اسونه هم هلته په شنو پټیو کې پرېږدي او پخپله رامنډه کړي.

تر ټولو وړاندې د ابراهیم خان مشر زوی دریا خان دې چې د راتلو سره د پلار په پښو لویږي. پلار یې غیږي کې نیسي او له تندي ورله خوله پاکوي. ورپسې دده بل ورور عثمان خان دې چې ابراهیم ده ته هم غاړه ورکوي او سترگی یې د درېم زوی لټه کوي. هغه سپین ږيري او ځوانان چې ددې قافلي د هر کلي لپاره راوتلي و دوي بدرگه کوي. د کلي ټول ماشومان هغه وخت بهر په شین مېدان کې ددې اسونو نندارې ته ورغلي دي. د ابراهیم خان سترگی اوس هم د خپل درېم زوی زکریا خان په لټه کې دي اخر دې ویني چې تر اوسه په اس سپور دي. او یو بل کس دده د اس قېزې نیولي ورسره پلی روان و. ابراهیم خان پوهیږي چې زوی یې یا ناروغه او یا تپي دي. د حجرې نه دوه کسان یو کټ ورزغلي او ابراهیم د زکریا اس ته نږدې ورځي. د هغه رنګ ژیر وي او د دوو کسانو په مرسته چې له اس کوزیږي نو پلار ته یوه شپه دریږي خو په پښو کې یې طاقت نه وي او ژړي په کټ ځملي چې ورباندې نوې ملتاني ځادر غوړیدلې و. ابراهیم ملک

لرله او کله چې د دریا خان سره مخ شو نو د هغه د شرافت او د مېړانې نه ډېر اغېز من شو. دده په تندي کې د فراست او د پوهې نښې يې وليدې او د اسونو د خرڅولو نه وروسته يې دریا خان ته بلنه ورکړه چې له ده سره بسی ته ورشي. په بسی کې هغه وخت رکن الدین ښه ډېر کورونه جوړکړي و. يوه ورځ او د شپې د سفر نه وروسته دوي بسی ته ورسیدل. رکن الدین خپلو مېلمنو ته ښه درناوي وکړو. په بسی کې مساپر پښتانه ټول دریا خان نه تاویده او نه يې غوښتل چې دی هندوستان نه بیرته خپل کلي ته ولاړ شي.

ښايي د دریا خان شخصیت او یا دا چې رکن الدین په سیمه کې نورو پښتنو د ابادولو ته ليواله وچې ده ته يې خپله لور بي بي بېری ور واده کړه. د هغې په پسرول کې يې د پوټ (پوټه) نومې کلی ورله ورکړو چې د بسی نه په لږه فاصله و او د رکن الدین په جاگیر کې شامل و. هدف يې دا و چې دریا خان د خپلې مېرمنې سره په پوټ کې ژوند پیل کړي. خو دریا خان دی ته تیار نه شو او د نوی ناوې سره بېرته د بربرو کلي ته يې مخه کړه. دی د خپل پلار مشر زوی و او د هغه د مړینې نه وروسته دی د کلي مشر هم و. دا څرگنده نه ده چې ملک ابراهیم څه وخت وفات شو.

جهانگیر باچا په ۱۰۱۶هـ (۱۶۰۷ م) کې کابل ته د ورتلو هوډ وکړو خو دی د پېښور د ناظم احمد بېگ خان کابلي د انتظام نه خوشاله نه و. په هغو ورځو کې به د باچاسفر ډېر مهم کار و. ده سره په سوونو اسونه، پیلان، په زرگونو عسکر د حفاظت لپاره د خوراکي موادو گاډي د حرم د مېرمنو لپاره خدمت گاران، پخونکي او دغسې خلک مله و. هر ځای چې به دی قافلي پېر او وکړو نو هلته به یو وړوکی ښار اباد شو، بازار به پکې ولگیدو، خېمې او تمبوانو به لوی ځای نیولی و. د نږدې سیمو نه به خلکو خپل شيان دی قافلي ته راوړل او په دوي به يې پلورل. هر پړاو به یوه یا دوه وونې وڅو کله کله به باچا د سیمې د هوانه خوند واخیستو نو زیات به تم شو. دا پړاو به یواځې د ښکار لپاره نه و، بلکه یو ډول د باچا سرکاري سفر هم و. ده به په لاره د سیمې مشرانو سره ولیدل چې ده ته سر تیتولو له ورتل او څوک چې حاضر نشو، هغه به باغي گڼل کیدو. ددی سوونو کسانو لپاره به د سیمې ناظم د ځای او د استوگنې انتظام کوو او مشران به يې خبرول. جهانگیر د پېښور او د پنجاب د سیمو واک رکن الدین ته سپارلی و چې دده د سفر پورا انتظام وکړي. هغه د دی لپاره چې پېښور ته ولاړو نو لورکړه د بربرو کلي ته ورغلو او دریا خان يې ولیدو. هغه محال دریا خان يې هم دجهانگیر باچا سره د ملاقات لپاره بوتلو.

دده پر مټ ترلې پټکې د نسواري رنگ داغ ویني نو پوهیږي چې دی ټپي و. د کلي دم ته خبر ورکوي او دریا خان پلار او نورو ته د هغه د ټپ کیسه کوي.

په هغه ماینام تر ناوخته دابراهیم خان حجره ابادو وه او خلکو ددریا خان له خولې د هغه د بلخ د سفر کیسه اوریده. دا درې واړه وروڼه میاشت کیده چې د خېبر نه وراخوا ادينه چې اوس ورته جلال اباد وپېل، د لارې کابل او بیا له هغه ځایه بلخ ته ورغلي و. ددی نه وړاندې دوي به د باجوړ له لارې د بدخشان غرونو ته ورتلل او هلته نه به يې اسونه اخستل. څو ورځې په پېښور کې له دمې وروسته پنجاب ته به يې وورل او خرڅول. خو اوس د جهانگیر په باچې کې د خېبر اړیدیانو ددی تاریخي درې لاره قافلو لپاره خوندي کړي او مغل باچا له دوي سره روغه کړی و. هم دا وه چې دریا خان د خپل پلار په اجازه سر کال پخپله په دی لاره داسونو د پلورلو لپاره یو لوی تجارتي قافلي سره بلخ ته ورغلی و. د پېښور یو پراچه تجار هم ورسره و چې د پېسو په حساب او د معاملې په کولو پوهیدو. دریا خان اوس د سیمې د سیندونو غرونو او د درو نه ښه بلد شوي و.

د بربرو په کلي کې څو ورځې د دریا خان د سفر کیسې کیدي هغه اسونه چې ده راوړي و ښه چاغ او ښکلي و. د کلي په شنو مزکو ورته د خسماني او ساتني بندوبست شوې و. میاشت وروسته دریا خان ددی اسونو سره د پنجاب په لوري روان شو. په یوه ورځ کې د اباسین او د کابل سیندونو سنگم ته ورسیدو. په سیند اوس دوه د لرگي پلونه تړل شوي و چې یو يې د څاروو او اسونو او بل يې د پلي خلکو لپاره و. د اکبر باچا له خوا جوړ د اټک سره دنوي کلا شاوخوا، د مساپرو لپاره شیر شاهي سړایونه اوس هم اباد و. درې ورځې وروسته دوي د پنجاب په کسور کې دمه وکړه چې د اسونو لویه منډۍ به پکې جوړیده او د خویشگو پښتانه به ددوي کوربانه و.

دریا خان یو څواسونه دلته خرڅ کړل خو دوه ورځې وروسته د اگری په لوري روان شو. د پنجاب په شنو مېدانونو کې اسونه نور هم ښه شول خو په لومړي ځل دی اسونو په گرمۍ هوا کې ساه واخسته. په عامه توگه د اسونو تجارانو به داوړي په ختمېدو اسونه هند ته اوړل خو دریا خان په دی باور و چې لکه د انسانانو څاروي هم د هوا سره ځان عادتولی شي.

په اگری کې دده د رارسیدو خبر د جهانگیر باچا په دربار کې شېخ رکن الدین ته هم ورسیدو. هغه پخپله هم نورو اسونو ته اړتیا

خان جهان د گجرات والي او د شهزاده پروېز اتاليق وټاکلو خو هغه وخت په دکن کې د مغلو پر ضدیو واری بیا د بغاوت لمبې راپورته شوي. ددی دریو مسلمان واکمنو، نظام الملک، قطب الملک او عادل خان په گډه پنځوس زره پوځ سره په مغلو حمله وکړه او وروږو دوي یې سیمې نه د برهان پور په کلا کې محاصره کړل. عبد الرحیم باچا ته پیغام ورواستاو چې که ددوي کومک ونشو نو ښاي د راجپوت سردارانو په شان د ځان وژنې رسم (جوهر) پورا کړي. هغه وخت د راجپوت هندوانو یو دود و چې کله په جنگ کې د ماتې سره مخ کیدل نو د سلامي کیدو پر ځای به یې کوماندانانو په گډه ځان ووژلو. په دوهم دسمبر ۱۶۲۱ م کې شاه جهان د دېرشو زرو سپرو او شلو زرو پلۍ عسکرو سره یو واري بیا دکن ته روان شو. درې میاشتې وروسته دا پوځ د نربدا سیند پر غاړه پراو وکړو اودبرهان پور محاصره ختمه شوه. دلته هغه ځینې سیمې په جنگ او ځینې د خبرو اترو او د تاوان د ورکولو په لوز ونیولې. اخر د دکن باچاهانو د پینځو لکو روپو د تاوان په بدل کې ورسره روغه وکړه او مغلو ته یې د وړاندې نه زیاتې سیمې پرېښودې. د جهانگیر زوی سلطان پروېز د شرابو د لاسه پخپل مرگ مړ شو او شاه جهان دیو بل سیال نه بې غمه شو. اوس دده یو ورور شهر یار پاته وچې د پلار نازولي مېرمنې نورجهان یې ملاتړ کوو.

په هند کې دجهانگیر په بوخت کیدو د ایران باچا شاه عباس صفوي گټه واخسته، په کندهار یې حمله وکړه او هلته مغل عبد العزیز نقش بندي کلا بند پاته شو. شاه جهان ايله د دکن نه اوزگار شوې و چې پلار ورله امر وکړو چې کندهار ته دی لښکر یوسي. هغه وخت د برساتونو موسم پیل شوې و او ددی دومره لوي لښکر خوځول ورته ممکن نه و. ده د مانډو (مرزي هند) په کلا کې اړولې و او اراده یې دا وه چې هلته درې میاشتې پاته شي او وروسته کوچ وکړي. د مانډو نه شاه جهان پلار ته د شاهي فرمان په ځواب کې ولیکل " د حکم سره سم زه په مانډو کې ایسار یم، هر کله چې برسات ختم شي نو زه به کندهار ته ورشم. خو د کندهار ته ورته د هند د معرکو نه توپیر لري، د ملتان نه کندهار پوری درې سوه کوس (۹۰۰ میله) فاصله ده. هلته غله کمه ده، مقابله به مې د شاه عباس غوندې با تجربه عسکر سره وي، نو ځکه د لښکر د پاره د غلې دانې انتظام ضرور دي. ددی لپاره مناسبه ده چې د ملتان پنجاب او د کابل صوبې دی ما ته راکړي شي چې د لښکر لپاره د خوارو انتظام وکړم او دومره خزانه هم راکړئ

خو څو ورځې وروسته د روژې په ۲۹ نېټه رکن الدین د وو پنځوسوکالو په عمر کې لاهور کې وفات شو. جهانگیر دده په مړینې ډېر خفه شو او دده زمکې او کلي یې دده زامنو ته په میراث کې ورکړل. دا هم د هغه وخت د مغل واکمنو یوه سیاسي پالیسي وه چې کوم امیر ته به یې زمکې په انعام کې ورکړې وې، که هغه ورته پټ من پاته کیدو نو اولازونو ته به یې د فرمان له مخې دا زمکې میراث کې ورکولې. که داسې نه وه نو ټولې زمکې به یې ترې واخستې. په هغو حالاتو کې د بغاوت مخه به په دی توگه هم نیول کیده.

کمال الدین په پېښور کې د پلار پر زمکو کښېناستو او ده ته یې د وو نیمو سوو منصب ورکړو. دریا خان د خپل خسر د مړینې نه وروسته د خپلې کورنۍ سره یوځل د بسې لور ته ولاړو او هلته یا خو د مېرمنې په ټینگار او پا دا چې مغل دربار ته دده شهرت رسیدلی و او ښاي چې جهانگیر باچا د زوی شهزاده خرم په پوځ کې ورته د منصب پیشکش ووشو، دریا خان په پوټ کې د ایساریډو فیصله وکړه. ده ته د یوې پخې کلا د جوړولو اجازه هم ورکړې شوه چې هغو ورځو کې به لږو خلکو تر لاسه کوو. هم دا وه چې دریا خان په پوټ کې خپل کور او کلا دواړه پاخه جوړکړل. دریا خان کله چې په پوټ کې ژوند پیل کړونو خپل درې واړه وروڼه یې اگری ته را وغوښتل او دوي هم د شهزاده خرم په پوځ کې منصب داران شول. عثمان خان یو زروپلۍ عسکرو او اتو سوو سپارو منصب دار و. نېکنام د وو سوو پلۍ عسکرو او دریو سوو سپارو مشر منصب دار و. زکریا خان د دکن په پوځ کې د خان جهان سره کومکي سردار و.

په ۱۶۱۸ م کې د پنجاب په شمال کې د غرنۍ ملک کانگره راجه سورج مل د سیمې د نورو زمکه والو په زمکو تعرض پیل کړو. جهانگیر خپل زوی خرم ته چې اوس د شاه جهان لقب یې ورته ورکړې و، ددی سیمې د رالاندې کولو امر وکړو او د ستمبر په لسمه نېټه شاهي پوځ د احمد اباد (گجرات) نه کانگری ته مخه کړه. په دی لښکر کې دریا خان هم شامل و. د مغل پوځ سر لښکر بکرماجیت یوکنډیک ته د ابراهیم خان مومند په مشرۍ د یوې لارې نه کلا ته د ورداخلیدو امر وکړو. سورج مل کلا خپل ماشوم زوی ته پرېښوده، د چمبه د راجه سره یې پناه واخسته او هم هلته مړ شو. دمغلو محاصره چې تنگه شوه او نورددی ځای خلکو مقابله ونکړې شوه نو دا کلا یې ورته تسلیم کړه.

په ۱۶۲۰ م کې د خان اعظم د مړینې نه وروسته جهانگیر،

من لیک ورواستاوچې پکې یې د نورجهان د چلن شکایت کړې و چې د دوي په معامله کې د مداخلې په تور یې تورن کړه. باچا ددی لیک په تر لاسه کولو نور هم په قهر شوخکه ملکه نورجهان ورباندې ډېره گرانه وه.

د نورجهان اصل نوم مهر النسا او د پارس (ایران) د یو کډوال غیاث الدین لور وه. د شپاړسو کالو په عمر کې دا په یو ترکمن منصبدار علي قلی استاجلو واده شوه چې د غیاث الدین په څیر له ایران نه هند ته ورغلی و. اکبر باچا علي قلی ته دده په مېړانه د شېر افکن (دزمري پرزوونکي) خطاب ورکړی و. دی د بنگال په یوه شخړه کې وژل شوی او د ځینو خلکو دا نظر دی چې د هغه په وژنه کې پخپله دجهانگیر لاس وځکه ده د مهرالنسا سره مینه لرله. دا یوه افسانه ده او تاریخي حقایق یې ملاتړ نه کوي. مهر النساد میره له مړینې وروسته د خپلې ماشومې لور سره پلارکره میشت شوه چې د اکبر باچا یو منصب دار و. له هغې مهرالنسا دربار ته هم تگ راتگ کوو. یو ځل په یوه مینا بازار (مېله) کې دا جهانگیرولیده، خوښه یې شوه اوژر د جهانگیرشلمه نکاح کړې میرمنه شوه. په دی کې شک نشته چې مهرالنسا یوه با استعداد او هوښیاره ښځه او باچا ته تر ټولوگرانې وه. هم دا وه چې له واده وروسته یې هغې ته د نور محل او بیا د نورجهان خطاب ورکړو او پخپلو سیکو یې ددی نوم لیکلی و.

له واده وروسته د نورجهان د کورنۍ او د نورو ایرانی امیرانو اغېزې د هغه وخت په مغل سلطنت کې دومره ډېرې شوې چې پخوا هند کې یې څارې نه لیدل کېږي. په لوړو او مهمو دندو ددوي د ټاکلو یوه بېلگه د کابل والي مهابت خان و. دده خپل نوم زمانه بیگ او پلار یې غيور بیگ، د ایران (شیراز) نه کډه کړې وه او وروسته دوي دواړو د خپلو نومونو سره کابلي لیکلو. د اکبر باچا په وخت کې زمانه بیگ هند ته ولاړو او هلته په مغل پوځ کې شامل شو. ورو ورو دی د شهزاده سلیم په ځانگړي دسته کې ورگډ شو. کله چې سلیم باچا شو نو ده ته یې د پوځي منصب سره د مهابت خان خطاب ورکړو. د شاه جهان د بغاوت د ختمولو لپاره ده د جهانگیر د پوځ مشري کوله او و و زرو کسانو شخصي پوځ یې لرلو. په پېښور ښار کې دده په نوم جومات اوس هم شته چې دده زوی جوړکړی و.

په ۱۶۱۵ م کې جهانگیر باچا د پیر روښان د غورځنگ یو غړي او دده لمسي، اله داد ته د بخښنې سره شل زره ضرب سیکي او یو مرصع خنجر په انعام کې ورکړل. د دکن د نیولو لپاره د

چې د لښکر د سامان او د تنخواه لپاره کافي وي. ددی نه علاوه زما د چار واکو د منصب او په تنخواه کې د بدلون او د جاگیرونو د بدلولو اختیار دی هم په بش پره توگه ما ته راکړی شي."

د شاه جهان له خوا دا غوښتنې د خپلواکۍ په لور د هغه لومړي گام و. داسې ښکاري چې جهانگیر د خپل زوی د ارادو نه په اندېښنه کې شو. د شهزاده خسرو (ورور) سره د شاه جهان چلن اوپه بندي خانه کې دده مړینې ورته وېره ودرولې وه. ټول پنجاب شاه جهان ته د ورکولو معنا دا وه چې جهانگیر په لوېدیځ کې د خپل سلطنت هغه برخه ورله ورکوي چې دده لپاره د ملا د تیر په شان وه. زوی یې د دهول پور نومې پرگنه هم پخپل جاگیر کې د شاملولو خواست کړی و چې د اگری او د گوالیار په منځ کې د ۵۵ کلومیتر په فاصله یوه شنه سیمه ده. هغه په دی باور و چې پلار به یې دده په بریالیتوب خوشاله وي او ضرور به دا سیمه هغه ته د انتظام لپاره ورکړي او پخوا ددی چې باچا ددی څه امر ورلیرلي وي، هغه دریا خان د پوځ د یوې ډلې سره د دهول پور د انتظام لپاره وراستوو. خو د شاه جهان لیک لا باچا ته نه و رسیدلي چې د ملکي نورجهان په وېنا دا پرگنه د شهزاده شهر یار په جاگیر کې شامل کړې شوه. هغوي هم د وړاندې نه د خپل جاگیر د انتظام لپاره خپل منصب دار شریف الملک وراستولی و چې د دهول پور سیمه یې نیولی وه.

کله چې دریا خان د شاه جهان د مراسلې سره هلته ورسیدو نو شریف الملک یې مخه ونيوله. د زباني بحث نه وروسته خبره تورې او غشي ته ورسیده. دریا خان د جنگ له پگړه چرې نه و په شا شوی. په نتیجه کې د دواړو ډلو تر منځ ښه مرگ ژوبله وشوه. شریف الملک په یوه سترگه پر غشي ولگیدو نو نور یې له جنگه لاس واخستو او د خپلوجنگیالو سره د دهول پور نه ووتلو. دریا خان په دی سیمه کې خپل تسلط جوړ کړو او شاه جهان یې له حاله خبر کړو. کله چې شریف الملک اگری ته د باچا دربار ته حاضر شو نو هغه ته د دهول پور پېښه په دی توگه بیان شوه، چې باچا فکر وکړو، زوی یې له ده بغاوت کړی و. ددی پېښې سره سره ښايي نورجهان هم باچا ته خبرې کړي وي. جهانگیردومره په قهر شو چې شاه جهان ته ورکړی شوی د دواب تر منځ ټول جاگیر یې د هغه نه واخستو او شهزاده شهر یار په نوم یې کړو. د کندهار د نیولو کار یې هم شهر یار ته وسپارلو. شاه جهان ته خپلو جاسوسانو خبر راوړو چې په دربار کې دده پر ضد سازشونه روان و چې نورجهان یې په سر کې وه. هغه پلار ته یې یوگیله

وخت کې دده تر وروستو حسن، عمر، خضر او يوسف نور کلي اباد کړل. عمر خان په بگراسي نومي کلي کې ځان له کور او کلا جوړ کړل او ورو ورو دده دوو زامنو داود او محمد خان تېر پکې اباد شو. خضر خان د بگراسي نه درې ميله جنوب په چنديانه نومي ځاي کې خپلو زامنوله کورونه جوړ کړل. دې هم د جهانگير باچا په پوځ کې د ټيټې رتبې يو منصب دار و. يوسف خان، د خان پور په نوم يو نوي کلي اباداويوه بنکلي کلا يې پکې جوړه کړه چې کنډوالي يې تر شلمې پېړۍ پاته وې.

د رکن الدين بل ورور شېخ حسن تر ډېرې مودې په کابل کې د مغل پوځ د کومکي سردار دنده پر غاړه لرله. جهانگير باچا ورته منصب ورکړی و او د هغه په با اعتماد سردارانو کې شامل و. په ۱۶۲۳ م کې کله چې د بلخ مغل والي نذر محمد د باچا پر ضد بغاوت او د لسو زرو قواو سره يې په کابل حمله وکړه نو ددې د مقابلې لپاره په پوځ کې شېخ حسن هم ورواستول شو چې جهانگير ورته د مبارز خان خطاب ورکړی و.

بسي کې د رکن الدين وروستو او ددوي اولادونو پخپلو کې خېښې کولې اوکه هلک يا جينې لپاره په کورنۍ کې څوک نه و نو د پېښور د بازید خېلو نه به يې خپلوان راوستل. په دې کليوکې پاته ددوي نور تېر نه به کله کله ځوانان هلته ورتلل او په مغل پوځ کې به يې د جنگيالو په توگه ځان شاملوو.

مغلود پوځ يوی ډلۍ مشري هم ورته ورکړې شوه. الله داد، دروېښاني پاڅون د سالاراحداد اخښي واومغلو غوښتل چې په خېبر پښتونخوا کې د افغانانو بېلا بېلې قبيلې ددوي واک ته تابع کيدولپاره رامات کړي. هلته د تللو نه وړاندې جهانگير باچا الله داد ته درشيد خان خطاب او قيمتي سوغاتونه هم ورکړل او د ضمانت لپاره يې ترې دده مشر ورور او زوی په دربار کې ايسار کړل. په ۱۶۱۷ م کې الله داد د مهابت خان تر څارنې لاندې په افغانستان کې خپله دنده سر ته رسوله اوڅه موده په کابل کې و. مهابت خان دې د يو پوځ سره لومړی د بنگېنو سيمې ته ورواستاو خو هلته اولس دده مخالف شو ان تر دې چې دې يې د ځاين په تور تورن کړو. د الله داد لپاره دا يو گران کار و او دې د مغلو نه بېل شو.

خو په ۱۶۲۰ م کې اله داد د جهانگير باچا نه بڅښنه وغوښتله، دې معاف کړې شو او په خپل پخواني منصب دوه نيم زره پلي او دوه سوه سپرو بيا بحال کړي شو. دده ورور او زوی چې د مهابت خان په وېنا د گواليار په کلا کې بندي ساتل شوي و، خوشی شول او زر روپۍ يې ورله ډالۍ کړې. په ۱۶۲۵ م کې دې د کندهار د يو لښکر مشر وټاکل شو او وروسته د خان جهان لودی په پوځ کې شامل و. يو ځلې مهابت خان جهانگير ته وويل چې په دې ټولو پښتنو کې رشيد خان هوښيار مېړنی او اغېزمن ځوان و او هغه ته يې مشوره ورکړه چې يا خو رشيد خان د دکن نه بېرته راوبلي او يا د هغه ملگری خان زمان په دې سرحدي سيمه کې د کوماندان په توگه ونه ټاکي. هغه انديښنه وښودله چې که دوي دواړه يو ځاي شول نو هم هلته به د شاهي پوځ پر ضد پاڅون وکړي. د رشيد خان د خدمتونو په بدل کې ده ته په شمس اباد کې جاگير ورکړی شو. خو دده کورنۍ د کمپل په سيمه کې پخپلو زمکو ژوند کوو چې د "پرانې ډانگ" نومي کلي کې وې. ده هلته يوه کچه کلا (گرهي) جوړه کړه چې تر اوسه يې کنډوالي په سترگو کيږي. له هغه راهيسې دا ځاي د ماو رشيد اباد په نوم شهرت لري. د رشيد خان په وخت کې ځينې اپريدي او بنگېن قبایل دلته مېشت شول. ماو رشيد اباد اوس د فرخ اباد ضلع په قايم گنج کې دې او د نواب رشيد خان قبر هم دلته جوړ دی. د هند له وېشه وروسته ددې سيمې يو بل پښتون، ډاکټر زاکر حسين د هندد جمهوريت لومړي صدر وټاکل شو.

دا څرگنده نه ده چې د باره بستي کلي څه وخت د دريو نه دولسو ته ورسيدل. د شېخ رکن الدين د مړينې نه وروسته په بسي کې دده دوهم زوی عبد الرحمان د کلي او قام مشر شو او په دې

یارگڼلو. د شاه جهان مور یوه راجپوت وه اوډه د نورجهان د ورپرې ارجمند بانو سره په مینه واده کړې. یو خوا نورجهان د خپل زوم او بل خوا د هغې ورور اصف خان د خپل زوم لپاره د واک او د قدرت په سازشونو اخته و.

نورجهان تر دې حده خپل اغیز د ساتلو په هڅه کې وه چې جهانگیر ته یې څوک نه پرېښودل. د کندهار نیول د دواړو ډلو د پاره د سیالۍ وړ موضوع وه. نورجهان خپل زوم شهريار د کندهار د مهم لپاره تیار کړو. مرزا رستم صفوي چې د ایران نه ورغلی و د هغه اتالیق وټاکلو.

جهانگیر د شاه جهان وکیل میر عبد السلام خپل دربار ته د راتلو نه منع کړو. هغه چې خبر شو نو خپل استاخی افضل خان یې د پلار دربار ته ورواستاو چې غلط فهمي لېرې کړي. خو باچا هغه بې له لیدو بیرته وگرځوو. شاه جهان د لښکر سره پخپله لاهور ته روان شو چې پلاز پخلا کړي. داسې اواز ه گډه شوه چې زوی د پلار پر ضد بغاوت کړی دی. جهانگیر ددې خبر په اوریدو دومره په قهر شو چې د زوی سره د جنگ لپاره د لاهور نه ډېلي ته روان شو. دده د پوځ مشر مهابت خان او د وړاندې تلونکو کوماندې د عبد الله خان په لاس کې وه چې په زړه کې یې د شاه جهان ملا تر کاوو. په ۱۶۲۳ م د اپرېل په میاشت کې د جمناسیند پر غاړه پلار او زوی د یو بل مقابل ته ودریدل. د جنگ په مېدان کې عبدالله د جهانگیر د پوځ نه ولاړو او د شاه جهان لوري ته ودرېدو. د جهانگیری لښکر ملا ماته شوه خو هم هغه وخت د شاه جهان سپه سالار بکرما جیت په یوې گولۍ ولگیدو او د هغه لښکر گډوډ شو. شاه جهان د جنگ د بندولو اعلان وکړو او بېرته د دکن په لوري روان شو. د پلار او زوی په دې جنگ کې پښتانه هم وېشلي و. د شاه جهان سره په جنگ کې دا افغانان مله و. معصوم خان د موسی زوی. دریا خان. بهادر خان د هغه زوی. بابو خان برېڅ. علی خان نیازی. خواجه داود (د عثمان خان ورور) ابراهیم خان (د عثمان وراره) کوم کسان چې وروسته ورسره مله شول، عدل خان، بهار خان او حېدر خان نومیدل. دریا خان دده دکنیک مشر و.

جهانگیر د خپل پوځ یوه برخه د شهزاده شهريار په مشرۍ وړ پسې واستوله. وروږو هغه کسان چې دجهانگیر نه بېل شوي او په دې هیله د شاه جهان سره یو ځای شوي و چې ډېر ژر به دې د هند پر تخت کښېني، پوهه شول چې د پلار تله درنه ده. داسې کسان چې له شاه جهان نه یې لاس واخستو نود جنگ د میدان حالت وواختو او شاه جهان ته بله لاره نه وه بې له دې چې د اړیسه نه

د جهان زوال

اوس په خېبر پښتونخوا کې د دلزاک قام یو کس هم نه نشته ځکه لوی شمېر دلزاک د هند د جنگونو لپاره ورتلل او دوي ډېر ښه غشي ویشتونکي و. ددوي، د مومندو او یوسفزو تر منځ به تل جگړې وې او د وولسمې پېړۍ د پېل نه دلزاک په ټول هند او په تېره بیا دکن کې خپاره شول. د جهانگیر د حکومت په شروع کې دکن کې د سختو جنگیالو ضرورت و د ۱۶۱۱ م په لوی کیمپن کې د پیر خان (خان جهان) په مشرۍ کې لوی شمېر مهم افغانان په جنگي ډلو کې ورسره و. دده په پوځ کې درې زره دلزاک سپاره و چې د بیجاپور د نیولو لپاره یې ورواستول.

ملک عنبر چې په دکن کې د مغلو پر ضد مورچې نیولي وې دده د ماتولو لپاره د مغلو د پوځ لویه برخه پښتانه وچې ددوي یو څو سرداران، علی خان نیازی، محمد خان نیازی، احمد خان نیازی، مبارز خان، ناهر خان، دلاور خان، منگل خان، کمال الدین (د شېر خان زوی) شهباز خان لودی، مبارک خان سرواني، الله داد، بختیار خان، بودا خان، جلال خان او جمال خان د دلاور خان زامن، سکندر خان دومرو.

د دکن د ملک عنبر سره په یو جنگ کې حسن خان میا ووژل شو او دده زوی بهلول ته باچا د سر بلند خان لقب ورکړو. په دې وخت کې دجهانگیر اود شاه جهان تر منځ اړیکې وړانې شوې او یواځینې کس چې دواړو یې مشوره منله، خان جهان و. شاه جهان خپل پلار ته د هغو امیرانو فهرست ورکړی و چې د خسرو مرزاد بند نه خوشي کول یې غوښتل. دا هغه کسان و چې دهغه په اند د جهانگیر مخالفان و. خو خان جهان باچا ته وویل چې کیدای شي په دې کې د بې گناه خلکو نومونه هم شامل وي. باچا د هغه مشوره وومله او بې له دې چې هغه نومونه یې کتلی وای، فهرست یې وسیزلو. خو په دې کار د شاه جهان په زړه کې رخه پیدا شوه او هغه خان جهان ته د پلمې په انتظار شو.

د جهانگیر لومړۍ مېرمنه مسلمانې او دده دزوي شهر یار مور وه. نورجهان غوښتل چې ددې لور لادلي بېگم د باچا زوي شهر یار ته واده کړي او ددې لپاره هغې د جهانگیر ځای ناستي شهر

د شاه جهان سره د اصف خان ملاتړ، چې یو بی رحمه او کبرزن انسان و. په دې حالاتو کې خان جهان په وېره او د خپل راتلونکي په اړه اندېښمن شو. د دکن ځینې برخې د نظام شاه سره وې او هغه مغلو ته باج ورکوه. خان جهان د هغه سره اړیکې بنسټې وې. بل خوا د جهانگیر اوشاه جهان تر منځ اوږدې جگړې کې دېرو پښتنو سر خورلی و. ده فکر کړی و چې که په راتلونکي کې د پلار او زوی تر منځ په جنگ کې راښکېل شو نو د نظام شاه دربار ته به پناه ووري. د نظام شاه د سلطنت پېښوا (روحاني مشر) حمید خان و او ده د پښتنو د دیني عالمانو درناوي کوه. دده د فشار لاندې خان جهان د بالا گهاټ (سمندری ساحل) واک د نظام شاه پوځ ته وسپارلو، د هغه نه یې درې لکه روپۍ واخستې او د سیمې نورو فوجدارانو ته یې وویل چې نظام شاه ته دې تسلیم شي. یواځې د احمد نگر پوځدار سپه دار خان دده امر نه و منلی. دا د خان جهان یوه لویه تېروتنه وه. خو هغه فکر کوه چې د مغل واک په ټینګولو کې دده کورنۍ دېرې قربانۍ ورکړي دي او تر اوسه ترې جهانگیر او شاه جهان دواړه خوشاله و. خو په دې معامله کې هم جهانگیر او هم شاه جهان ورته په قهر شول.

د ریا خان اوس درې زامن لرل چې سر ابدال، محمد خان او عنایت خان نومیدل. درې واړه هلکان لا ځوانۍ ته نه ورسیدلي چې ددوي مور بېرې بې بي (د رکن الدین لور) مړه شوه. دوي په پوټ کې ژوند کاوه. پوټ اوس د میرټ ولسوالۍ پورې مربوط دي. او د میرټ ښار نه څلور دېرش میله سویل ختیځ کې واقع دي. دلته د هندو راجه گانو یو ډېر مشهور باغ پشپاوتي په نوم و او دې سیمې ته به یې پشپاوتي ویل وروسته دا نوم پوټ شو. تر شلمې پیړۍ د دریا خان د کلا څو برجونه پاته و خو د گنگا اوبو کال په کال زمکه خورلې او اوس په پوټ کې کنډوالي یې هم نه لیدل کېږي.

د ریا خان د گگیانود قام یوه بله مېرمنه رابعه بي بي راواده کړه. ددې مېرمنې دوه زامن ووزیریدل چې جلال خان او یوسف خان ونومول شول. د ریا خان اوس د شاه جهان د لوی منصب دار شېخ فرید مرتضا خان بخاري په پوځي کنډک کې شامل و. په ۱۰۲۵ هـ (۱۶۱۶ م) کې کله چې شېخ فرید د کانګرې په جنگ کې پخپل مرګ مړ شو نو شاه جهان د دریا خان مېرانه د وړاندې نه څارلی وه. هغه یې د یوې پوځي ډلې مشر وټاکلو او له ده سره شپاړس کاله ددې لوی سلطنت په بیلا بیلو سیمو په جنگونو کې شامل و. د بنگال، بهار او اله اباد په جنگونو کې یې ښه مېرانه ښکاره کړه.

بنګال لوري ته ولاړ شي. د بنګال حاکم ابراهیم خان له وړاندې نه د ملکي نورجهان له لوري فرمان تر لاسه کړی و چې د شاه جهان حساب دی برابر کړي. د ابراهیم خان سره په جنگ کې د شاه جهان بی شمېره عسکر ووژل شول چې دده څلور نامتو سرداران پکې شامل و. شاه جهان د دویم جنگ لپاره خپل پاته پوځ ترتیب کړو چې په دې کې دریا خان او دده زوی بهادر خان دواړه ورسره مله و. ددې نه علاوه دلاور خان برېڅ، کریم داد خان، محمد خان مومند، داراب خان او خواجه صابر هم د خپلو ډلو سره پاته و. په ۱۶۲۴ م کې شاه جهان په بنګال کې د دریا خان پر مټ اکبرنګر ونیولونو هغه ته د شېر خان لقب لس زریز (پینځ سوه پلي او نور سپاره) منصب یو لک روپۍ نغدې او هاتیان ورکړی شول.

د بهاکل پور په مېدان کې د سیند پر غاړه سخت جنگ وشو. سردار محمد خان مومند د خپلو اویاو ملګرو سره ووژل شو. خو اخر د جهانگیر لښکر ماته وخوړه او د بنګال حاکم ابراهیم بیګ سر یې په نېزه کې ټومبلې شاه جهان ته راوړو. بنګال او بهار دواړه د شاه جهان لاس ته ورغلل نو په بنګال کې یې داراب خان صوبه دار وټاکلو او دې پخپله په بهار کې د روهتاس په کلا کې میشت شو. په ۱۶۲۶ م د مارچ په میاشت کې شاه جهان، خپل دوه زامن داراشکوه او اورنگزېب، د دوو لکو روپو او نورو قیمتي جواهراتو او پیلانو سره پلار ته ورواستول چې روغه ووشي خو د اکتوبر په میاشت کې د پلار او زوی د پوځ تر منځ یو واری بیا په جونپور کې جنگ وشو چې پکې دوه زره کسان ووژل شول. تر دوو کالو هم دغه حالت و او اخر شاه جهان ناروغه شو.

جهانگیر اوس پخپله د جنگ نه ستړی و او ده غوښتل چې زوی سره روغه وکړي خود شاه جهان د بغاوت په ختمولو کې دخان جهان نه علاوه دکابل والي او د جهانگیر مشر وزیر او با اعتماد منصوب دار مهابت خان ډېر لوی رول لوبولی و. دوي دواړه د شهزاده خسرو پلویان و او په دربار کې د مهابت خان د اغېز په زیاتیدو ملکي نورجهان د خطر احساس کاوه. باچا اوس د ساه لندې په مرض اخته و او د حکومت ټول کارونه نورجهان کول. کال وروسته ملکي نورجهان هڅه وکړه چې مهابت خان د خپلې دندې نه لیري کړي خو هغه ته مخبرانو خبر راوړو او پخوا له دې چې وژل شوي وای د خپلو عسکرو سره د شاهي ماڼي نه ووتلو. هغه وخت دده سره اله داد (رشید خان) هم مله و.

خان جهان اوس ورو ورو د گمنامۍ کډو ته په لویډو شواو ډېر شیان ورته پلمه شول. د مهابت خان بغاوت، د جهانگیر ناروغي،

بغاوت د ختمولونه وروسته ناروغه جهانگیر کشمیر ته بوتلو. خو هلته دده حالت نور هم خراب شو او په اتم نومبر ۱۶۲۷ م کې دې مړشو. د هغه مړې لا هور ته یوړل شو، خو د ملکي ورور اصف خان چې د شاه جهان خسر هم و، د باچا د مړینې خبر پټ وساتلو او خپل زوم ته یې لیک ورواستوو. شل ورځې وروسته یو قاصد شاه جهان ته په دکن کې د اصف خان له خوا د پلار د مړینې خبر ورکړو. شاه جهان د دریو ورځو د ماتم نه وروسته د اگری په لوري روان شو. خسر یې خپل ټول امیران راټول کړل او د جهانگیر د جنازې نه وروسته یې شاهي مانی پخپل لاس کې واخسته. د جهانگیر بل زوی شهر یار چې د نورجهان زوم و، دکشمیر نه لاهور ته ولاړو او هلته یې خان د هند باچا اعلان کړو. اصف خان ورسره د جنگ لپاره لښکر یووړ او ماته یې ورکړه. شهزاده شهر یار ژوندی ونیول شو او د خسرو په شان دده سترگی د اصف خان په امر رندی کړی شوی او په بندي خانه کې یې واچوو.

په باره بستي کې پخوا راهیسی یوه کیسه مشهوره ده. په برهان پور کې کله چې دپلار د مړینې خبر شاه جهان ته راوړسیدونود خان جهان لښکر په مېدان کې دهغه مقابل ته ولاړ و. له هغه ډیر ملاتړي اوس د شاه جهان لوري ته اوړیدلي و چې پکې دریا خان هم و. شاه جهان پخپل دربار کې د ټولو په مخکې دریا خان ته مخ وړ او په فارسي کې یې ورته وویل، "دریا خان شنیدم که ننگ افغان از گورستان می خزد، تو که افغان با نام و نشان هستی، در این وقت مصیبت شریک یار وفادار خود نه شدي"

دریا خان ما اوړیدلی دی چې د افغان ننگ د هدیرې نه تیرېږي. ته چې په نوم او نښان افغان یې. په دی سخت وخت کې د خپل وفادار یار ملگري نشوي. واي چې دغه سنگ زن جمله د دریا خان لپاره د زغملو وړه نه وه او هم په هغه ورځ خپل منصب او اعزاز یې په لټه ووهل او د خان جهان سره ملگري شو.

دری میاشتی وروسته شاه جهان اگری ته ورسیدو، خو هندو نجومیانو ورته ویلي و چې که ددولسو ورځو نه وړاندې پر شاهي تخت کېښناستونو دابه ورته ښه شگون نه وي. په ۱۰۳۷ هـ (۱۶۲۸ م) کې شاه جهان پر شاهي تخت کېښناستو او د جمن د سیند پر غاړه د یو نوي ښار شاه جهان اباد د جوړولو امر یې وکړو. لکه چې د مغلو دود و، د اختر په موقع د باغیانو لپاره به د بخښنې ورځ وه. دریا خان ته دده ملگرو مشوره ورکړه چې ډېر پښتانه اوس

اوس دده زوی سر ابدال هم ځوان شوي او ورسره په جنگونو کې مله و. په ۱۶۲۵ م کې د تونس په جگړه کې دریا خان ډېره توره ونکړه او ماته یې وخوړه. نور افغانان لکه دلاور خان او معصوم خان د باچاد پوځ سره ډغره عبث وگڼله او جهانگیر ته تسلیم شول. خو په دی شخړه کې هغو پښتنو چې د لودیانو له وخته د هند د واک لپاره یې هلې ځلې کولې د خان جهان سره راټول شول. داسې ښکاري چې هند یو واري بیا د افغانانو لاس ته ورتلی شو ځکه مغل کورنۍ پخپلو کې اخته وه.

نورجهان د ناروغه جهانگیر پر ځای اوس د سلطنت ټولي فیصلې پخپله کولې او د مهابت خان نه د ځان خلاصولو لپاره هغه یې لاهور ته ددی پیغام سره راوبللو چې دی به د بنگال والي وټاکل شي. مهابت خان چې د نورجهان له ارادو خبر شو نو په ۱۶۲۶ م کې د خپلو پټ منو راجپوت عسکرو سره د کابل نه پنجاب ته لښکر کشي وکړه. هغه وخت د جهانگیر او د نورجهان قافله د کابل په لوري خوزېدلې وه او د جهیل سیند پر غاړه یې پړاو کړی و. مهابت خان په دی کېمپ حمله وکړه، باچا یې پر غمل ونيولو او اعلان یې وکړو چې دي (مهابت خان) به د ټول هند واکمن وي. نورجهان په دی وخت کې د هوښیاری نه کار واخستو او خپل مېړه ته یې پیغام ورواستاو چې مهابت خان ته دی ډاډ ورکړي چې دی ناروغه او د حکومت کولو جوگه نه دی او دده تابعیت کوي خو بلې خوا ته ملکه پخپله د مهابت خان سره د جنگ پلان جوړ کړو. مهابت خان په دی سازش پوه نه شو. د باچا جهانگیر سره د راجپوت عسکرو شمېره یې کمه کړه او پخپله په لاهور کې د تاج په سرولو او پر شاهي تخت د کېښناستو لپاره روان شو. په دی حالاتو کې شاه جهان دکن لوري ته تللی و او د خان جهان نه یې د دکن د تر لاسه کولو هڅې پیل کړې. خان جهان د مهابت خان له بغاوت خبر شوي و او نه پوهیدو چې په دی اړی گری کې د چا پلوي وکړي. دي اوس هم جهانگیر ته پټ من و چې د ناروغۍ په حالت کې د مهابت خان دبندي په حیث په یوه خېمه کې پروت و.

نورجهان د جهانگیر د خوشی کولو لپاره هغه ته پټمن راجپوت جنگیالي راوونگول چې ددی په ملاتړ ودریدل. هغه په یو هاتي (پیل) سپره شوه او د پوځ مشري یې پخپل لاس کې واخستو. دی عسکرو د لاهور سره نږدې په هغه کېمپ حمله وکړه چې باچا پکې ساتل شوي و. دیو لښکره نه وروسته ورجهان خپل مېړه راخلاص کړو او هرې خوا ته یې خبر خپور کړو چې مهابت خان باغي و. په هند د مهابت خان باچاهي سل ورځې وه. ملکي ددی

وروستی پاڅون

د اگری ښار نه بهر په یو پراخ مېدان کې افغانان په ورو ورو ډلوکې ناست دي. له مازدیگره ددوی مشران په یوې لوی کېږدی کې د خان جهان لودي سره په مشوره بوخت دي. دریا خان او نوروامیرانو د خان جهان خبری اوریدلي دي او اوس هر یو کس په دی خپل نظر ورکوي چې څه کول پکار دي. په دی مېدان کې اوس د ډېرو خلکو اته میاشتي شوې وې چې د انتظار په حال و. خان جهان ټولو سردارانو ته خپلې وروستۍ خبرې وکړې چې دی به د سهار لمانځه وروسته کوچ کوي او هر څوک واک لري چې که دده سره ځي او که د مغل پوځ برخه کيږي.

په بل سهار دصفر د میاشتي وویشتمه نېټه د ۱۰۳۸ هـ کال (میلادي ۱۶۲۸ کال)، خان جهان چې خپلو نږدې ملگرو ورته پیرو وپیل، د لمانځه وروسته پخپل اس سپور شو نواسمان ته یې وکتل او وې وپیل. " خدایه ته خبر یې چې زه د خپل ناموس د ساتنې لپاره دا ځای پرېږدم. زما په زړه کې د بغاوت اراده نشته. " بیا دا لوي لښکر ختیځ کې ددهول پوریه لاره مالوی ته روان شو.

اته میاشتي وړاندې شاه جهان د هند پر تخت کښېناستونو په بندېل کهنډ کې جهجهر سَنگه راجه بغاوت وکړو او ددی بغاوت د ماتولو لپاره هغه د پوځ مشري مهابت خان ته ورکړه. دا د شاهجهان د هوښیار توب یوه نښه وه چې مهابت خان یې دکابل نه لیرې، خپلې گټې لپاره یو بل د شخړې ځای نه ورواستوو. د قدرت او د منصب لېواله د کابل پخواني والي، د سلو ورځو لپاره د هند پر تخت د کښېناستو خوند ځکلی و او دده قاپو کول د باچا لپاره مهم و. . نوي باچا دا هم نه غوښتل چې خپل افغان سرداران چې په بده ورځ کې یې دده ملاتړ کړي و، د انعام نه بی برخې کړي. پر تخت د کښېناستو سره شاه جهان داسې سردارانو او امیرانو ته لوړ منصبونه ورکړل چې دویشتم (۲۲) تته پکې پښتانه و.

خان جهان یې د ۷ زرو سپرو او ۷۶ زرو پلو عسکرو منصب دارپه توگه اعلان کړو. هغه وخت دې په دکن کې و او شاه جهان خپل فرمان د دکن، خان دیس او د بیرار صوبه داري او نور اعزازات د یو استاخي په لاس ورواستول. د باچا استاخي جان نثار

دشاه جهان سره مله دي او له جنگ څه نه جوړیږي. هم دا وه چې دریا خان یو واری بیا له خان جهان بیل شو، په مغل دربار کې حاضر شو اوله باچا یې بخښنه وغوښته. باچا دی وبخښلو او د څلورو زرو پلۍ عسکرو او درې زره سپارو منصب یې ورته ورکړو. ددی سره یو زین شوی اس، یو پیل د زنځیر سره او شل زره روپۍ نغدی ورته انعام کې ورکړی.

په هند کې د مهابت خان د بغاوت او د شاه جهان پر تخت کښېناستل د پښتو مشرانو لپاره د اندېښنې وړ خبره وه. د مغل سلطنت د زوال نښې راڅرگندې شوې او د هند په لږ وېر کې خلکو د خپلواکۍ لپاره سر راپورته کړو. په دی کې راجپوت او پښتانه په سر کې و. شاه جهان ددی لپاره چې حالات ورته کرکېچن نشي، مغل مخالفانو ته یې څه نه وپیل. مهابت خان ته یې بخښنه اعلان کړه او دی یې د خپل پوځ مشر وټاکلو. خان جهان یې د دکن صوبه دار وټاکلو چې یوه ټیټه رتبه وه او په څرگنده د هغه سپکاوي و.

راتلونکې اته میاشتی خان جهان هر څه ته ځیر و او د شاه جهان د حکومت انتظام یې وځارلو. هغه زمکې چې ده ابادې کړې وې نورو ته ورکړې شوې. شاه جهان د خپل پلار د وخت ټول امیران یو یو دربار ته رابلل او د تخت په جنگ کې ددوي د ونډې په اړه یې ترې پوښتنې کولې. څوک یې د بغاوت په تور تورن کړل، له چاپيې زمکې، القاب او خطاب واخستل او د ځینو نه یې سم دلایسه سر پرېکړو. په مغل حکومت کې د تقاعد سیستم نه و او شاه جهان د نوو امیرانو لپاره هم ځای جوړولو. د خان جهان نه دا پوښتنه کیده چې بالاګهاټ یې ولې دښمن ته سپارلې و. دده په دلیلونو د باچا تسلي نه کیده. له اګرې بهر د هغه زامنو ته د مخلص خان زوی مرزا لښکري د دربار نه خبرونه راوړل چې هلته ددوي دپلار د بندې کولو سازش روان و.

په دربار کې پاته ده ته څو پټ منوکسانوهم خان جهان ته خبر ورکړو چې د شاه جهان شاوخوا ځینو امیرانو د ده پر ضد یوه کړۍ جوړه کړې ده او بل څوک نه پرېږدي چې په باچا اغېز وښیندي. ددی کړۍ مهم لوبغاړي د باچا خسر د ممتاز محل پلار او د نورجهان ورور اصف خان و. هغه دتخت ټول دعوا لرونکي، د شاه جهان ورور شهريار چې سترګې یې ورته سپڅلې وې، ورپرونه (د خسرو زامن) داور بخش او ګرشاسپ، دده د تره دانیال دوه زامن، طهموراس او هوشنگ په یو مخه ووژل.

په داسې حالاتو کې د خان جهان نږدې ملګرو او خپلوانو دده ژوند هم په خطر کې لیدو او ورته یې ویل چې پخوا له دی چې ورباندې څه وشي، ځان دی له اګرې ووباسي. د هغه وخت مغل تاریخ لیکونکو دا ټولې پېښې په داسې تعصب لیکلي دي چې بېلګه یې موندل ګران کار دي. ملا محمد صالح کمبوه لیکي، "پیر خان افغان یو بی نومه کس د خان خانان عبد الرحیم په واسطه د جهانگیر په ملازمت کې داخل شو" وړاندې لیکي، "په یو معمولي خبره دومره وویږېدو چې یو زر پښتانه یې له کور چاپېره او د خوف نه ځان دننه بند کړو."

ښايي شاه جهان او دده مشاور هغه وخت په دومره لوی شمېر لښکر د پلازمینې سره نږدې په لیدو پخپله اندېښمن وځکه دوي هم پوهیدل چې پښتانه جنگ ته تیارو. ښايي دوي هم غوښتل چې خان جهان د خپل لښکر سره له اګرې ولاړ شي. هم دا وه چې خان جهان د سازش د خبرونو په راتلوهم له اګرې وونه وتلو او دربار ته تګ یې بند کړو. دوو زرو افغانانو شپه او ورځ دده ساتنه کوله. کله چې شاه جهان دده په غېږ حاضرې خبر شو نو پوښتنه یې

نومیدواو د شاهي طغری سره لا دکن ته نه ورسیدلې چې خان جهان خبر شو چې شاه جهان د سپه سالار منصب مهابت خان ته ورکړی و. هغه وخت ټولو پښتنو د شاه جهان نه دا توقع لرله چې ددوي دهلوځلو په بدل کې نوې باچا به ددوي مشر خان جهان ونازوي. که د مهابت خان په ځای بل څوک وې نو ښايي هغوي به پرې دومره نه و خفه شوي. خو مهابت خان څو واري دا ثابتې کړې وه چې له پښتنو یې ښه نه راټلل. د شاه استاځي جان نثار د خان جهان د چلن او کړو وړو په اړه باچا ته راپورونه لېږل او داسې یې ورڅرګنده کړه چې ګوندی دې د شاه جهان سره پټ من نه و. خان جهان د اګرې نه ډېر لری و او اندازه یې نشوه کولی چې باچا دده په اړه څه نظر لرلو.

ددریا خان او سکندر دوتاني په شان ځینو نورو مخه ورو افغانانو ورته ویلي و چې ځان له دی جلا حکومت اعلان وکړي خو خان جهان چرې د باچېې خوب هم نه و لیدلی. بله دا چې ځیني ملاتړي یې یو واری بیا د شاه جهان سره ولاړ و. د جان نثار دتلو نه وروسته هغه د برهان پورکلا سکندر دوتاني ته پرېښوده او پخپله مالوي ته روان شو. دده سره لوی شمېر پښتانه سرداران مله و. خان جهان اګرې ته د رسیدو نه وړاندې مغل دربار ته د خپل سفر په اړه پیغام ورلېږلی و.

کله چې باچا د خان جهان د راتګ نه خبر شو نوخپل سپه سالار مهابت خان ته یې امر وکړو چې د پخوا په شان دهغه هر کلي ته له ښاره بهر ورشي. مهابت خان ته دا خپل سپکاوي ښکاره شو چې د یو پښتون صوبه دار هر کلي له ورشي. دې زړه نازړه ولاړو خوافغانانو ته یې د وسلې سره ښار ته د ورننوتو اجازه ورنکړه، دلیل یې دا و چې دا د باچا د امنیت لپاره یوګام و. اخوا خان جهان دا کار د خطر الامه وګڼله او داسې یې انګېرله چې باچا دده د وژلو پلان لري. دده سره مله ځیني پښتانه هم په دی بدګومانه شول. ددی لښکر جوش او قهر په زیاتیدو و او هر وګړی دی ته په انتظار و چې خان جهان به ورته کله په اګرې د یرغل اشاره کوي. خودې جنگ له نه و ورغلی او د شاه جهان سره یې لیدل غوښته. باچا، خان جهان خپل دربار ته راوبللو خو هلته هم دده ډېر سور هر کلی وشو. هغه امیران چې دده په راتګ به ورته په پښو پریوتل یا خو شاه جهان وژلي او یا یې بی واکه کړی و. پاته امیرانو ده ته د خاین په سترګه کتل ځکه د دکن بالا گهاټ یې نظام شاه ته ورسپارلی و. ددی نه علاوه هغه ته د جهانگیر د ملاتړي په سترګه کتل کیده.

پخپله دکن ته مخه کړه، او دا ځلې يې د نظام شاه د ختمولو هوډ هم وکړو.

د ۱۶۲۹ م په سر کې شاه جهان د خپل تېر سره يو وارې بيا ددکن د برهان پور مانۍ ته ورسيدو. په مغل کورنۍ کې د ليک ولوست او د شعر ډېر قدر کيدو. د شاه جهان مشر لور جهان ارا يو با استعداد لیکواله وه او د هغه وخت ځينې پېښې يې پخپلو ياداشتونو کې ليکلې. د خان جهان په اړه ليکي، "نه پوهېږم چې څه وشول، خان جهان زما د پلار د ماشومتوب ملگرې و او يو بل ته به يې ډېر قدر کاوو. تالي بېگم چې زما د پلار ښځه ده د خان جهان د خپلوانو نه ده. هغې خواړې ته به اوس ډېر مشکل وي."

د شاه جهان په پوځ کې هم لوي شمېر پښتانه شامل و، الله داد (رشيد خان) احداد، مبارک خان نيازي، عبدالرحيم روهيله حبيب سور، خان جهان کاکړ، عثمان روهيله (د بهادر خان تره) هغه سرداران دي چې نومونه يې د تاريخ په پاڼو کې پاته دي. د باره بستې يو بل پښتون منصب دار ديوان صدر خان چې د شېر پور د باني شېر خان کشر ورور و د شاه جهان نه بېل او پښتنو سره يو شو. خو ددی سره سره د دريا خان زوي بهادر خان پخپله شېر خان (شهيد خان) او شېخ عبد الرحمان (د رکن الدين زوي) د مغلو په ډله کې جنگيدل. د خان جهان د بغاوت اغېزې تر مالوي او بنډېل کهنډ ورسيدې.

دريا خان او خان جهان د خپل ملا تر لپاره، پېښور ته ليکونه ورواستول، نوپه پښتونخوا کې هم خلک راپاڅيدل. د دريا خان اخښې شېخ کمال الدين د حکومت نه بېل شو. خان سره يې خليل مومند، داود زې، يوسفزي، برکلاني خټک، ايمان حاجي او توري قبایل راپاره کړل. د احداد زوي عبدالقادر يې ددوي مشر کړو. د جلاله زوي کريم داد ته يې هم وويل چې خلک دی يو ځای کړي او د روښاني انقلاب ناره دی پورته کړي. د احداد بل خپل محمد زمان هم د جنگ لپاره متي راوغښتې. په ۱۶۳۰ م کې د کمال الدين په مشرۍ دا پښتانه د ايلم غره سره نږدې (سوات او بونېر تر منځ) راټول شول چې په پېښور حمله وکړي. شېر خان چې د پېښور زمکه وال و، د قبایلو ديو لښکر په مرسته د اټک او ددی شاوخوا سيمو خلک ځان سره کړل. پښتنو ښار محاصره کړې وخو دمغلو مشر کوماندان سعيدالظفر خان ورته د کابل نه نور پوځ راوغوښتو او دوي د دواړو غاړو نه راگېر شول. د څو ورځو د سخت جنگ نه وروسته دپښتنو ډلې تيت او دا پاڅون ختم شو.

خان جهان اوس خپلې کورنۍ سره بيجا پور ته ووتلو او پاته

وکړه خو دده خسر اصف خان ورته سم ځواب ورنکړ او د باچا بد گوماني پرې زياته شوه.

باچايو تن اسلام خان ورپسې واستاو چې د دربار ته د نه ورتلو دليل وواي. هغه اسلام خان ته خپله وېره څرگنده کړه او ورته يې وويل چې د شاه جهان په لاس ليکلي عهد نامه دی ورته راوړي چې دده ژوند به په امان کې دي. شاه جهان ورته ليک ورواستاو او اصف خان ورته په خوږه ژبه وويل چې که ته غواړي دروېش شي نو مونږ ټول به هم درسره مله شو. خود خان جهان په دی خبرو تسلی و نه شوه. په اصل کې هغه دخپل ځان په شان دنورو اميرانو سره د شاه جهان چلن ليدو او اندازه يې کوله چې پايله به يې څه وي. هغه هر څه يې وسنجول نو اخر د اگری نه د وتلو هوډ يې وکړو. اصف خان ته يې د خپل ورتگ پېغام وروپلېرلو چې باچا خبر کړي. دا څرگنده نه ده چې دا خبر باچا ته ورسيدو او که نه؟ خو مغل مورخ واي چې خان جهان پټه له اگری ووتلو.

د خان جهان سره لوي شمېر پښتنو نه علاوه، دده دوه زامن حسين خان او عظمت خان، دده وراره بهادر خان، دده زوم شمس الدين او دده دوه وروڼه محمد او محمود، بهيکن خان، بهادر خان، دريا خان، اېمل خان ترين، سردار خان، عزيز خان اوکمال الدين (د شېخ رکن الدين زوي) و. دا چې دريا خان ولی د اتو مياشتو په موده کې د شاه جهان د دربار نه بيا ووتلو او د پښتنوسره مله شو، تاريخ پرې گونگ پاته دي.

خان جهان او دده ملاتړي، دھول پور ته رسيدلي و چې د شاه جهان له خوا ورپسې استول شوي پوځ را ورسيدو. په دی کې راجپوت او سپدان شامل و. دا خبره د حېرانتيا وړ ده چې شاه جهان ورسره د روغې يا د جرگې هڅه ونکړه او دی لښکر ورباندې يرغل وکړو. ددوي تر منځ سخت جنگ ووشو او د خان جهان دوه زامن، دوه وروڼه، زوم او شپېته نور کسان ووژل شول، دی پخپله هم تپي شو. خو د چمېل د سيند نه پورې غاړې راجپوت سيمي ته په تلو کې کاميابه شو. په بنډېل کهنډ کې بکرما جيت دده سره مرسته وکړه او دی د نظام شاهي سلطنت د احمد نگر ښار ته (دکن) ته ورسيدو. په لاره ده سره نور افغانان هم مله شول لکه سکندر دوتاني او بهلول ميا، چې د بالا پور جاگيرداران و.

نظام شاه دده ډېر قدر وکړو. دی يې خپل دربار کې پر مسند کښېنولو. د "بیر" پرگنه يې د تتخواه په توگه اوډده ځينو ملگرو ته يې هم زمکې ورکړې. شاه جهان اوس په تشویش کې شوځکه هغه ليدل چې د هند په لړ او بر کې پښتانه بيا نارامه و. هغه

په شان راتاو شو او دوي يې له نورو بېل کړل. هغه وخت د راجپوت د پوځ شمېره ډېره وه او دریا خان ددی جوگه نه و چې ورسره جنگیدلی وای. خو ده د عاقبت پرواه ونکړه او په راجپوت لښکرو يې وروډانگل. دی د ټوپک په یوی گولی ولگیدو او د اس نه راږیوتو. دده جنگیالو دده د وژل کیدو وروسته هم جنگ جاري وساتلو. څلورسوه افغانان چې ددریا خان زوی محمود خان هم پکې و، ووژل شول. نورود راجپوت پوځیانو کړی ماته کړه او د خان جهان د ډلې سره یو شول. بکرما جیت د دریا خان او د محمود خان سرونه پرېکړل او دباچا خدمت ته یې واستول چې ځان له بڅینه تر لاڅه کړي.

شاه جهان په برهان پور کې په کشتی کې ناست و او د جنگ خبرونه به ورته ساعت په ساعت رارسیدل. کله چې د دریا خان سر یې ورته راوړو نو ده یو بېټ وویل.

رفتم به سیر دریا دیدم عجب تماشا

دریا درون کشتی، کشتی درون دریا

زه د سیند سېل له وتلی ووم او یوه عجیبه ننداره می ولیده، دریا په کشتی کې و او کشتی په دریا کې.. دریا خان د مرگ پر وخت د نهه څلویښتو کالو و.

خان جهان د دریا خان په وژنه نور هم مایوسه شو او کالنجر ته یې مخه کړه چې دبهار ایالت ته ځان نږدی کړي. هلته هم لوی شمېر افغانان مېشت و. یوه ورځ خان جهان په ډولۍ کې ناست و او چیلیم یې ځکول. دده زوی راغی او ورته یې وویل که ته غواړې چې جنگ وکړې نو په اس سپور شه او حمله وکړه دا نور خلک ولی له ځانه سره تېاه کوي. ده ځواب ورکړو ته باور لري چې مونږ به د شاهي پوځ مقابله وکړی شو کاشکه د یو زخمي څاروي په شان د هلو ځلو پرځای یوه داسی لاره پیدا شوی وې چې زه مکې معظمی ته ولاړ شم. دا خبره په ټوله مانا دا متل په ریښتیا کوي چې، "جنگ پرې ورتل شوې و"

د خان جهان سره نه زور و او نه وسایل چې د باچا د پوځ سره جنگیدلی وای. مغلو دده د ماتولو لپاره په زوره دې د جنگ دگر ته ورايستلي و. کله چې دده ملاتړي او نور خلک خبر شول نو ورو ورو تری په بېلیدو شول. په زرگونو نور پښتانه چې د شمالي برخو نه ورغلي او د مال غنیمت یا د مغلو پر ضد راپاڅیدلی و دوي هم نا امیده شول. د کالنجر سره نږدی مغلو په یو چپاو کې دده زوی حسن خان ژوندی ونیولو.

د مان سون (بارانونو) د پېل سره شاه جهان پخپل پوځ کې

پوځ د دریا خان په مشرۍ ورسره یو ځای شو. بیا ده دولت اباد ته ځان ورسوو. هلته دده ملاتړو ورته وویل چې د خپلۍ باچاهۍ اعلان دی وکړي. ده وویل، "زما د ژوند پنځوس کاله وتلی دی زه نه یم خبر چې زما نه وروسته به می زامن د حکومت کولو جوگه وي او که نه. هر مغل به د ښارونو او کلیو نه افغانان شري او بیا د افغانانو دکورخدمت گاری به ما ته ښیراوي کوي چې دده د لاسه مونږ دی حال ته ورسیدو. زه دڅپروو هل نشم زغملی."

اوس د هغه د ملاتړو لپاره د امید هیڅ نښه نه وه پاته. دوي یو قوي پوځي مشر ته اړتیا لرله او خان جهان د مغلو سره جنگ نه غوښتلو. دی پوهیدو چې د جنگ په حالت کې به دواړو غاړو ته پښتانه وژل کیږي. په دی حالت کې یوڅونور تکړه مشران تری ولاړل. بهلول او سکندر دوتاني په سر کې ترینه بیل شوي و. د نورو افغانانو سره د نظام شاه چلن ښه نه و. هغه افغان مهاجر چې د مغلو نه په تیښته ورغلي و، ډېرانه پاته و چې څه وکړي. مغل پوځ د نظام شاه سره په جنگ کې پورا زور لگولی و او هلته یې یو څه بی ثباتی راوستي وه. د دریا خان، اېمل خان ترین او سردار خان روھیل په مشوره خان جهان اوس پنجاب ته د ورتلو قصد وکړو چې هلته دده د کومک امکان زیات و. خو د پښتونخوا د لښکر د ماتیدو نه خبر شو او مغل باچا دده د نیولو یا د وژلو لپاره د هند مرکزي برخو کې ورته هر ځای کمین نیولی و، نو پنجاب ته یې د ورتلو نه ډډه وکړه. د دریا خان د کومک په انتظار ده په "بیرگان" کې پوځي کمپ لگولی و چې مغلو پری یرغل وکړو. دده ځینی جنگیالي ووژل شول نو ده په سیوگانو کې مورچي ونیولی. کله چې د دریا خان کومک راوړسیدونو دوي د نظام شاه سره د یو ځای کیدو لپاره بیا د دولت اباد لوري ته وخویدل. د شاهي پوځ دوه سرداران عبدالله خان فیروز او مظفر خان باره ورپسې و. خان جهان په سرونج کې د شاهي پوځ پنځوس پیلان ونیول او کالپي ته د تللو لپاره بندېل کهنډ کې داخل شو. کالپي کې هغه وخت لوی شمېر افغانان مېشت و.

په ۱۰۴۰هـ (۱۶۳۱ م) کې د راجپوت لښکرو مشر بکرماجیت هم د خان جهان په لټه راوتلو. دی هم لکه دپښتنو پخوا د شاه جهان نه بېل شوي و او غوښتل یې چې بیا ورسره یو شي خو ددی لپاره هغه له پکار و چې ځان پټ من وښاي. دخان جهان وړاندنیو پوځونو د مظفر خان سره جنگ کوو. دریا خان د بیلا بیلو جنگونو نه وروسته دپښتنو د جنگیالو په وروستي ډله کې و او په بندهر نومی ځای کې د بکرما جیت پوځ د دریا خان ډلې نه کړی

این کیف دوبالا چه نشاط افزا بود
از رفتن دریا سر پیرا هم رفت
گویا سر او حباب این دریا بود

ژباړه.

ددی زېري نه دا ورپسې زېري ډېر ښکلی و، دغه دوچنده خوند
زمونږ خوښي زياته کړه. د دریا نه وروسته د پیرا (پیر محمد)
سر هم ولاړو. داسی ښکاري چې د پیرا سر دغه دریا یو
بوربورکی و.

د خان جهان په مقابلې کې د مظفر خان په لښکر کې افغانان
اوراچپوت شامل و. بهادر خان روځپه، خان جهان کاکړ، رشید
خان انصاري (الله داد)، احداث، حبیب خان سور، مبارک خان
نیازی، عثمان روځپه (د بهادر خان روځپه تره). د دلاور خان
زمان، جلال خان او جمال خان.

د خان جهان د جنگیالو نه ډېرش تنه په تېښته کې کامیابه شول
او ځینې سرداران یې یو واری بیا د مغل باچا دربار ته حاضر
شول. هغه کس چې د باچا نه یې د ټولو لپاره معافي وغوښتله بهادر
خان روځپه و او هم ده د نورو پښتنو د پاڅون په ختمولو کې فعاله
رول ولوبو. ده ته په راجپوتي کې د ښه جنگ کولو لپاره شاه
جهان جاگیر ورکړو چې شل کاله ورسره و. د خان جهان د مړینې
نه څو میاشتې وروسته د شاه جهان نازولي ملیکه ممتاز الزماني (
ارجمند بانو) دبرهان پور په کلا کې د دیارلسم ماشوم د زېږون پر
وخت مړه شوه. باچا د هغې په غم کې د حکومت د کارونو نه لاس
واخستو. د هغې مړې یې د تاپتي سیند پر غاړه د یوې مایې په باغ
کې امانت خښ کړو او شپږ میاشتې وروسته په اکره کې یې
دمرمر جوړگومبد لاندې خاورو ته وسپارلو. په راتلونکو شلو کالو
کې دلته نوری گومبدې، جومات او سړایونه جوړ شول چې اوس
یې خلک د تاج محل په نوم پېژني.

دکن ترهغه د شاه جهان لاس ته نه و ورغلی او ددی د نیولو
لپاره ورته جنگیالي پکار و. بل خوا په کالپي کې اوس راجپوت ده
ته خطر جوړ شول. ددی لپاره پښتنو ته اړتیا وه نو ډېری بیرته په
مغل پوځ کې ورگډ شول. بهادر خان روځپه یې کالپي ته
ورواستو چې راجپوت پری ووهي.

د دریا خان زوی بهادر خان د پوت نه څلور میله لوېدیځ کې د
بهادر گړه په نوم یو کلی اباد کړو. پوت کې اوس لږ پښتانه پاته
دي. پخپله دا کلی کنډوالی لري خود گنگا سیند سېلابونو ددی

بدلون راوستو. د شاهي پوځ مشر سپه سالار، اعظم خان وټاکل شو
او مهابت خان یې د اجپړ والي کړو. خان جهان اوس په راجپوتي
کې ایسار شو. دده سره څلور سوه سپاره و چې تر ورسټیو
ورسره پت من پاته شول. هغه دا جنگیالي په مېدان کې منظم
ودرول. د شاهي پوځ نه بهادر خان روځپه راوتلو او د خان جهان
د وراره بهادر خان لودي سره یې یو په یو جنگ پېل کړو. په دی
جنگ کې بهادر خان روځپه ووژل شو.

شاهي پوځ ته نورکومک راوړسیدو نو بهادر خان لودی مجبوره
شو چې بېرته راشي. لنډ وخت وروسته دی د بهار سنگ بندپه له
خوا مغلوب شو او په جنگ کې وژل شو.

خان جهان خپل سفر جاري وساتلو. هغه اوس پوهه و چې که د
مغلو لاس ته ورغلل نو د کورنۍ سره به یې ښه چلن نه کیږي هم دا
وه چې ښځې او ماشومان یې په سیوگاڼو نومي کلي کې د نورو
خپلوانو کورونو ته ورواستول او پخپله د وروستي جنگ لپاره د سپن
هوندا سیند په غاړه دمی ته ایسار شو. هم دلته یې وصیت وکړو او
خپلې زمکې یې ویشلې. په ۲۴ جنوري ۱۶۳۱ م کې ده توره را
واخسته او دمغلو سره وروستي جنگ لپاره په اس سپور شو. د
سیند پر غاړه په دی جنگ کې هغه د خپل زوی عزیز خان سره
ووژل شو. اېمل خان ترین، فرید خان، دده وراره جان جهان، د
هغه زوی او جلال خان چې د بهادر خان زوی و، ژوندي ونیول
شول او د مظفر خان په امر هم هلته یې ووژل. د ټولو نه یې سروڼه
پرېکړل.

د شاه جهان د دور یو مصور تاریخ پادشاه نامه نومېږي. په
دی کې د شاه جهان د فتوحاتو او د بیلا بیلو جنگونو په لاس کښل
شوی انځورونه یو ځا شوي دي. په دی کې یو انځور د خان جهان
د وژنې هم دی، او واي چې د شاه جهان د خوښي انځور و. په دی
کې ښودل شوي، چې د خان جهان نه یې په ژوندو سرپرېکوي.
خومغل تاریخ واي چې خان جهان او دده ملگري تر وروستيو
شېبوجنگیدل او په اخر کې دی د مادهو سنگه د توري په گوزار
راپرېوتو او نورو پوځیانو ټوټې کړو. دده سر یې په نېزه ټومبلی
برهان پور کې د شاه جهان مایې ته یووړو. د خان جهان لودي اود
دریا خان سروڼه د برهان پور د کلا په دروازه څو ورځې څړېدل
چې نور باغیان تری عبرت واخلي. د مغل دربار شاعر،

طا لب کلیم املي د دواړو د سروڼو په راتللو یوه رباعي وویېله

چې

این مژده فتح از پی هم زیبا بود

پخوانی برجونه او کلا گاني وړاني کړی دی.

د خان جهان قتل په شاهجهان نامه کې

بهادر خان و. ده سره دده تره نېکنام هم مل وچي د دريا خان له مړيني وروسته په بازید خېلو کي اوسیدو.

نذر محمد هم پخپلي کورنۍ کي د مخالفت سره مخ و او دده یو زوی د مغلو سره لاس یو کړي و. هم دا وه چي مغل پوځ د کابل له نیولو وروسته د پنجشېر د لاري بلخ ته روان شو. د ژمي په واورو کي وړاندی تگ د هندی پوځ لپاره گران کار و او ددوي زیات وخت به د واورينو لارو په پاکولو تېریدو. نذر محمد دوي سره د جگړې پر ځای روغه وکړه او شاه جهان ته خبر ورواستول شو. خوپه سیمه کي ازبک سرداران نذر محمد د ملاتړ ژمنه وکړه چي لس زره جنگیالي به ورسره شي. هم دا وه چي نذر محمد په پټه د بلخ نه ووتلو او په شیرغان کي یې مورچي نیولي. خو مغلو د دده ډلي دهری خوا نه راگېری کړی او د وړو وړو جنگونو نه وروسته نذر محمد، د ترکمانستان مرو ښار ته او زامن یې بخارا ته ووتل.

په دی بري، بهادر خان ته لس زریز منصب ورکړي شواو د خلعت نه علاوه شهزاده مراد بخش ورته دوه لکه روپۍ د بلخ د خزاني نه په انعام کي ورکړي. د بهادر خان ورور عنايت خان او تره نېکنام خان ته هم منصب او خلعتونه ورکړي شول. اوس مغل شهزاده مراد پلار ته پیغام ورواستو چي دی نور د بلخ انتظام بهادر خان او نورو ته پرېږدي او پخپله اگری ته ورځي ځکه دی اوس ډېر سترې و. دا دهغه وخت د مغل شهزادگانو د حالت یوه بیلگه وه چي د اگری او ډلي د ارام او د عېش ژوند سره اوس عادت شوي و.

باچا ددی پیغام په اخستو په قهر شو. هغه پوهیدو چي نذر محمد به خپله سیمه نه پرېږدي او بېرته به راځي. زوی ته یې د نصیحت لیک او یو مشاور ورواستو چي هغه دی په بلخ کي پاته وي. خو شهزاده مراد دا خبره وونه منله، بلخ یې بهادر خان ته وسپارلو او پخپله کابل ته وروخویدو، پلار ته یې وویل چي دی به شمالي سیمي له کابل اداره کوي. شاه جهان په دی خبر پخپله کابل ته ولاړو او څه موده یې ددی سیمي انتظام پخپل لاس کي واخستو. هغه په کابل کي د بابر باچا د قبر سره جوخت د یو جومات جوړولو امر وکړو او بېرته لاهور ته روان شو. باچا د بهادر خان په صلاحیت باور لرلو چي د ازبکانو سره لاس او گرېوان و. دوي د آمو نه پوری غاړی نه په مغلو چریکي حملې کولي. نذر محمد د مرو نه اصفهان ته ورغلو او د ایران باچا نه یې د مغلو پر ضد مرسته وغوښته. هغه ورته انکار وکړو نو دی بېرته مېمنۍ ته راوړسیدو. بهادر خان اوس د نوي جنگ لپاره تیاري

بهادر

د باره بستي پښتانه د بهادر خان او د دلبر خان په نومونو وياړي چي د دريا خان زامن و. دا دواړه وروڼه د مغلو په پوځ کي، د کابل نه تر بنگال په بيلا بيلو جنگونو کي شامل و. په ۱۰۵۴ هـ (۱۶۴۵ م) کي بهادر خان د ډلي نه پينځه لکه روپۍ قنوج ته ورواستول خو دکانېټ د ځنگل سره نږدې راجپوت قبایلو په دی کاروان حمله وکړه او پیسې یې لوټ کړي. بهادر خان د بدل اخستو لپاره دخپل ورور جلال خان په ملتیا، د دوو زرو پوځیانو سره برېلي ته روان شو او د چنور په مېدان کي د قبایلو سره مخ شول. په یو سخت جنگ کي د مغلو یولس سوه او د راجپوت هندوانو دیارلس جنگیالي ووژل شول. شاه جهان غوښتل چي دی قبایلو ته سخته سزا ورکړي او هم دا وه چي په دی سیمه کي ددوي ټول کلي یې تري ضبط کړل. هغه بهادر خان ته دا دنده په غاړه کړه چي په کانېټ کي دباچا په نوم یو ښار جوړ کړي. دا سیمه د برېلي او د لکهنو تر منځ ده او بهادر خان پرې د شاه جهان پور ښار بنیاد کېښود. د راجپوت هندوانو نه نیول شوي څوارلس کلي بهادر خان او دده اولادونو ته په جاگیرکي ورکړي شوي، چي خپل کورونه پری اباد کړي. د دلبر خان خپل نوم جلال خان و او دا لقب ورته شاه جهان د یو شاهي منصب سره ورکړی وچي نهه سوه پلي او پينځه سوه سپاره پکي شامل و.

بهادر خان د یوی کلا په جوړولو هم لاس پوری کړو خو هغه وخت د بلخ والي له مغلو د خپلواکۍ اعلان وکړو او بهادر خان ته امر وشو چي بلخ ته ولاړ شي. هغه د کلا جوړولو کار خپل ورور دلبر خان ته پرېښودو او په ۱۰۵۵ هـ (۱۶۴۶ م) کي د افغانستان لوري ته ولاړو.

د بلخ او د بدخشان والي نذر محمد ازبک و او کله چي مغل کورنۍ پخپلو کي په جنگ اخته و، ده تر کابله پښی وغزولې. د شاه جهان د باچا کیدو وروسته ده تر بامیان او غزني سیمي ونيولي او مغل صوبه دار هغه سره په جنگ کي د ځاني تاوان نه وروسته هند ته وتښتیدو. شاه جهان یو لوی لښکر د خپل زوی مراد بخش په مشري پېښور ته روان کړوچي د جنگي ډلو کومانډان یې

ورباندې چريکي حملي پيل کړې. بهادر خان د داسې څلورو حملو په تمبولو کې بريالي شو. د غوربند سره نږدې هزاره پری ورمات شول او مغل پوځ ته يې تاوان واړو. اورنگ زیب په تادی له دی سیمې ووتلو او کابل کې يې دمه وکړه، خو بهادر خان د پاته لښکر سره په هزاره سیمه کې د واورو په طوفان کې راگېر شو. دوي د خزانې شل لکه روپۍ هم له خانه سره وورلي. ددوي څاروي او اسونه په طوفان کې مړه شول او ځاي خلکو هم ورباندې ناتار گډکړو. بهادر خان د سیمې خلکو نه د اسونو د پلورلو هڅه وکړه خو هېچا ورته څاروي نه ورکول. نږدې وه چې ددوي خزانه هم لوټ شوې وای، خو بهادر خان د روپوکسوري د پوځي ډلو مشرانو ته وويشل چې په ځانونو پورې يې وتړي. دوي په پښو مزل وکړ او ډېر په تکليف يې کابل ته ځان ورسوو. اورنگ زیب د هغه د راتلو انتظار هم ونکړو او پېښور ته يې پښې سپکې کړې وې. هلته په ډېلي کې د بلخ ددی ناکامه جنگ پرې ځينو درباريانو په بهادر خان واړوله.

بلخ ته د تلو نه وړاندې، بهادر خان له شاه جهان امراخيستي و چې په نوي ښار شاهجهان پور کې به د پښتونخوا خلک اوسېږي. کله چې دې هم د کابل نه پېښور ته ورسېدو نو له دی ځايه نهه زره خلک کډې کولو ته تيار شول. بهادر خان غوښتل چې دی پخپله ددی قافلي مشري وکړي او تر پنجاب ورسره روان و. په لاره کې چا ورته د اگري د دربار خبر راوړو چې باچا ترې ناراضه دی او په اړه يې شک من دې چې په بلخ کې يې سستي وکړه او جنگ يې ورته ونه گڼلو. د سزا په توگه شاه جهان په قنوج او کالپي کې د بهادر خان د جاگير او پرگنو د ضبط امر هم کړې و. دده لپاره دا د اندېښنې وړ خبر و. د پښتنو د بدرگه کولوکاري خپل تره نېکنام ته وسپارلو او د خپل سپناوي لپاره په تادی اگري ته روان شو.

هلته ده شاه جهان ته د جنگ حالات، د شواهدو سره بيان کړل خو هغه يې قانع نکړې شو. اورنگ زیب اوس هغه لوبه د پلار سره پيل کړې وه چې يو وخت شاه جهان د جهانگير سره کوله. د ورونو او د هغوي پله ويانوپر ضد سازشونه او د پلار غوږونو ته غلط خبرونه رسول. بهادر خان د مېمنې د کلا په اړه د خپلې فېصلي دلایل او حالات باچا ته واورول. بيا د خپل ښه نيت او د تېرو خدمتونو د يادوني لپاره درېم گرو او مشراو ته زارۍ وکړې او شپږو مياشتو کې دی جوگه شو چې شاه جهان قانع کړی. باچا ورته په قنوج او کالپي کې دده ضبط شوي جاگير بېرته بحال کړو او د خلعت په ورکولو يې له دربار رخصت کړو.

وکړه چې د دريو ځايونو نه د حملي سره مخ و. د نذر محمد زامنو، سبجان قلي او عبد العزيز د دوو بېلوځايونو نه په بلخ د يوې لوي حملي لپاره هوډ کړی و. بهادر خان د وسلې زېرمتون په خان اباد کې ساتلي و، ځکه په کندوز کې به زياتی حملي کيدې. خو د مغلو په پوځ کې شامل ځينو ازبک سردارانو دکليف د لاري راتلونکو ازبکانو سره لاسونه يوکړل او په شبرغان کې يې مغل ځواک ته لوي تاوان واړولو. نذر محمد په مېمنه کې ورته لښکر راټول کړی و. شاه جهان له دی خبر شو نو د مقابلي لپاره خپل بل زوی اورنگ زیب يې کابل ته وروليړلو. دی لښکر سره توپونه او هاتيان (پيلان) هم و او کله چې بلخ ته ورسيدل نو جنگي پلان يې جوړ کړو. په راتلونکو وو ورځو کې د علي اباد او فېض اباد سره نږدې دواړو حريفانو په يو بل حملي پيل کړې او ازبکانو د چريکي جنگ د لاري خپل زور وښودلوڅودوي مرگ ژوبله پېره وه. د شاه جهان په بادشاه نامه کې ليکلي دي چې پينځه شپږ زره ازبکان او د مغلود پوځ پينځه شپږ سوه کسان په دی جنگ کې ووژل شول. دا شمېرې که هر څومره مبالغې ته نږدې وې خو د جنگ پايله د نذر محمد ماتې وه. هغه له دی ماتې وروسته اورنگ زیب ته يو ليک ورواستوو چې پکې د شاه جهان نه يې بخښنه غوښتې وه. شاه جهان د بلخ په جنگ څلورکروړه (څلوېښت ميليونه) روپۍ لگولي وې چې پخوا يو جنگ کې هم ورته دومره مالي تاوان نه و شوی. بيا هم هغه د نذر محمد بخښنه وومله او دی يې بلخ ته راوبللو. خونذر محمد ډاډمن نه و چې مغل به يې دومره په اسانه پرېږدي. فکر يې وکړو چې دا يوسازش و. خواست يې وکړو چې د مېمنې کلا دی لومړی ده ته خوشې کړې شي چې دی خپل خپلوان پکې مېشت کړي. اورنگ زیب ورته وويل چې بلخ ته راشه، چې دا ټوله سيمه ستا په لاس درشي. نذر محمد بيا هم وپريدو. خپل يواستايي يې د مېمنې کلا ته ورواستوو چې هغه وخت د بهادر خان لښکر پکې مېشت و. د نذر محمد استايي ورته د هغه عذر او د اورنگ زیب ژمنه وروړاندې کړل او دا چې کلا دی هغه ته پرېږدي. بهادر خان فکر وکړو چې روغه شوي ده او دا سيمه به هسې هم ازبکانو ته ورکول کيږي نو کلا يې ورته خوشې کړه. خو دا د نذر محمد چل او د بهادر خان ساده توب و چې په هغه يې باور وکړو. د ژمني سره سم نذر محمد اورنگ زیب ته حاضر نه شو او د ناروغي بانه يې وکړه. اوس هوا سره شوې وه او اورنگزيب غوښتل چې د واورې له وریدو وړاندې د بلخ نه کوچ وکړي. هغه د خپل لښکر ځينې برخې د غوربند د لاري روانی کړې خو ازبکانو

ښايسته ودانۍ جوړې کړې. په قنوج کې د د شېخ کبير بالا مزار يې پوخ او د زيارت کوونکو لپاره يې دالان جوړ کړو. ددی په گومبده په يوه کتبه دده نوم او ورسره ليکلي شعر تر اوسه ليدل کيږي. په اله اباد، لاهور، او زاړه ډېلي کې د بهادر پور نومي محلتونه ده اباد کړي و. بهادر خان د فارسي شعر هم وييلو او د يو غزل مقطع يې داسې ده.

اي بهادر در جهان هر باغ دارمپوۍ.

مېوه باغ بهادر خنجر وپيکان بود

(اي بهادر، په نړۍ کې ټول باغونه مېوي لري خو د بهادر د باغ مېوه خنجر او غشي ليندۍ و)

بهادر خان د يو څه مودې لپاره د بنديل کهنډ صوبه دار شو نو د سيمي انتظام ډېر په ښه توگه کاوو او هلته يې د ځاي خلکو غوښتنې په پام کې ونيولې. شاه جهان په دې راضي و ولي نه يې غوښتل چې هغه د خان جهان په شان اغېزه پيدا کړي. په شاه جهان پور کې د پښتنو ابادول په دربار کې د سازشونو نوي لړۍ پيل کړه. ځينو اميرانو د باچا پام دې ته راواړوو چې د روڼېل کهنډ په شان پښتانه چې يو ځاي شول نو خپل حکومت به جوړ کړي. د ايران باچا په ۱۰۵۸ ه کې کندهار د مغلو نه بيا ونيولو نو شاه جهان خپل زوي اورنگزېب د يو لوي لښکر سره ورواستاو. بهادر خان هغه وخت په ملتان کې صوبه دار و او دې يې هلته هم ددې لپاره ساتلې و چې د کندهار د نيولو پر وخت د اورنگزېب ملاتړ وکړي. بهادر خان د خپلو ځواکونو سره کندهار ته ولاړو او د کلا د نيولو لپاره يې د مورچو په کنستلولاس پورې کړ. د رجب په نولسمه نېټه په ۱۰۵۹ ه (۱۶۵۰ م) ناڅاپه دې د زړه له بنديدو مړ شو. دده ملگرو يې مړې شاهجهان پورته يوو او هم هلته په بهادر گنج کې يې خښ کړو چې مقبره يې اوس هم شته. بهادر خان د څلور څلوېښتو کالو و او پخپل منصب ورته د کال پينځوشت لکه روپۍ معاش ورکړې کيدو.

اورنگ زيب له خوا تر ډېرو هڅو هم د کندهار دمغلو لاس ته ورنغلو او اخر شاهجهان چې هغه وخت په کابل کې و، د محاصري د ختمولو امر وکړو. کله چې دې بېرته ډېلي ته ولاړو نو د بهادر خان زامن او خپلوان يې دربار ته راوبلل. د بهادر خان ټولي زمکې او جاگيرونه يې د هغه وارثانو ته ورکړل او هاتيان (پيلان) يې ترې واخيستل چې شمېره يې د سلو نه زياته وه. دده مشر زوي دلاور خان هغه وخت د پينځلسو کالو و. ده ته يې د يو زر عسکرو او پينځه سوه سپارو منصب او نورو ته يويشت اسونه

د ميرت نه دوه ډېرش ميله ختخ په بهادرگرهه کې پخوا راجپوت اوسيدل او ددې نوم گډهه تانتوا و. کله چې شاه جهان پر تخت کښېناستو نو بهادر خان ته يې دا سيمه د جاگير په توگه ورکړې وه. دا يو ښار او بې اباد ځاي و چې بهادر خان پکې د کلا په جوړولو لاس پورې کړې و او ددې د پورا کولو کار يې دلېر خان ته سپارلې و. دا ځاي يې بهادر گرې نومولې و. د بلخ نه په راگرځيدو څو ورځې پخپلې نوي کلا کې تېرې کړې او بيا يې دا خپل ورور عنايت خان ته وسپارله. په بهادرگرهه کې اوسيدونکي پښتانه، د عنايت خان د اولادونو نه دي چې هم دلته يې مقبره جوړه ده. عنايت خان پخپله هم د شپږو سوو عسکرو منصب دار او په بلخ کې يې په مېړانه ورته باچا منصب لور کړې و. عنايت خان د اورنگزېب په لښکرو کې ورسره مله و. دده سرکاري لقب ديوان عنايت خان و او ښاي ولوستي او هوښيار وځکه د ديوان عهده د وزير سره برابر وي. دده د څلورو مېړمنو نه نهه اولادونه و او دده له مړينې وروسته دده مشر زوي عالم خان د پلار ميراث په ټولو مېندو برابر وويشو. خو د هغه وروستۍ مېړمنه مړه وه او دهغې دريو زامنو ته يې پينځه بسوي زمکه د گوزاري لپاره ورکړه. په دې ناانصافي هغوي اعتراض وکړو او يو ورور يې په مرموزو حالاتو کې مړ شو. پاتو دوو وروڼو د خپلې برخې زمکه خرڅه کړه او په پوټ کې مېشت شول. بهادر خان او دده وروڼو د خپلو اولادونو ودونه پخپلو کې کړي و او دا دود تر ډېره نورو کورنيو هم پاللئ.

د شاهجهان پور ښار باون محله (دوه پنځوس محلتونه) په اتر پردېش ايالت کې نوم لري. دا محله، د پښتنو د بېلا بېلو تيرونو پر نوم اباد دي او ځينې نومونه يې اوس هم پاته دي. بهادر خان خپله کورنۍ نوې اباد شوي ښار شاه جهان پور ته يوره او هلته يې د بهادر گنج په نوم يو محلت اباد کړو. دلته د ودانيو سلسله په ۱۰۵۴ ه کې پيل شوه او د ۱۰۵۷ ه تر وروستيو پکې د پخو خښتو يو جومات او ورسره يو کوهي د اوبو لپاره جوړ شول. په جومات کې شيشه کارول شوې وه نوځکه عامو خلکو ورته د کانچ (شيشې) مسجد نوم ورکړو. په دې يوه څلوريزه په فارسي ژبه ليکل شوې ده چې د جومات د جوړېدو نېټه (۱۰۵۷ ه) پکې څرگنديږي.

شد مرتب بدور شاهجهان..... دروطن دلکشا بهادر خان

مسجدوچاه ساخت خواجه بلند.... سال تاريخ نغز شد بجهان

بهادر خان پخپل جاگير قنوج او کالپي کې سرايونه، باغونه، او

دلبر خان

د ميلادي كال ١٦٥٧ د سپرلي هوا توده شوې وه چې شاه جهان د تشي په ناروغۍ اخته شو. دده مشر زوي، داراشكوه يو عالم او دين داركس خو په دربار كې يې ايراني شيعه گانو تر اغېز لاندې و. بل زوي، شجاع الملك د بنگال حاكم، درېم اورنگزېب د دكن اوتر ټولو كشر مراد بخش د گجرات سيمه په لاس كې لرله. هم هاغسې چې توقع يې كېده. د باچا په څلورو زامنو كې واك ته د رسيدوسوالي پېل شوه. شجاع او مراد، دواړو په خپلوصوبو كې ځانونه د هند واکمن اعلان كړ. اورنگ زېب په دكن كې په ښكاره د واك اعلان نه وكړې خو په پټه يې د مشر ورور دارا شكوه پر ضد فعاليت پېل كړو.

څه موده وروسته، شاه جهان بېرته روغ شو نو د دارا شكوه په مشوره، خپلو دوو زامنو ته د سزا وركولو لپاره يې لښكر جوړكړو. دلبر خان او نور سرداران چې دكن ته يې وراستولي و، بېرته اگري ته راوبلل او د داراشكوه زوي، سلېمان شكوه په مشرۍ دا لښكر بنارس ته ورسېدو. هلته دوراندي نه شجاع د گنگا پر غاړه ورته خېمي لگولي وې. د سلېمان شكوه مشاور، راجه جي سنگه خبر و چې شجاع د عېش او ارام خوښوونكي ونو د يو ناڅاپي حملې مشوره يې وركړه. د حملې پر وخت شجاع پخپلې كېږدۍ كې ویده و او تر څو چې د جنگ لپاره يې ځان جوړو، دده پوځ ماته خورلې وه. هغه وارخطا په يوې كشتۍ كې كښېناستو او پټۍ ته وتښتېدو. دده پوځ او توپ خانه د مال خزانې سره سلېمان شكوه لاس ته ورغلل. ددې بريالي توب لپاره د دلبر خان منصب درې زره پلي او درې زره سپارو ته ورزيات شو.

د دلبر خان خپل نوم جلال خان و او د پلار (دريا خان) د مړينې پر وخت دې د يولسو يا دولسو كالو و. ده د خپل ورور بهادر خان تر سيوري لاندې جنگي مهارت او زدكړې تر سره كړې. په ١٦٣٧ م كې دې خپل ورور بهادر خان له خواد شاه اباد، برېلي، رام پور او په انوله كې د راجپوت او د پښتنو سره د جنگونو لپاره ورواستول شو او شاه جهان ورته نهو سوو پلو او د پېنځو سوه

او پنځوس زره روپۍ نغدې د تسليت په توگه وركړې. دده لس زامن و چې تر ټولو كشر عزيز خان نومېدو. دده مشرې زوي دلاور خان په كابل كې د پېنځويشتو كالو په عمر كې مړ شو. نور زامن يې د اورنگزېب په پوځ كې شامل و او عزيز خان د نوي كالو په عمر كې مړ شوې و. عزيز خان ته د مغلو واکمنو له خوا، بهادر روهيله او چغتاي، خطاب وركړې شوي و. دده له اولادونو ځينې اوس هم په شاهجهان پور كې ژوند كوي.

پاته شو.

بيا د جي سنگه نه هم درې څلور ورځي وړاندې دلېر خان د متهرا سره نږدې د اورنگ زېب کېمپ ته ځان ورسو او سړي ورته ټيټ کړو. اورنگزېب د سوغاتونو په بدرگه دده منصب ورلوړ کړو چې "پنج هزاري" شو. هغه ته يې لومړي دنده دا وسپارله چې شهزاده مراد (چې هغه وخت د اورنگزېب مله) و، ونيسي او د سليم گره کلا کې دې بندي کړي. دلېر خان هم دغسې وکړل او په انعام کې اورنگ زېب د لکهنو فوجدار وټاکلو. دده زوي جمال خان يې نايب صوبه دار او ورته يو زريز منصب ورکړو.

داراشکوه د ډېلي نه لاهور ته ورغلي او هلته د يو پوځ په راټولولو بوخت شو. دده زوي سلېمان شکوه د سهارن پور نه لاهور ته د تلو لپاره لارې لټولې او اورنگزېب دده د مخ نيوي لپاره پخپله پنجاب ته روان شو. ده ته نجوميانو وېيلي و چې د ۱۰۶۸ هجري، د ذيقعد د يوې جمعې ورځ پر شاهي تخت د کښېناستو لپاره مبارکه ورځ وه. خو اورنگ زېب سره وخت نه و. په ډېلي کې دده د پلار په نوم نوي ښار شاه جهان اباد او ددی کلا اوس جوړ و (داسيمه اوس پراني ډېلي او لال کلا نومېږي) اورنگ زېب په دی کلا کې په شاهي تخت کښېناستو او د نوي حکومت اعلان يې وکړو خوميلمستيا او جشن يې وځنډول. د نورو سردارانو سره دلېر خان ته يې هم په دی موقع منصب او امتيازات ورکړل. ده خپل يو لښکر دسلېمان شکوه د مخ نيوي لپاره سهارن پور کې د جمناسيند غاړې ته ورواستول. خو سلېمان د اورنگ زېب له وېرې، د کشمير غرونو ته ووتلو او په سري نگر کې تم شو. اخوا دارا شکوه د لاهور نه دجنگ لپاره روان شوی و خو په مقابل کې د لوي لښکر حال په اوریدو خپل بل زوي سپهرشکوه يې ځان سره کړو او ملتان ته ولاړو. ده سره اوس د کور مېرمنې او نور غړي هم مله و او لکه د کډوالو خپل ژوند د ژغورلو په غم کې و. اورنگ زېب لاهور ته ورسیدو او هلته يې هم د خپل واک اعلان وکړو. له دی ځايه هغه دارا شکوه پسې ملتان په لوري روان شو خو خبر شو چې هغه سکهر ته تللي و.

په دی وخت کې د اورنگ زېب بل ورور شجاع د بنگال نه بيا سر راپورته کړونو اورنگ زېب د ملتان نه په تادی لاهور او ورپسې ډېلي ته ولاړو. داراشکوه پسې يې د خپلو تکړه سردارانو په مشري يوه لښکر روان کړو چې دلېر خان هم پکې و. دوي په سکهر کې خبر شول چې داراشکوه د خپل کور غړي هم هلته

سپرو لومړې منصب ورکړی و. کله چې بهادر خان په بلخ کې بوخت و، نو د شاه جهان پور د ابادولوکار جلال خان پخپله غاړه اخستې و. د بلخ د پېښې نه وروسته کله چې باچا په قنوج او کالپي کې د بهادر خان جاگير ضبط کړونو د جلال خان منصب لوړ او د دلېر خان د خطاب سره يې ددی زمکو فوجدار وټاکلو.

شاه جهان د دکن د نورو ښارونو د نيولولپاره اورنگزېب د هغه سيمې فوجدار وټاکلو نو دکومکي پوځ په سر کې دلېر خان و. د شجاع د ناکام بغاوت نه وروسته، اورنگزېب خپل زوي معظم په دکن کې پرېښودو او په گجرات کې د شهزاده مراد سره يو ځای اگري ته نږدې شول. ددوي د مقابلي لپاره داراشکوه پخپله مټي راوغښتې، خو هغه په پوځي ډگر کې کمزوري و. د ښار نه څو ميله بهر په سخت جنگ کې داراشکوه ماته وخوړه او د ډېلي په لوري وتښتیدو. په دی جنگ کې دلېر خان کشر ورور يوسف خان هم ووژل شو.

اورنگ زېب د اگري ښار ونيولو، شاهجهان، خپله مشره خور جهان ارا او د کورنۍ نور غړي په کلاکي بندي کړل او پخپله د مشر ورور سره جنگ لپاره ډېلي ته ولاړو. د داراشکوه زوي سلېمان شکوه هغه وخت د پټنې نه اگري په لوري روان و چې په لاره کې يې د پلار د ماتې خبر تر لاسه کړو. ده د راجه جي سنگه نه پوښتنه وکړه چې اوس څه وکړي. هغه ورته وويل چې پلار ته ورشه خو پخپله ورسره د تلو نه يې ډډه وکړه او څرگنده يې کړه چې دې به د واک په دی جنگ کې د اورنگزېب مله وي. سلېمان په دی ناهيلي شو او له دلېر خان يې وپوښتل چې څه وکړي. هغه ورته وويل چې بېرته اله اباد او له هغه ځايه د گنگا د سيند نه پوري غاړه، دده د ورور اباد کړې ښار شاهجهان اباد ته ورشي. هلته هر څومره کسان چې غواړي په پوځ کې به ورسره شامل شي. خو دلېر خان ورباندې دا شرط هم کېښودو چې هر څه به دده په خوښه کوي. شهزاده دده شرط وومتلو او په بله ورځ اله اباد ته د ورتلو اراده وکړه.

کله چې راجه جي سنگه ددی نه خبر شو نو دلېر خان يې راوبللو. هغه دده نږدې ملگري او په عمر کې ترې مشر و. ده ته يې د مغل کورنۍ د چلن او دده د فېصلي تاوانونه ورپه گوته کړل چې اخر به دده د کورنۍ په تباهي پاي ته رسيدل. دلېر خان يې اړکړو چې د کمزوري شهزاده پرځای تکړه اورنگ زېب ته پټ من ووسي. په بله ورځ سهار سلېمان شکوه ورته د اله اباد ته د تلو وويل نو دلېر خان ترې معذرت وکړو او د خپلو قواو سره هم هلته

وه چې يوه ورځ شهزاده سلطان محمد د خپلې مېرمنې سره د خسر (تره) له كېمپ د شپې راوتلو او په كشتۍ كې بېرته د خپل پوځ كېمپ ته راغلو. شجاع هغه وخت خپل كشر زوي بلند اختر ورپسې ولېږلو. د سيندونو اوبه ختلې وې او د غشو او توپو نه زيات جنگيالي په اوبو كې لاهو كيدل. هم دغسې يوې جگړې پر وخت د دلېر خان زوي فتح خان د يو زرو كسانو سره د سيندپه اوبو كې لاهو شو. د باغي شهزاده حال هم بد و او سر تندي يې نه لگيدو. اخر په بده ورځ له ټانده وتلو او جهانگير نگر ته يې مخه كړه. خو د اورنگزېب لښكر ورپسې و، تر څو دى د بنگال له خاورې ووتلو او په سمندر كې يو ټاپو ته ولاړو. له دې وروسته دا شهزاده د خپلې كورنۍ سره ترې تم شو.

داسې ښايي چې اورنگزېب چې كله شهزاده و نو د پښتنو سره يې زړه سوي لرله. په يو ليك كې دې د شاه جهان په هغه فېصله حېرانتيا څرگندوي چې دده له خوا د يو پښتون افسر د منصب لورلو مخالفت و. هم دا وه چې پخپل پوځ كې يې لوي شمېر پښتانه واخستل. دلېر خان د سپه سالار معظم خان سره د اورنگزېب لپاره زمكې نيولې او د هغه په امر بهار نه وروسته اسام لوري ته يې ورواستول. د اسام په لښكر كې رشيد خان (الله داد) هم شامل و. د كوچ بهار په گڼو ځنگلونو كې يې د پوځ د ورتلو لپاره لارې جوړولې او د پيلانو په زور لوي او زړې ونې يې له بېخه ويستلې. دلته زمكه د بارانونو له كبله نرمه او هر ځاي خټې او ځنگلي بوټو ورته مخه نيوله. د اسام د راجه لرغوني كلا، د برهم پتر سيند پر غاړه يوې غونډۍ جوړه وه او هغې ته رسيدل يو ناممكن كار بريښېدو. په كلا كې پينځلس زره پوځ د توپخاني سره مېشت و او په سيند كې درې نيم سوه كشتۍ د دفاع لپاره ولاړې وې. د دې ځاي خلكو كله چريكي جنگ كوو او كله د ځينو سيمو راجگانو ورسره د جنگ پرځاي روغه وكړه. د جمدهر نومي كلا ډېره پخه او چارچاپېره ترې د اوبو خندق جوړ و. دلېر خان په يو پيل سپور له دې خندق تېر شو او په پينځو غشو ټپي شو خو د كلا د دروازې په ماتولو كې بريالۍ شو او مغل پوځ چې زياته برخه يې پښتانه و، كلا ته ننوتو. د پوځ مشر خان خانان (معظم خان) په دې بري دومره خوشاله و چې دلېر خان ته يې غېږه وركړه. ددې ځاي راجه خپل مال، كورنۍ او د سلو پيلانو سره وتښتيدو او اسام په مغل واكدارۍ كې شامل شو. خو د بارانونو او د اوبو په زيات والي دلته په پوځ كې د اسهال او د ملاريا وبا گډه كړه. پخپله خان خانان هم ناروغه شواو څو ورځې پخپلې خېمې كې پروت و. د

پرېښي او پخپله د معمولي خزاني سره ټېټه ته وتلې و. له هغه ځايه ده گجرات ته مخه كړه او دلېر خان په دې وخت كې د اورنگزېب پېغام تر لاسه كړو چې نور ورپسې وړاندې مه ځئ.

شجاع او د اورنگ زېب تر منځ په اله اباد كې سخت جنگ وشو او شجاع يوځل بيا له مېدانه وتښتيدو. د دلېر خان لښكر په روپ بانس كې د باچا سره مخامخ شواو تر اجمېر ورسره ولاړل. تر هغې داراشكوه د راجپوتانه د هندوانو په مرسته او د گجرات د صوبه دار شاهنواز خان په ملتيا دويشت زروكسانو جنگي لښكر تيار كړي او په اجمېر كې يې خېمې ټك وېلي وې. دده سره د راجپوت جنگياليو نه علاوه لوي شمېر ايراني سرداران مله و. هغه خپله توپ خانه د اجمېر په غونډۍ لگولې وه چې ښكته د اورنگ زېب په لښكر يې گولي وروولې. د اورنگزېب په لښكر كې يوسل او ځليرويشو سردارانو كې د يو نه علاوه نور ټول پښتانه و. درې ورځې سخت جنگ روان واو د دلېر خان سره، د بهادر خان زامن همت خان، رنمست خان او دده نور ورېرونه مله و. باچا د فشار سره مخ و، خپل ټول سرداران يې راوبلل او ددوي غېرت يې را ننغوو.

په بله ورځ تود جنگ ونښتو او د دواړو غاړو مېرني ووژل شول. دلېر خان په لاس د يو غشي ټپ وخوړو، خو اخر جنگ يې وگټلو. دارا شكوه د شپې په تياروكې د خپل زوي سپهر شكوه سره گجرات ته وتښتيدو. اورنگ زېب د باره بستې د پښتنو منصبونو لور كړل او دلېر خان ته يې پخپله پنځوس زره روپۍ انعام وركړي. ددې بري نه وروسته اورنگ زېب دېلي په كلا كې د خپل باچا كيدو جشن جوړ كړو او په دواړو لاسونو يې سره، سپين او ملغري خلكو ته وويشل. د مغل سلطنت پلاز د اگري نه دېلي ته كډه وكړه او شاه جهان د خپلې لور سره د كلا د يوې كرکۍ نه د تاج محل په ليدو د ژوند پاته كلونه تېركړل.

اوس نوي باچا ته لومړي مخالفت په كور كې ودرېدو. د اورنگ زېب زوي سلطان محمد چې د اله اباد نه پلار د شجاع سره جنگ له لېږلي و، خپل تره ته واورېدو او هغه ورله خپله لور په نكاح كړه. شاهي لښكر دشهزاده د اتاليق تر څارنې بې سالاره پاته و. اورنگ زېب دلېر خان راوبللو چې ددې پوځ كومانده پخپله غاړه واخلي. د برساتونو په موسم كې د دواړو غاړو پوځونو كله په يو ځاي او كله بل كې د كشتيو پلونه جوړول او اكملات يې يوې او بلې خوا وړل. د شجاع د مرستې لپاره د ده مشر زوي زېن الدين د تازه كومك سره مله شو. د وړو وړو جگړو لړۍ روانه

ورته نور سوغاتونه چې یو پیل د سپینو زرو په ساز سمبال و ورکړل.

د مرهټو نه وروسته، اورنگزېب د بیجاپور (دکن) د واکمن علي عادل شاه ته پام وکړو چې په پټه یې د مرهټو ملاتړ او د مغلو سره د جنگ لپاره یې ورته پیسې ورکړې وې. خو په بیجاپور کې عادل شاه په کلا کې ځان بند کړي او ددی سیمې ټول د اوبو سرچینو کې خاوري او زهر ژن بوتې اچولي و چې دښمن زیات وخت هلته پاته نشي. دلېر خان له ځان سره درانه توپونه نه و راوړي او په چټکۍ د نږدې سیند ته ولاړل او هلته یې قیام وکړو. د څو جنگونو نه وروسته د نورو سیمو د زمیندارانو نه د مالي اود جنگ د نه کولو په بدل کې د تاون او پیسو راټولو کار په کامیابي سره وکړل. د شاهي امر سره سم، دې به یو سیمې راجه ته پیغام ورواستو او له هغه به یې سره زر، پیلان یا اسونه واخیستل او سرکاري اسناد به یې ورکړل. د دلېر خان دا تگ لاره د هغو پښتنو د راوړلو لپاره یو اغېزمن گام و چې په دکن کې د مسلمان ریاستونو سره مله و. په دې وخت کې د بیجاپور نه لوی شمېر پښتانه سرداران د اورنگ زېب په ځواک کې د گډون لپاره واوختل او د دکن سیمې د واک توله نا انډول شوه. خو اورنگ زېب ته په دې وخت کې د پېښور یوسفزو پاڅون کړي و او هغه خپل زوي سلطان معظم د دکن نه ليري او د افغان سیمو ته د تلو امر وکړو.

د دکن د جگړې سالار د گجرات ناظم خان جهان بهادر کوکلتاش ته وسپارلو. ده د دفاعي جنگ پلوي کوله او باچا ته یې وړاندیز وکړو چې د مرهټو د راتگ یا د حملو پر لارو دی پوځیان ودرول شي او هر وختي چې دوي حمله کوله، هم هغه ځای به مات کړي شي. دلېر خان دا وړاندیز خوښ نه کړو ځکه هغه د مرهټو ځواک ماتول غوښتل او سپه سالار ته یې وویل چې په دفاعي جنگ به مرهټه نور هم پیاوړې شي. خو دده نظر ته چا درناوي ونکړو. ددی په پابله کې مرهټه هغو سیمو ته نه ورتلل، چې مغلوپکې کمین نیولي و، بلکه د غرونو او درو نه نویو لارو ته وتل او د مغلو د واک په سیمو کې به یې لوټ مار وکړو او وتښتیدل. ورپسې جنگونو کې مغلوډېر زیان وموندلو.

اورنگ زېب هغه وخت پخپله په حسن ابدال کې و او د دکن د جنگ لپاره یې فرمانونه لېږل. دلېر خان ته یې د سالهیر د کلا نیولو وویل چې مرهټو د مغل صوبه دار نه اخستې و. خو ددی کلا په محاصره کې د دلېر خان ډېر ملگري د ناروغۍ د لاسه مړه شول و آخر د باچا په امر محاصره پای ته ورسیده. دی یې له دکن

اسام خپاره جنگیالو له دی گټه واخسته خورده پوځ ته د لوی زیان د اړولو جوگه نه و. د اسام راجه د صلح لپاره خبرې اترې پیل کړې او آخر د مغلو د شرایطو په منلو یې روغه وکړه چې یوه پکې مغلو ته څلور زره جنگیالو لښکر ورکول و. ددو راجه گانو یوه یوه لور د باچا په نکاح کې، شل زره توله (دوه نیم زره کیلو) سره زر، یو لک او شل زره توله (دولس نیم زره کیلو) سپین، سره یې ورواستوي. ددی نه علاوه، پینځلس پیلان سپه سالار، او پینځه یې دلېر خان ته وروسپارل. په یو کال کې دننه درې لکه توله (شپږ دېرش زره کیلو) سپین زرو نوي پیلان په شاهي خزانه کې داخل کړي. بیا هر کال پینځلس پیلان دي ورته استوي. ددی نه علاوه د راجه څلور زامن به د شاهي پوځ سره د ضمانت په توگه په بنگال کې پاته وي. ددی هر څه ډېلي ته د اړولو دنده د دلېر خان په غاړه شوه. خان خانان یو واري بیا ناروغه شو او د بېرته تگ پر وخت په لاره کې مړ شو.

په دکن کې مرهټو اوس د سیوا جې تر مشرۍ لاندې د خپلواکۍ جنگ پیل کړي و او دده د ماتولو لپاره جې سنگه د څوارلسو زرو لښکر سره روان شوی و. دلېر خان ته هم ددی پوځ د ملتیا وویل شول او ده لا خپلې کورنۍ سره هم نه و لیدلي چې دکن ته روان شو. د دکن په پونه کې ده ته د لومړنیو دستو کومانده ورکړې شوه او دې د یوې خطرناکه درې نه دغشو او گوليو په باران کې د لښکر سره بره غره ته وختلو. د غره د پاڅه جوړ دوه کلاگان یې محاصره کړل او خپل دوه ورېرونه مظفر خان او غېرت خان (د بهادر خان زامن) یې د دواړو کلاگانو په منځ کې د ډلگيو په مشرۍ ودرول. په کلاگانو د توپو ډزې کیدې او د یوې کلا برج راپرېوتو نو دلېر خان ورباندې وختلواو مغل بېرغ یې پرې ولگولو. د سیوا جې جنگیالو په مېرانه جنگ وکړو خو آخر روغي ته اړ شول. هغه پخپله جې سنگه په خدمت کې بې وسلې حاضر شو او کلا خوشي کولو ته یوه ورځ وخت وغوښتو. راجه جې سنگه، د مرهټو مشر دلېر خان ته بوتلو او د هغه په وړاندې د روغي شرایط وومل شول. په یوه کلا کې هغه وخت وو زره کسان چې ښځې او ماشومان هم و، دوي بهر راوتل نو دلېر خان سیوا جې د لاس نه نیولي، راجه جې سنگه ته راوستلو اود خپل لوري نه یې ورته سوغاتونه ورکړل. سیوا جې د کلا کنجیاني د سپارلو پر وخت وویل، "د داسې پوځیانو سره جنگ عیث دي چې اورنگ زېب پرې سرلوري دي." ددی برې په انعام کې اورنگ دلېر خان د وو زرو عسکرو منصب دار کړو. ددی نه علاوه هم

مشر د اودې پور رانا راج سنگه له باچا بېښنه وغوښته او د دلېر خان په سفارش رانا وېښل شو. سيواجي د برهان پور ښار د وړانولو وروسته په لاره کې مړ شو نو د اورنگ زېب پام د پښتنو قوت ته شو. د خپل يو زوی په بغاوت هغه ته خبرونه رسيدل چې اعظم هم دده په مخالفت کې لاس پښې وهلې.

دلېرخان يې له دکن راوبللو او هلته يې يو واري بياخان خانان معظم بېگ کوکلتاش وټاکلو چې په پټه يې د مرهټو سره لاره وه. باچا د خپل زوی معظم سره برهان دکن کې اورنگ اباد ته ولاړو. دلېر خان هم هلته راوړسیدونو باچا دخپل بل زوی اعظم پسي پېغام ورواستو چې د دلېر خان په ملتيا د بيجا پور نيولو لپاره اورنگ اباد ته راشي. د اعظم د راتلو انتظار کيدو چې د وړوکي اختر په درېمه ورځ ۱۰۹۴ هجري (۱۶۸۵ م) کې دلېر خان ناڅاپه پخپل خېمې کې په مرموزو حالاتو کې مړ شو.

دده د مړينې په اړه ښکونه راوړيدل. لومړي دا اواز ه گډه شوه چې اعظم له ده سره د شپې په خېمه کې ليدلي و او معظم ددی خبر پلار ته ورکړونو دلېر خان پخپله زهر وخورل. بله دا چې باچاته به يې نيغه خبره کوله چې يو ډول خودسري يې څرگندوله نو ځکه يې وژلو. بل بيان داسې دی چې ده به يودرمل خورل او يوه شپه دده وراره ورته د درملو پر ځای زهر ورکړي و. يو تاريخ واي چې اورنگ زيب د دلېر خان نه په وېره و ځکه دده زوی معظم (چې وروسته د شاه عالم په نوم د هند باچا شو) د پلار پر ضد بغاوت لپاره له دلېرمرسته غوښتې وه خو هغه انکار کړي و او په دی خبره ددوي تر منځ اړيکې خړې شوې. دلېر چې څه وخت باچا ته دا خبره وليکله نو هم هغه وخت ورته خپل زوی هم ليک ورواستاو چې دا افغان د بغاوت اور ته لمنه وهي. باچا په دی وخت کې تشويش کې شو. هر څه که و، دا يو حقيقت و چې د دلېر خان پخپل مرگ نه و مړ شوي. دده مړينه يوه معمه ده خو دده د شخصيت کيسې تر اوسه ژوندي پاته دي.

دده مړې يې له اورنگ اباد د هرديوي شاه اباد ضلع ته راوړل شو او دلته په هاغه مقبره کې يې خښ کړو چې پخپل ژوند کې يې جوړه کړې وه. دده عمر څلور يا پينځه شپيته کاله و او په قبر يې دا شعر ليکلي دي.

جلال داشت زروز ازل چو صدق ضمير

دلېر خان شده ز الطاف شاه عالمگير

اورنگ زيب له خوا په شاه اباد کې د انگي کهپړه سيمه، دلېر خان ته د جاگير په توگه ورکړې شوې وه چې ده پرې کورونه اباد

راوبللو او د ملتان صوبه دار يې وټاکلو. خو څه موده وروسته خپل دويم زوی محمد اعظم يې ملتان ته او دلېر خان بېرته دکن ته ورواستول شول. ده څو مياشتې په دکن کې په چريکي جنگونو د مرهټو سره مقابله کوله او د فوجدار په حيث يې له باچا ، په گولکنده د حملي امر واخيستو چې ددې والي قطب شاه د مرهټو مرسته کوله. په دی حمله کې دلېر خان په پيل سپور و چې د اور په يو غشي دده گروپوان وسوځيدو او د بتکي په اوبو يې دا اور مړ کړو. دده محافظ چې شا ته ناست و ووژل شو. د بيجا پور واکمن پخپل مرگ مړ شو نو دده دوه اولادونه زوی او لور، دلېر پخپلي سرپرستۍ کې واخستل او وروسته هغه شهزادگي د اورنگزېب زوی ته يې واستوله. په گولکنده کې يې يو وزير وټاکلو خو د باچا دا خبره خوښه نشوه او خپل زوی معظم يې يو واري بيا د دکن فوجدار وټاکلو.

د بيجا پور مسلمان واکمن، سيواجي ته خواست وکړو چې دده مرستې ته ورشي او د مغلو نه يې خلاص کړي. هغه د يولوې لښکر سره روان و، خو په لاره خبر شو چې دده زوی سمبها جي، چې پلار دده په حرکاتو تری ناراضه و او د پټاله په کلاکي بندي کړې و له هغه ځايه تښتېدلې او دلېر خان سره يې پناه وړې وه.

دلېر خان د سمبها درناوي وکړو، او د اعزاز په ورکولو يې يوه خېمه کې وساتلو. اورنگزېب ته يې پېغام ورواستو چې که حکم وي نو زوی ته د مرستې په ورکولو د پلار سره يې وجنگو ځکه دی د دننه حال نه خبر و او ډېر مرهټه به د سيوا جي نه زمونږ لوري ته راواړوي. باچا په دی وړاندیز خط راښکلو او هغه ته يې امر وکړو چې دسمبها په پښو کې بېړۍ واچوه او ما ته يې د بندي په توگه راوليږه. دلېر خان سمبها ته د ژوند ضمانت ورکړي او خپل لوز ماتول يې نه غوښتل. سمبها ته يې داسې حالات جوړ کړل چې دی له خېمې وتښتيدو او بېرته پلار ته ولاړو. دلېر د بيجاپور کلا محاصره کړې وه او مرهټو د همير راو په مشري ددوي د محاصري د ماتولو لپاره حملي پيل کړې. په دی سخت جنگ کې هغه د منگل سپر کلا په نيولو کې بريالی شو.

د اورنگ زيب د هندو ضد پاليسۍ ډېر راجپوت دده دشمن کړل او دوي په اودې پور کې پاڅون وکړو. باچا لومړي خپل زوی او ورپسې پخپله اودې پور ته ولاړو. محمد اعظم يې له بنگال او معظم يې له دکن راوبلل. دده وراره شهزاده اکبر د راجپوت هندوانو سره لاس يوکړو چې د تره په ضد پاڅون وکړي. خو اورنگزېب د لوي خطر نه راووتلو او اکبر ايران ته وتښتيدو. د راجپوت بغاوت

د باره بستي اوسني پښتانه

عارف محمد خان د باره بستي د ټولو پخواني کلي "بسي" اوسيدونکي دي. دده مشران داود زي او د پېښور سره نږدې دگيدري دکلي نه ورغلي و. د پېښور سره نږدې د چارسدي په لاره دداودزو، يو لړ کلي اوس هم شته. بسي د گنگا په شمال ختيځ کې د سيند نه وويشت ميله لرې دي. لکه چې وړاندې مو وويل، دا کلي شېخ عيسا خان ته د شېر شاه سوري له خوا ورکړې شوې و. د بسي، لوي مېلمستون، بازار او جومات اوس نږدې او زياتو خلکو تري کډه کړي ده. د عارف خان کورنۍ دده د تعليم لپاره ډېلي ته کډه وکړه. د خپلوانو په اړه يې وويل چې تر اوسه پخپلو پخوانيو رواياتو ټينگ ولاړ دي. تر شلمې پېړۍ دوي د ښوونځي تعليم ته په ښه سترگه نه کتل. هغه خلک چې پخپلو اولادونو يې سبق وپيلو، مجبوره و چې نورو ښارونو ته ورشي. هم دا ده چې دده کورنۍ ډېلي کې د اوسيدو فېصله وکړه. هغه کلي چې پخوا د يوې کورنۍ د خلکو کورونه پکې جوړ و، په ښاريو بدل شوي دي. د باره بستي د دولسو کليو پرځای دلته نولس ضلع (اولسوالۍ) دي.

کړل. کله چې ده په شاه اباد کې د يو لوي جامع جومات په جوړولو لاس پورې کړو نو ددې نه په لږه فاصله، د هندوانو يو مندر هم جوړ کړو چې سنگهټ په نوم شهرت لري. دلته د اشنان لپاره يو پوخ تالاب دده مقبرې سره جوخت جوړ دي. ددې تالاب د ډکولو لپاره دلېر خان د دکن د نږدې سيند نه چې د هندوانو لپاره سپېڅلي سيند دي، په ډېر مصرف اوبه راغوښتي وې. تالاب تر اوسه د نږدې په نوم ياديږي او ددې پر غاړه هر کال يوه لويه مېله کيږي. د شاهي زمکو نه علاوه دلېر خان سره خپله زمکه هم وه چې وروسته د لکهنو نواب سعادت علي خان دده له اولادونو په زوره واخيسته.

د دلېر خان وو زامن و چې، کمال الدين، فتح معمر، چاند خان، دلدار، الهه ديبې خان، فتح خان، جمال خان، او دري لونه حسنه بي بي، مستوره، او د درېمي نوم معلوم نه دي. دده له اولادونو ځيني تر اوسه په شاه اباد کې پاته دي.

داورنگ زېب حکومت په هند کې د غورځو پروزو دوره وه چې دهغه د مړينې نه وروسته هم روانه وه. د يوې اوبلي سيمي سرداران به د پيسو په اخستو کله يوي او کله بلې غاړې ته واوختل. د منصب خاوندانو باچا ته د رشوت په ورکولو د خطر ځايونو نه ځان بدل کړو.

په دکن کې جنگ و غزیدو او کله به مرهټود پيسوپه بدل کې روغه وکړه او کله مغلو. د هغه وخت يو سردار باچا ته وويل، ما ته د پينځو زرو لښکر راکړه چې دکن درته ونيسم. اورنگزېب ورته وويل، ددې لپاره زه بايد پخپله د پينځو زرو پټ من لښکر ولرم چې له تا ځان وژغورم. يو بل سردار ته چا په دکن کې وويل، چې دومره موده وشوه په دکن کې جنگ کوئ، ولې دا سېمي نه نيسي، نو هغه ورته په خواب کې وويل، که دا مو ونيولي نو بيا به مو اورنگزېب کندهار ته ورواستوي چې هغه ورته ونيسو. پخپله اورنگ زېب يو واري په ډاگه دا خبره وکړه چې دې په دکن کې پخپله ناست دي ځکه دده په غېر موجودگي کې يو سردار هم فعاليت نه کوي. هم دا وه چې اورنگزېب خپله پلازمېنه له ډېلي دکن ته پوره او هم هلته د اتو اتياو کالو په عمر کې مړ شو. د هغسې جنگونو لړۍ تر اوسه روانه ده او هغه څوک چې د يوې يا بلې غاړې په لښکر کې په توده وینه جنگيږي، زيات وخت د دلېر خان په څېر په مرموزو حالاتو کې مري.

بگراسي او ددی شاو خوا سیمه کې پوخ سرک او برېښنا نشته او ددی علت ښايي داوي چې خلک خپله خپلواکي د لاسه ورکول نه غواړي. په دی کلو کې دوي اوس هم لکه د پخوانو زمکه والو ژوند کوي. کورونه يې حجرې لري چې پکې سړي کښېني اودکلي شخړی پخپله هواروي. زیات تره سړي ټوله ورځ په حجره کې تیروي او مښام خپلوکورونو ته ځي. د ورځې هم هغه سړي په کور کې وي چې ناروغه وي. د کور ښځې د مېلمنو لپاره چاي ډوډۍ پخوي. شاهد خان راته وویل چې په هندوستان کې د زرعي اصلاحاتو اغېز د باره بستي په خلکو نه دی شوي ځکه ددوي د کلي زمکه لا پخوا په ورو ورو برخو وېشل شوې وه.

په باره بستي کې امونه ډېر کيږي. د مېوي د پخيدو پر وخت، له دی ځايه په زرگونو لاری اوس د ډېلي بازار ته ورځي.

د بگراسي يو بل اوسيدونکي اقبال احمد خان دی. ده سره سل اېکړه زمکه ده چې ورباندې د امونو باغونه دي. يو بل ورور سرفراز خان سره يې دا زمکه شريکه ده. ده وویل، ځيني پښتانه اوس هم د گنگا پر غاړه ښکاره ورځي چې واره ځنلورپکې موندل کيږي. اقبال خان وايي زه پخپلې کورنۍ کې لومړي کس ووم چې دېرش کاله پخوا مي د حکومت نوکري وکړه. اوس تقاعد شوې او په ډېلي کې ژوند کووم. دی د بگراسي د نواب کورنۍ نه دی او د خان پور هغه پخوانی کلا چې اوس په نړيدو ده. ورته په ميراث پاته ده خو دی اوس دومره توان نه لري چې هغه بېرته جوړ

شاهد خان د بگراسي اوسيدونکي او مشر ورور يې مظفر خان نومېږي. دا کلي شېخ عمر خان بازیدخېل اباد کړې و چې مغل باچا جهانگیر پر وخت دلته راغلی و. بگراسي کې دپښتنو دا کورنۍ په دريو برخو وېشلې ده او هم په دی ترتيب بگراسي هم وېشلې ده. لوېديځه برخه يې د شېخ عمر د لمسي په نوم حېبن خېل نومېږي، دوېمه يې "بيچ والي" يعنې، منځني نومېږي او درېم يې "گرهي والي" (د گړۍ اوسيدونکي) دي. د شاهدخان پلرنی کور هم هلته دی خو د تیرو څو کالو راهسې دی په ډېلي کې ژوند کوي. ده يو څه موده د حکومت نوکري کوله خو اوس کور ناست دي او د افغاني جرگې په نوم يې يوه ټولنه جوړه کړې ده. دی د خپل نوم سره د خان پر ځاي د افغان ټکي کاروي او علت يې دانيې، چې د خان توري غېر پښتنو هم د خپل نوم سره کارول پيل کړي دي. په دی خبره يې ډېر خفگان څرگند کړو چې د پښتنو پېژندگلوي به په دی نوم کېده خو اوس هر څوک ځان ته خان وايي.

د باره بستي د پښتنو د خوي خصلت په اړه يې وویل دوي ډېر غاوره خلک دي. داسې فکر کوي چې اوس هم حاکمان دي. دوي د نورو قامونو د خلکو سره خپلوي، نه خوښوي، پخپل پښتونوالی ډېر وياري، ژر په قهر شي او که بل څوک ورسره ښه چلن ونکړي نو دا نشي زغملی. ده د خپل مور کيسه وکړه چې په ډېلي کې يوه ورځ په کوڅه کې ترکاري خرڅونکي نه يې سودا کوله. په څه خبره دوي بحث پيل کړو. ناڅاپه دېقال له خولې ښکښله راولته. د شاهد خان مور ورته په مخ څو کلکې څپېرې ورکړې او د هغې ورځې راهيسې هغه بقال ددوي کوڅې ته نه راځي. يو وخت ددی ځاي پښتانه دومره غلورو چې يواځې سيدان به ورسره په کرسۍ کېناستي شول او نورو ته به يې ټيټې چوکۍ يا پر زمکه ځاي ورکړو. شاهد خان وايي، چې د واده پر وخت د هند دود دی چې د هلک کورنۍ دناوې له کوره د جهېز غوښتنه کيږي، خو پښتانه دا يو عېب گڼي. وايي چې په باره بستي کې پښتانه خپلو لونو ته هم د پلار په جايداد کې برخه ورکوي.

ويشي چې د پېښور د وډونو يو پخواني دود دي.

دوي د کويژدنې، واده او د ماشوم پر زيږيدو ډزې کوي. د جينۍ په زيږيدو يوه او د هلک لپاره دوه هواي ډزې کيږي. د مېلمنو لپاره د غوښې ښوروا پخوي چې د خميره ډوډۍ سره يې خوري. دا ډوډۍ زيات وخت په تبخي يې پخېږي. لکه د نورو ځايونو دا ښوروا او ډوډۍ په يو لوي طشت يا خانک کې خورل کيږي او دې خواړو ته "سريد" واي. په باره بستي کې په خاصو موقعو لکه اختر برات کې يو ډول خواړه چې "غري" ورته واي، هم خوري. خميره ډوډۍ په يوه کاسه کې ماته کړي د پاڅه پری ايشېدلې شيدي چې پکې سوچا ژېر غوري او خواړه گډ شوي وي، واريو بيا دا ډوډۍ په شودو کې ښه مېده کړي او په لاس يې خوري.

"بنوليا" يو بل خواړه دي. کله چې نوې پښه (پاغونده) راشنه شي نو دا راټولوي او په اوبو کې يې خيسته کړي. له دې راوتلي شيری کې د پخولو پر وخت وريژي او شيدې د خواړو سره گډ کړي.

د يو بل دود په اړه قيصر جهان راته وويل چې که د ښځې مشر زوی مشر اولاد لور وي نو دا د خپلې نيا سره د لور په توگه اوسيږي. ددې مور هم خپله لمسی (غزاله) لکه د لور په شان ساتلې او لويه کړي او واي، "زه د مور يوه لور وومه نو ځکه غزاله داسې ده لکه زما خور". هغه نور وروڼه خوېندي هم لرې خو د غزالې د سبق او د هغې د واده ټول لگښت د قيصر جهان مور پورا کړو. هغه واي پښتانه يواځې زمکه وال دي. په چنديانه کې نور ټول خلک د پښتنو زمکه والو په کورونو او يا په زمکو د کارونو لپاره اباد شوي دي. د هغوي په کورکې د هری کارکوونکي خپل مسلک معلوم وي. د نايښې کار پخلي او د نورو ټولو خدمت گارانو نگراني کول و، مهتراني (صفای کوونکي) کار ځای جاروکول، پاک کاري او خزلۍ بهر وورل دي. چمپار هغومزورانو ته واي چې غنم او نوره غله د خوراک لپاره پاکوي، مصالحې ټکوي، ترکاري پرېکوي او کالي مينځي. که په کور کې غوا يا مېښه وي نو دا چمپار ساتي اود ځانانو او ددوي مېلمنو ته بېوزې هم خوزوي. دا کار هغه وخت کيدو چې بريښنا به نه وه. گواله، گوالن، شېډې او له دې جوړ توکي لکه پنير، ماسټه او کوچ ورته راوړل. بهشتي د ورځې د استعمال اوبه کورونو ته راوړل خو اوس په کورونو کې نلکې لگيدلي دي. واده يا په خاصو موقعو اوس هم ډوډۍ بهر په حجره يا په مېدان کې پخوي او دا ډوډۍ

کړي. ځکه خو هر کال په بارانونو کې ددې کلا يو دېوال يا چت راپريوځي نوډې ترېکټر يا ترالي په کرايه کړي، د غورځيدلو دېوالونو تيرې رابار کړي او دېلي ته يې راوړي. دلته هغه د نوي کور په دېوالونو کې دغه تيرې او خټه کاروي. د اقبال خان کورنۍ ځينې اثار سمبال ايښي دي چې پکې د سيپ (صدف) رکابۍ او کتابونه شامل دي.

د باره بستي يو بل پخواني کلي، چنديانه د بگراسي نه دري ميله لويديځ کې دي. دا کلي د شېخ عيسا زوی خضر خان اباد کړې و. بيا د خضر خان لمسي حسن دلته يوه گری (کلا) جوړه کړه چې اوس هم د حسن گری په نوم کنډوالې يې پاته دي. محمد صادق خان په چنديانه کې زمکې لري او واي چې دلته څلور محلتونه، حسن خېل، فتح خېل، يحييا خېل او کوټ واله (کلا لرونکي) نومېږي. دې په حسن خېلو کې وسيري چې د باره بستي تر ټولو زيات شمېر وگړي پکې مېشت دي.

قېصر جهان د چنديانې اوسيدونکي ده، خو په بگراسي کې واده ده. واي، څو کاله پخوا هم کله چې د کور ښځې به بهر وتلې نو جامو د پاڅه به يې سر نه تر پښو يوه سپينه چپنه اغوستې وه چې ورته تلک يا سرگاه واي. اوس ددې رواج کم شوې دي او يواځې سپين سري مېرمنې يې په سروې. خو د واده پر وخت کله چې جينۍ د پلار له کوره روانيږي نو هم هاغسې يوه سپينه لويته يا څادر ورباندې غوړوي. دا شير ميتړه څادر "سليرگی" نومېږي. او نن سبا ښه گلکاري ورباندې شوي وي. د ناوې لپاره د سپينو زرو په گډون، د غاري لونگين هرو مرو جوړيږي. که هر څومره هغه د سرو زرو گانې ولري خو په دې لونگين کې سپين زرکارول شوی وي.

قېصر جهان راته د خپلې مشرې لورد واده عکسونه راښکاره کړل چې لونگينو امېل يې په غاړه و. د واده پر وخت د شاه زلمي د کميس پرتوگ د پاڅه واسکت ضرور وي او په ځينو ځايونو کې پټکي (لونگي) هم په سروې. ناوې ته ارسې (د سرو زرو گوته چې شيشه پکې لگيدلې وي) هم ورکړې کيده خو اوس يې رواج ختم دي. د واده په څلورمه ورځ د ناوې د کور ښځې د ناوې د راوستلو لپاره د هغې خسرگۍ کور ته ورځي. په دې وخت کې چهواري (وچه خرما) او نوره مېوه وېشل کيږي. د هغې لور نسيم راته وويل "په دې وخت کې خلکو داسې چور گډکړی وي چې د يو بل د لاس نه چهواري تېښتوي او منډې ترري وهي. د نکاح پر وخت دوي کونځلي او چيني (بورا) په مېلمنو

سړي ورته مخي ته راغلل نو سړي به مخ دېوال ته کړوچي ښځه تېره شي. په ځينو ځايونو کې دا دود اوس هم پاته دی. د خاندانو ښځې به په ډولۍ يا چوپان او ورسته بيا په ټانگه (گاډي) کې بهر تللي چې شا وخوا به ورته پردی تړلی وي. خو زيات وخت ښځې به د خپل محلت نه بهر نشوی وتلي. چمپاران او نورو ملازمانو ښځې به د کارونو لپاره بهر وتلي. د وخت په تېرېدو کله چې د کلو خلک يو بل سره خپلوي پېل کړي نو د ښځو بهر وتل هم زيات شول.

دمحلتونو د داسې جوړښت يوه گټه دا وه چې هيڅوک به محلت ته بې له اجازې يا بې له شناخت نشو ورتلي. د خطر يا جنگ پر وخت سړي به د وسلو سره ددی کلا ډول محلت چاپېره ودرېدل. د محلت د لوي دروازي نه بهر په حجره کې جرگې کيدې او اوس هم کيږي. د محلت مشر چې محله دار ورته واي په جرگه کې ضرور گډون کوي. د جرگې د رابللو حاجت د زمکې د شخړو، د ودونو او يا کوم سياسي بدلون پر وخت کيږي. اقبال احمد خان وويل، نن سبا زموږ جرگې يواځې د زمکې او د کورونو د لانجو د غوځولو لپاره رابلل کيږي. خو کله ناکله په کلۍ کې اوسيدونکي د نورو قامونو خلک هم خپلې شخړې دې جرگه وراندې کوي.

په بگراسي کې د پښتنو کورونه د سلو شاوخوا دي خو اوس دنورو قامونو خلکو هم پکې کورونه جوړ کړي دي چې شمېره يې ښايي له پښتنو هومره وي. دلته د اس د سپرلي او د پټکي تړل اوس هم رواج لري او يو وخت د اسونو ساتل عام و او ددی سيمې يو مهم کاروبار گڼل کيدو. اوس هيڅوک داندنه نه کوي او څو کورنيو، يو، دوه اسونه د واده ښادي لپاره ساتلي دي. اوس ښځې په ډولۍ يا ټانگه کې نه بلکه په موټرو کې ځي راځي. ځينې ښځې اوس هم هغه سپينه بورقه په سروې چې پېښور کې به يې رواج و. د هند د وېش نه وړاندې خلکو پېښور ته تگ راتگ ډېر کاو.

صادق خان راته وويل چې ددوي کچه (خام) کورونو کې د لرگي چټونه و او په دېوالونو به يې کاگل کوو. په هر کور کې غوا، مېښې ساتل کيدې او ځينو کورونو به خپل رتهه لرلو. رتهه د لرگي جوړ هغه گاډي وي چې يو يا دوه غوايان يې راکاږي. د ښکار غوښتي به کباب کيدې خو اوس د حکومت له خوا په ښکار بنديز دي. دلته په هر پخلي کې غوښه اړو مړو وي. ان تر دې چې دال هم د غوښې سره پخوي. ددی ټولو خلکو د خبرو نه داسې

پخول او وېشول د "خان سامان" پر غاړه وي. په علامه توگه يوه پورا کورنۍ د يوې خان دکورنۍ په خدمت کې بوخت وي او دوي ته د کال ورپېژي، غنم او نور د خواړو شيان ورکړی کيږي.

د باره بستي يو بل کلي خان پور نومېږي. او شېخ رکن الدين ته جهانگير باچا له خوا ورکړې شوې و. خو کلي د هغه ورور يوسف خان اباد کړو. ددی کلي لويه کلا اوس په کنډ والو بدله ده او په ميراث کې اقبال خان ته رسيدلي ده چې پورته يې زکر شوي دي. خان پور يوه لويه سيمه ده او پکې واړه واړه بې شميره کلي جوړ شوي دي. د مغلو د واک په وروستيو کلونو کې دلته د جات "جټانو" حملې ډېرې کيدې. د هرې حملې پر وخت به د ټول کلي خلکو ورته مورچې ونيولې او دوي به يې وزغلول. دلته د امونو د باغونو په منځ کې يوه هديره د "باغ گنج شهيدان" په نوم اوس هم شته چې د هغو جگړو مړي پکې خښ دي. ددی کلي د خلکو مېړانه په سندرو کې وستايل شوه. د انگرېزانو پر وخت ددی کلي وروستي مشر عبد الطيف خان په څلورو جرمونو تورن شو. يو جرم يې دا و چې ده مغل باچا بهادر شاه ظفر ته د خپل ملاتړ ليک ورليږلي و. دوېم دا چې د انگرېز په خزانه کې يې د زمکو مالیه ناوخته استولې وه، درېم دا چې په يو جنگ کې د انگرېز مخالف د هندوانو ټهاکر بهيم سنگهه چې ده نيولې و، پخپله خوښه ورخوښي کړي و. څلورم دا چې د انگرېز د پوځ نه يوه فراري، حوالدار رحيم خان ته يې د څو ورځو لپاره ځان سره پناه ورکړې وه.

ددی جرمونو په سزا کې عبد الطيف خان يې تورو اوبو ته ورواستولواو دده ټولي زمکې يې ضبط کړي. دده کورنۍ يې درپه دره کړه. وروسته دا نهه کلي يو بل کس سيد مير خان ته د سردار بهادر د خطاب سره ورکړې شول. دی د ميرټ اوسيدونکي خو مشران يې د پغمان نه هند ته ورغلي و. د ۱۸۵۷ م د پاڅون پر وخت سپډميرد انگرېزانو سره ډېره مرسته کړې وه نو دا زمکې د هغې خدمتونو يو انعام و.

د خان پورپه زاړه کلي کې د يو محلت خلک د يوکور غړی وي. د محلت د جوړښت نقشه د اس د نعل په شکل وي چې په دی نيمه داېره کې د تلو راتلو يواځينی لاره به يوه لويه دروازه وه. د دروازي دواړو غاړو ته به د دربان د ودريدو يا د کښېناستلو لور ځايونه لکه د دکانچي جوړ و او هم دلته به حجره هم وه. چې سړي به پکې هر وخت ناست و. ښځوته په دی محلت کې د يو کور نه بل ته د تلو راتلو پورا ازادي وه او دوي بې له پردې پکې گرځيدی شوی. د محلت په کوڅو کې که څوک ښځه روانه وه او

معلوماتي چي په هند کې د پرمختګ په لار د باره بستي پښتانه هم
اړ شوي دي چي پخواني رواياتو ته مخه ښه ووي. خو د مشرانو د
برم او عظمت هېرول ورته گران دي.

ليکلي سرچيني

۱. افغان امرا او مغل. ۱۷۰۷، ۱۵۲۶م. ريتا جوشي وکاس
اداره ډېلي. ۱۹۸۵ م چاپ. ۱۲۸، ۱۲۹، ۱۳۳، ۱۳۲، مخونه
 ۲. مغل امرا. محمد اطهر علي. ژباړه، امين الدين. فېکټ بک
لاهور. نېټه ناڅرگنده. مخونه، ۲۷، ۲۸، ۱۱۴، ۱۰۷، ۱۱۵
 ۳. تاريخ خان جهاني و مخزن افغاني. خواجه نعمت الله هروي.
ژباړه د ډاکټر محمد بشير حسين. اردو ساينس بورډ لاهور. دويم
چاپ، ۲۰۰۴ م. مخونه ۳۴۵، ۳۴۶، ۳۴۸، ۳۵۰، ۳۵۵، ۳۶۷،
۴۰۵،
 ۴. يادگار سلف. يعني تاريخ باره بستي افغانان. محمد عبيدالله
خان. ۱۹۳۹ م. ناشر. حجن سردار فاطمه خانم. ميرت. دويم چاپ
۱۹۹۸م ډېلي. مخونه، ۱۶۸، ۴۷، ۱۷۸، ۱۸۲، ۲۲۲، ۳۶۹، ۱۸۶،
۳۷۰، ۳۷۴،
 ۵. اکبرنامه. اېس. اېم برک. ژباړه، مسعود مفتي. علم و
عرفان خپروني. لاهور ۲۰۰۶ م. مخونه، ۱۱۶، ۱۲۴
 ۶. شاه جهان نامه. ملا محمد صالح کمبوه. ژباړه، ممتاز لياقت.
سنگ ميل چاپ لاهور. ۱۴۰ نه تر ۱۴۷
- مرکي
۱. عارف محمد خان. د هند د هواي ليکو پخواني وزير
 ۲. شاهد خان. د باره بستي د افغان جرگي استاخي
 ۳. محمد صادق خان. د چندهياني اوسېدونکي.
 ۴. نسيم اختر د بگراسي اوسيدونکي و په ډېلي کې د جامعه
مليه اسلاميه محاصله
 ۵. اقبال خان
 ۶. د باره بستي يو شمېر اوسيدونکي.
- مننه، د جواهر لال پوهنتون د يو شمېر محاصلينو، عايشه
سنبل، مشکور محمد، د ال انډيا رېډيو ممتاز ولي، پوهنمله رحيمه
او ډېبو گل

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library